

Σχολή Κοινωνικών Σπουδών

Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία
«Ο ρόλος της εκπαίδευσης των γραφειοκρατών διαχείρισης του
προγράμματος “Κοινωνική Οικονομία και Επιχειρηματικότητα”»

Κάντζαρη Ευαγγελία

Επιβλέπων Καθηγητής-Σύμβουλος: Αρβανιτίδης Πασχάλης

Πάτρα, Ιανουάριος 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας (Κάντζαρη Ευαγγελία) που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας της συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση της συγγραφέα/δημιουργού. Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

«Ο ρόλος της εκπαίδευσης των γραφειοκρατών διαχείρισης του προγράμματος “Κοινωνική Οικονομία και Επιχειρηματικότητα”»

Κάντζαρη Ευαγγελία

Επιτροπή Επίβλεψης Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Αρβανιτίδης Πασχάλης

Καθηγητής

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Δουβίτσα Ιφιγένεια

Πάτρα, Ιανουάριος 2024

Ευχαριστώ την Παναγίτσα που με βοήθησε να συγγράψω την εργασία μου.

Περίληψη

Η εργασία πραγματεύεται τον ρόλο που παίζει η εκπαίδευση και επιμόρφωση των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα, που στα πλαίσια των καθηκόντων τους διαχειρίζονται προγράμματα σχετικά με την Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα. Μέσα από μια ιστορική αναδρομή αναδεικνύεται ο όρος της Κοινωνικής Οικονομίας, δίδεται ο ορισμός της, οριοθετείται στον τρίτο οικονομικό τομέα, και καταγράφονται τα χαρακτηριστικά των Κοινωνικών Επιχειρήσεων. Παρουσιάζονται και αναλύονται, το θεσμικό πλαίσιο για την Κοινωνική Οικονομία και Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα σήμερα, και τα μέρη του οικοσυστήματος της ελληνικής Κοινωνικής Οικονομίας. Γίνεται ιδιαίτερη μνεία για τις γνωσιακές ελλείψεις των στελεχών των Δημόσιων Αρχών στην Κοινωνική Οικονομία και Επιχειρηματικότητα και στις δυνατότητες επιμόρφωσης που υπάρχουν. Σχεδιάζεται ένα ερευνητικό ερωτηματολόγιο που διερευνεί πως τα στελέχη του δημοσίου που εμπλέκονται με τη διαχείριση του προγράμματος της Κοινωνικής Οικονομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας αντιλαμβάνονται τις δύο αυτές έννοιες και σε ποιο βαθμό τα έχουν επηρεάσει. Τέλος αναλύονται τα συλλεγμένα στοιχεία - δεδομένα του ερωτηματολογίου και διατυπώνονται γενικευμένες απόψεις.

Λέξεις – Κλειδιά

Κοινωνική Οικονομία (ΚΟ), Κοινωνική Επιχειρηματικότητα (ΚΕ), Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (ΚΑΛΟ), εθνικό πλαίσιο, στελέχη, επιμόρφωση, εκπαίδευση, έρευνα, μεθοδολογία, ανάλυση.

«The role of training the management bureaucrats of the “Social Economy and Entrepreneurship” program»

Kantzari Evaggelia

Abstract

The thesis deals with the role played by the education and training of executives of the public and wider public sector, who in the context of their duties manage programs related to Social Economy and Social Entrepreneurship. Through a historical review, the term Social Economy is highlighted, its definition is given, it is delimited to the third economic sector, and the characteristics of Social Enterprises are recorded. The institutional framework for Social Economy and Entrepreneurship in Greece today and the parts of the ecosystem of the Greek Social Economy are presented and analyzed. Special mention is made of the cognitive deficiencies of Public Authority executives in Social Economy and Entrepreneurship and the training opportunities that exist. A research questionnaire is designed that explores how public sector executives involved in the management of the Social Economy and Social Entrepreneurship program perceive these two concepts and to what extent they have influenced them. Finally, the collected data of the questionnaire are analyzed and generalized opinions are expressed.

Keywords

Social Economy (KO), Social Entrepreneurship (KE), Social and Solidarity Economy (CFP), national framework, executives, training, education, research, methodology, analysis.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	v
Abstract	vi
Περιεχόμενα.....	vii
Κατάλογος Σχημάτων	ix
Κατάλογος Πινάκων	x
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια.....	xi
Εισαγωγή.....	xii
1. ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	1
1.1 Εμφάνιση και ιστορική ανασκόπηση του όρου της κοινωνικής οικονομίας	1
1.2 Ορισμός της Κοινωνικής Οικονομίας	2
1.3 Ο επιχειρηματίας - Κοινωνική επιχείρηση - Κοινωνική επιχειρηματικότητα	7
1.3.1 Η κοινωνική οικονομία μέρος του τρίτου τομέα	10
1.3.2 Η Κοινωνική επιχείρηση.....	11
1.3.3 Η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα.....	12
1.4 Συμπέρασμα	14
2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	15
2.1 Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις κοινωνικές επιχειρήσεις και την κοινωνική επιχειρηματικότητα.....	15
2.2 Τυπολογία και ομαδοποίηση δημόσιων πολιτικών για την ευρωπαϊκή κοινωνική οικονομία.....	17
2.3 Το Εθνικό Πλαίσιο της Κοινωνικής Οικονομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας.....	20
2.4 Συμπέρασμα	29
3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΟ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	30
3.1 Το οικοσύστημα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα	30
3.2 Ο σχεδιασμός προγραμματικής περιόδου 2021-2027 για την Κοινωνική Οικονομία στην Ελλάδα.....	36
3.3 Οι ελλείψεις των στελεχών των Δημόσιων Αρχών στην Κοινωνική Οικονομία και Επιχειρηματικότητα	41
3.4 Η εκπαίδευση και επιμόρφωση των δημοσίων υπαλλήλων στην Κοινωνική Οικονομία και Επιχειρηματικότητα	43
3.5 Συμπέρασμα	46
4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΕΡΕΥΝΑ , ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ...47	47
4.1 Μεθοδολογία: Σχεδιασμός ερευνητικού ερωτηματολογίου και ερευνητικά ερωτήματα.....	47
4.2 Μεθοδολογία: Η δομή του ερωτηματολογίου.....	49
4.3 Συμπέρασμα	55
5. ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	56
5.1 Τα χαρακτηριστικά του δείγματος	56
5.2 Η εμπλοκή των στελεχών με την ΚΑΛΟ.....	58
5.3 Η εκπαίδευση και επιμόρφωση των στελεχών στην ΚΑΛΟ.....	61
5.4 Ο βαθμός προσέγγισης του Νόμου 4430/2016 από τα στελέχη.....	62

5.5	Εννοιολογική προσέγγιση της ΚΟ & ΚΕ από τα στελέχη.....	65
5.6	Η αντίληψη της ΚΟ & ΚΕ από τα στελέχη.....	67
5.7	Συμπεράσματα.....	70
	Βιβλιογραφία.....	71
	Ελληνική.....	71
	Ξενόγλωσση.....	73
	Νομοθεσία.....	75
	Παράρτημα: Το ερευνητικό ερωτηματολόγιο.....	78

Κατάλογος Σχημάτων

<i>Σχήμα 1.1: Οριοθέτηση της Κοινωνικής Οικονομίας</i>	4
<i>Σχήμα 2.2: Χαρακτηριστικά οργανισμών κοινωνικής οικονομίας</i>	5
<i>Σχήμα 3.3: Ο τρίτος τομέας & οι τρεις τύποι κοινωνικής επιχειρηματικότητας</i>	9
<i>Σχήμα 5.1: Απεικόνιση υπηρεσιακής κατανομής εμπλεκόμενων στελεχών με την ΚΑΛΟ59</i>	
<i>Σχήμα 5.2: Απεικόνιση κατανομής εμφανίζουσα τα στελέχη ανά επιμορφωτικό επίπεδο στην ΚΑΛΟ</i>	62
<i>Σχήμα 5.3: Απεικόνιση κατανομή εμφανίζουσα τα στελέχη στο βαθμό εξοικείωσής τους στην ΚΑΛΟ</i>	64
<i>Σχήμα 5.4: Απεικόνιση κατανομής απαντήσεων στελεχών για τη σύναψη σύμβασης φορέων ΚΑΛΟ με το δημόσιο</i>	64
<i>Σχήμα 5.5: Απεικόνιση κατανομής απαντήσεων στελεχών για τη σύναψη σύμβασης φορέων ΚΑΛΟ με τους Δήμους</i>	64
<i>Σχήμα 5.6: Απεικόνιση κατανομής απαντήσεων στελεχών σχετικά με την ύπαρξη ορισμού κοινωνικής επιχειρηματικότητας στον Νόμο 4430/2016</i>	65

Κατάλογος Πινάκων

<i>Πίνακας 1.1: Οργανωσιακά χαρακτηριστικά της κοινωνικής οικονομίας</i>	10
<i>Πίνακας 2.2: Ορισμοί της κοινωνικής επιχειρηματικότητας</i>	13
<i>Πίνακας 1.1: Τυπολογία των πολιτικών για την κοινωνική οικονομία</i>	19
<i>Πίνακας 2.2: Κατανομή ανά νομική μορφή των ενεργών επιχειρημάτων ΚΑΛΟ στην Ελλάδα, στις 23/8/2023</i>	28
<i>Πίνακας 1.1: Χαρτογράφηση ενδιαφερόμενων μερών</i>	36
Πίνακας 5.1: Ηλικιακά χαρακτηριστικά του δείγματος.....	56
Πίνακας 5.2: Άλλα χαρακτηριστικά του δείγματος	58
Πίνακας 5.3: Εμπλοκή των στελεχών με την ΚΑΛΟ	60
Πίνακας 5.4: Η εκπαίδευση και επιμόρφωση των στελεχών στην ΚΑΛΟ.....	61
Πίνακας 5.5: Ο βαθμός προσέγγισης του Νόμου 4430/2016 από τα στελέχη.....	63
Πίνακας 5.6: Εννοιολογική προσέγγιση της ΚΟ & ΚΕ από τα στελέχη	66
Πίνακας 5.7: Πλήθος σωστών και λάθος τοποθετήσεων, που αφορούν τις έννοιες της ΚΟ & ΚΕ, από τα στελέχη.....	66
Πίνακας 5.8: Πλήθος σωστών απαντήσεων, που αφορούν τις έννοιες της ΚΟ & ΚΕ, από τα στελέχη	67
Πίνακας 5.9: Η αντίληψη των στελεχών για την ΚΟ & ΚΕ	69

Συνομογραφίες & Ακρωνύμια

ΚΑΛΟ	Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία
ΚΟ	Κοινωνική Οικονομία
ΚΕ	Κοινωνική Επιχειρηματικότητα
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΚΚ	Κοινωνική Καινοτομία

Εισαγωγή

Η διάσταση της κοινωνικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας αποκτά μια ιδιαίτερη δυναμική τα τελευταία χρόνια λαμβάνοντας τη συντεταγμένη στήριξη της πολιτείας και των θεσμών της. Έτσι στελέχη του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα ορίζονται υπεύθυνοι και καλούνται να διαχειριστούν να αξιολογήσουν να ελέγξουν και παρακολουθήσουν σχετικά προγράμματα προώθησης/χρηματοδότησης, ακολουθώντας τις επίσημες οδηγίες του κράτους σε μια μάλλον γραφειοκρατική προσέγγιση, πιθανά χωρίς να έχουν ιδιαίτερη σχέση ή γνώσεις αναφορικά με το αντικείμενο. Γεννάται λοιπόν το ερώτημα πως αυτοί οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται την έννοια της κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικής επιχειρηματικότητας, και φυσικά, κατά πόσο αυτή η αντίληψη διαφέρει σε σχέση με την επιστημονική θέση και προσδιορισμό της έννοιας όπως καταγράφεται στην διεθνή βιβλιογραφία. Στο πλαίσιο λοιπόν αυτό η προτεινόμενη έρευνα σκοπό έχει να διερευνηθεί πως εκπαιδεύονται τα σχετικά στελέχη του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα και κατά πόσο η αντίληψη τους για την κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα συμβαδίζει με την επιστημονική θέση και κατανόηση του θέματος.

Φιλοδοξώντας λοιπόν να ρίξουμε φως στα παραπάνω ζητήματα διαμορφώνονται μια σειρά από ερευνητικά ερωτήματα:

- 1) Ποιο είναι το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο και οι δημόσιες πολιτικές για την «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία» στην Ελλάδα;
- 2) Πως αυτές οι πολιτικές υλοποιούνται και ποιος είναι ο ρόλος των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα στην ανάπτυξη και διαχείριση των εν λόγω δράσεων;
- 3) Τι δυνατότητες τυπικής εκπαίδευσης των στελεχών υπάρχουν, και πως αξιοποιούνται από τα εν λόγω στελέχη;
- 4) Πως τα στελέχη του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα που εμπλέκονται με την διαχείριση της «Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας» αντιλαμβάνονται το αντικείμενο, πως αυτή η εμπλοκή τους διαμορφώνει και πιθανά επαναδιαμορφώνει τις αντιλήψεις και στάσεις τους, πως η εκπαίδευση που δέχονται επηρεάζει την οπτική τους και τις συμπεριφορές τους σε επαγγελματικό και σε προσωπικό επίπεδο;

Η προτεινόμενη έρευνα είναι κατά βάση εμπειρική και απευθύνεται στους ανθρώπους του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα που εμπλέκονται σε υλοποίηση πολιτικών της

«Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας και Επιχειρηματικότητας». Η στόχευση μας είναι να δούμε τι εκπαιδευτικές δυνατότητες υπάρχουν, αν τα στελέχη λαμβάνουν κάποια οργανωμένη εκπαίδευση και αν αυτό επηρεάζει την οπτική και συμπεριφορά τους.

Σε πρώτο στάδιο η εργασία θα παρουσιάσει το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο για την «Κοινωνική Οικονομία και Επιχειρηματικότητα» στην Ελλάδα καθώς και οι προοπτικές που δίνει στη δημιουργία και ανάπτυξη κοινωνικών επιχειρήσεων. Στη συνέχεια θα διερευνήσει ποιες δυνατότητες εκπαίδευσης υπάρχουν στο αντικείμενο και σε τι βαθμό αυτές υλοποιούνται.

Σε δεύτερο στάδιο θα ακολουθήσει έρευνα με ερωτηματολόγιο (με συλλογή ποιοτικών/ποσοτικών δεδομένων) για το πώς βλέπουν τα στελέχη του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα την «Κοινωνική Οικονομία και Επιχειρηματικότητα», διαφοροποιώντας το δείγμα μας σε άτομα που έχουν παρακολουθήσει κάποια μορφή τυπικής εκπαίδευσης στο αντικείμενο και σε αυτά που δεν έχουν. Έμφαση εδώ θα δοθεί στα στελέχη που έχουν παρακολουθήσει το πρόγραμμα επιμόρφωσης του «Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Κ.Δ.Δ.Α.)», με τίτλο «Η Κοινωνική Οικονομία ως Εργαλείο Καινοτομίας, Απασχόλησης και Κοινωνικής Συνοχής», αντιμετωπίζοντας τους ως ομάδα αναφοράς.

1. ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

1.1 Εμφάνιση και ιστορική ανασκόπηση του όρου της κοινωνικής οικονομίας

Η κοινωνική οικονομία έρχεται από τα βάθη των αιώνων ως ο άριστος τρόπος να καλύψει ο άνθρωπος τις βιοτικές του ανάγκες και να εξασφαλίσει την ευημερία του σε όλα τα επίπεδα της ζωής. Τα μέλη των μικρών κοινωνιών ζούσαν αρμονικά μεταξύ τους σε ένα περιβάλλον που τους έτρεφε χωρίς να εξαντλείται, με άτυπα συμφωνημένους και κοινά αποδεκτούς κανόνες. Γνωρίζουμε ότι τέτοιου είδους καλές καταστάσεις δεν κρατούσαν πολύ, διαταράσσονταν εσωτερικά ή από εισβολείς.

Σε μία ιστορική αναδρομή οι Defourny και Develtere (1997) και Demoustier (2001) εντόπισαν τις αρχές της κοινωνικής οικονομίας στην αρχαία Ελλάδα και Ρώμη. Οι αρχαίοι Έλληνες συγκέντρωναν χρήματα για τις τελετουργικές και νεκρικές τελετές και οι αρχαίοι Ρωμαίοι για να χρηματοδοτήσουν συλλόγους βιοτεχνών. Αργότερα, στον μεσαίωνα, έχουμε την εμφάνιση οργανώσεων (αδελφότητες) στις γερμανικές περιοχές τον 9^ο αιώνα και στις αγγλοσαξονικές περιοχές τον 11^ο αιώνα, που σκοπό είχαν την οικονομική υποστήριξη την αμοιβαία βοήθεια όσων συμμετείχαν και τη φιλανθρωπία. Τον 14^ο αιώνα αναπτύχθηκαν: οι πρώτες εταιρίες σύλλογοι κατ' επάγγελμα και οι πρώτες συντεχνίες στην Ευρώπη. Βέβαια, ανά την υφήλιο υπάρχουν παραδείγματα όπως: οι εταιρείες τροφίμων στο μεσαιωνικό Βυζάντιο, οι επαγγελματικές κάστες στην Ινδία, οι μεταμεσαιωνικές συντεχνίες στις Μουσουλμανικές χώρες, οι αδελφότητες των τεχνιτών στην πρωτόγονη Αφρική και στην προκολομβιανή Αμερική. Οι «ενώσεις προσώπων» είχαν δημιουργηθεί με σκοπό να οργανώσουν και να προστατεύσουν τις κοινότητες (Moulaert & Ailenet, 2005, p. 2038-2039).

Τον 18^ο αιώνα εξαπλώθηκαν οι φιλικές εταιρίες («ενώσεις προσώπων») της Αγγλίας σε όλον τον κόσμο. Μόνο στα τέλη του 19^{ου} και αρχές του 20^{ου} αιώνα άρχισε να θεσμοθετείται η κοινωνική οικονομία, να ψηφίζονται νόμοι και να οριοθετούνται οι οργανωτικές μορφές που την συνθέτουν (Defourny & Develtere, 1999, p. 4-5).

Ιστορικά, η λέξη «κοινωνική» στον όρο κοινωνική οικονομία αναφέρεται, στο ιδιοκτησιακό καθεστώς που ισχύει στα μορφώματά της (οργανώσεις της), όπου η ιδιοκτησία είναι κοινή - ανήκει σε όλα τα μέλη, αλλά και στη συμμετοχή των μελών όταν λαμβάνουν συλλογικές αποφάσεις κατά τις οποίες έχουν μία ψήφο ανεξάρτητα από τον αριθμό των μερίδων που κατέχουν. Σύγχρονες προσεγγίσεις συνδέουν τη λέξη «κοινωνική» του όρου με τον κοινωνικό χαρακτήρα των σκοπών των οργανώσεων (Καβουλάκος & Γριτζάς, 2015, σελ. 17).

Η οικονομική κρίση του 1980, η πτώση του υπαρκτού Σοσιαλισμού το 1989, η προώθηση του παραδοσιακού μοντέλου ιδιώτη επιχειρηματία και το φαινόμενο της οικονομικής παγκοσμιοποίησης, έφεραν το άνοιγμα την επέκταση των αγορών και τη φιλελευθεροποίησή της. Οι σκέψεις των ανθρώπων άλλαξαν και μαζί το πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον, οι οικονομίες της σύγχρονης εποχής οδήγησαν σε σταδιακή μείωση την κρατική πρόνοια και μέρος της κρατικής περιουσίας σε ιδιωτικά χέρια.

Το περιβάλλον είναι ασταθές και εδώ έρχεται η αντίδραση των πολιτών, με νέες μορφές πρωτοβουλιών - οργανισμών - επιχειρηματικότητας - επιχειρήσεων - επιχειρηματιών να εμφανίζονται για να καλύψουν το κενό της κρατικής πολιτικής ώστε να αντιμετωπίσουν τα επιτακτικά ζητήματα πρόνοιας. Οι νέες επιχειρήσεις που δημιουργήθηκαν στοχεύουν στην κοινωνική ευημερία και λιγότερο στο οικονομικό κέρδος. Οι εν λόγω επιχειρήσεις εμφανίστηκαν σε κράτη όπου κυβέρνησαν συντηρητικές/φιλελεύθερες κυβερνήσεις και σοσιαλιστικές και σοσιαλδημοκρατικές επίσης. Με βάση τα προαναφερόμενα οριοθετούνται οι έννοιες της κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην Ευρώπη, όπου στη γηραιά ήπειρο έχει μεγαλύτερη σπουδαιότητα η αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού και λιγότερη η ευημερία των χρηματοοικονομικών δεικτών. Στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, αντίθετα με την Ευρώπη, δίνουν βάση στις κερδοφόρες νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες/καινοτόμες επιχειρηματικές ιδέες και λιγότερο στην κοινωνική αποστολή των επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας (Seelos & Mairb, 2005, p. 241-246).

1.2 Ορισμός της Κοινωνικής Οικονομίας

Ο όρος της κοινωνικής οικονομίας κινείται ανά τους αιώνες σε διάφορα επίπεδα με διαφορετικό περιεχόμενο και νόημα κάθε φορά. Έτσι, ο όρος (της κοινωνικής

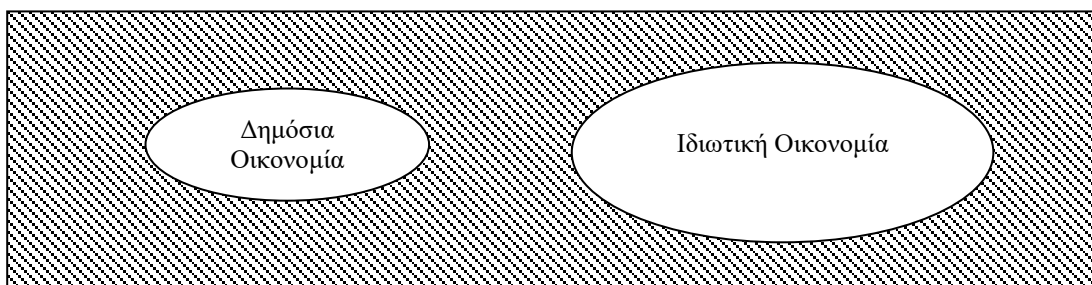
οικονομίας), κοντά στη σημερινή έννοια του, χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1830 από τον Γάλλο οικονομολόγο Charles Dunoyer και ακολούθησε επίσης ο Γάλλος Auguste Ott όπου το 1851 χρησιμοποίησε τον όρο στις δημοσιεύσεις του. Αλλά, ήταν ο Γάλλος κοινωνιολόγος Frederic Le Play που συνέβαλε σημαντικά στην άνοδο και αποδοχή του όρου της κοινωνικής οικονομίας στην κοινωνικοοικονομική ανάλυση, με δημοσιεύσεις του το 1856 και 1867. Ο Frederic Le Play έχει ορίσει την κοινωνική οικονομία: ως τη μελέτη της κατάστασης/θέσης της εργατικής τάξης και των σχέσεών της με τις άλλες τάξεις (Topalov, 1999, p. 13). Χάρης στον Charles Gide και αργότερα στον Leon Walras και στο έργο του «Etudes d' economie sociale» το 1896, ο όρος της κοινωνικής οικονομίας έγινε πλήρως αποδεκτός και αναγνωρίστηκε ακαδημαϊκά και θεσμικά. Ο Charles Gide (1912) κατέταξε/όρισε την κοινωνική οικονομία στους «φυσικούς νόμους» που διέπουν τις αυθόρμητες σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων και των πραγμάτων, χαρακτηριστικά είπε: Η κοινωνική οικονομία ... θα μπορούσε να οριστεί με τη στενή έννοια: η μελέτη όλων των προσπαθειών που γίνονται για τη βελτίωση της κατάστασης των ανθρώπων (Gide, 1912, σ. 10). Στις προσπάθειες συμβάλλουν: οι εργατικοί σύλλογοι, το κράτος με τις κοινωνικές συνιστώσες της πολιτικής του, και οι καπιταλιστές με τις φιλανθρωπίες τους. Ο Leon Walras διακρίνει τρία επίπεδα οικονομικής ανάλυσης: την καθαρή πολιτική οικονομία, την εφαρμοσμένη οικονομία και την κοινωνική οικονομία, με την τελευταία να αφορά την επιστήμη της διανομής του πλούτου και της κοινωνικής δικαιοσύνης (Moulaert & Ailenet, 2005, p. 2040).

Ξεκινώντας από την οικονομική κρίση του 1873-1895, η οποία έφερε την ανάπτυξη οργανισμών κοινωνικής οικονομίας. Αγροτικοί συνεταιρισμοί και συνεταιρισμοί αποταμίευσης αναπτύχθηκαν από μικρούς παραγωγούς που επλήγησαν από τη κρίση. Η επόμενη οικονομική κατάρρευση της περιόδου 1929-1932, έφερε την ανάπτυξη καταναλωτικών συνεταιρισμών για να καλύψουν τις ανάγκες εργαζομένων και ανέργων σε τρόφιμα και στέγαση αναπτύσσοντας την αλληλέγγυα οικονομία. Η υψηλή ανεργία των δεκαετιών '80 και '90 και η συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας, έχουν διαμορφώσει ένα κοινωνικό-οικονομικό πεδίο το οποίο συμπληρώνεται με το υποβαθμισμένο περιβάλλον, και πάνω σε αυτό το πεδίο οικοδομείται η κοινωνική οικονομία (Moulaert & Ailenet, 2005, p. 2041).

Η κοινωνική οικονομία εμπεριέχει την συλλογική/συνεργατική δράση και έχει ως σκοπό να καλύψει το πεδίο όπου, το κράτος αδυνατεί να παρέχει κοινωνικά αγαθά και οι ιδιώτες

αδιαφορούν να επενδύσουν. Το κράτος δεν δύναται να συμβάλει λόγω απουσίας βούλησης και χρημάτων, και οι ιδιώτες λόγω χαμηλού κέρδους για αυτούς. Έτσι, το πεδίο δραστηριότητας της κοινωνικής οικονομίας τοποθετείται οριοθετικά στην ιδιαίτερη περιοχή ανάμεσα στις κρατικές πολιτικές και τις ιδιωτικές πρωτοβουλίες. Το 1999 ο Mertens καθόρισε την κοινωνική οικονομία ως «υπολειμματική» (a residual group) έναντι των άλλων δύο μορφών οικονομίας, της ιδιωτικής και της δημόσιας, και την αποτυπώνει με το σκιαγραφημένο τμήμα στο Σχήμα 1.1.

Σχήμα 1.1: Οριοθέτηση της Κοινωνικής Οικονομίας

Πηγή: Mertens, 1999, p. 502

Στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας ανήκουν οι συλλογικές οργανώσεις που δεν διοικούνται από το κράτος και δεν είναι καπιταλιστικές (δεν λειτουργούν στην συλλογιστική της ελεύθερης αγοράς).

Επομένως, η σύγχρονη οικονομία δομείται ως εξής:

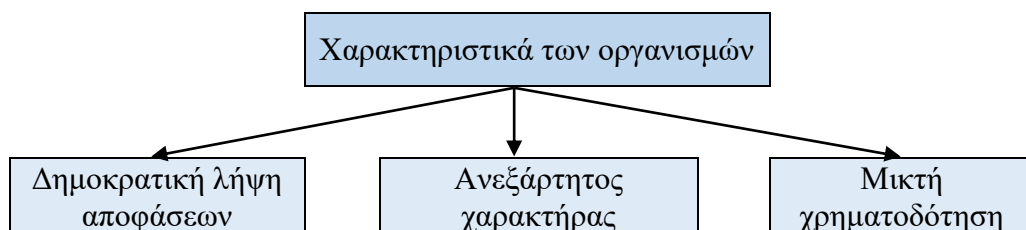
- Τον Δημόσιο Τομέα, ο οποίος έχει υποδομές μπορεί να προσφέρει υπηρεσίες και να επενδύσει στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη
- Τον Ιδιωτικό Τομέα, που λειτουργεί στα πλαίσια του αγοραίου κέρδους, και
- Την Κοινωνική Οικονομία

Τον όρο κοινωνική οικονομία μπορούν δυνητικά να αντικαταστήσουν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό οι έννοιες: ο τρίτος τομέας, τρίτο σύστημα, η οικονομία του μη κέρδους, ο μη κερδοσκοπικός τομέας, η εναλλακτική οικονομία και η αλληλέγγυα οικονομία (Westlund, 2003, p. 165). Ο όρος της κοινωνικής οικονομίας και οι εναλλακτικοί σε αυτόν προαναφερόμενοι όροι όταν χρησιμοποιούνται δεν σημαίνουν το ίδιο, δεν έχουν την ίδια έννοια. Ο όρος της κοινωνικής οικονομίας έχει διαφορετικό περιεχόμενο και οριοθετείται διαφορετικά όταν χρησιμοποιείται μεταξύ των συγγραφέων στην Ευρώπη και στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής αλλά και μεταξύ των

χωρών/κρατών. Η ποικιλία στο περιεχόμενο και στην οριοθέτηση της κοινωνικής οικονομίας οφείλεται και στα διαφορετικά επιστημονικά πεδία στα οποία ανήκουν οι συγγραφείς, δίνοντας έμφαση στην πολιτική ή οικονομική διάσταση του όρου. Η πρόταση, «η κοινωνική οικονομία φέρνει ανθρώπους να συνεργαστούν μαζί υπό ελεύθερη συμμετοχή και εθελοντική δέσμευση για ένα κοινό σκοπό» (Westlund, p. 1193), δείχνει την πολιτική διάσταση του όρου (Westerdahl & Westlund, 1998). Ενώ, ο ορισμός των Defourny και Develteve (1999, σελ. 16) δίνει την οικονομική διάσταση του όρου: «Η κοινωνική οικονομία περιλαμβάνει όλες τις οικονομικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται από επιχειρήσεις, πρώτιστα συνεργατικά, με αμοιβαία μέλη και ηθικές αξίες που βασίζονται στις ακόλουθες κύριες αρχές: α) να παρέχουν υπηρεσίες στα μέλη τους ή στην κοινότητα δίχως να αποσκοπούν στην κερδοφορία, β) να διοικούνται αυτόνομα, γ) να έχουν δημοκρατικές διαδικασίες διοίκησης - διαχείρισης, και δ) να δίνεται έμφαση στον άνθρωπο έναντι της εργασίας και του κεφαλαίου». (Defourny & Develtere, 1999, p. 16).

Ο πρωθυπουργός του Ηνωμένου Βασιλείου David Cameron σε μία ομιλία του στο Λίβερπουλ τον Ιούλιο του 2010, είπε για την κοινωνική οικονομία, ότι: «Αντιπροσωπεύει συγκεκριμένες οργανωσιακές αρχές που επιδιώκουν να επιτύχουν κοινωνικούς στόχους μέσω ανταποδοτικών σχέσεων, επενδύοντας στον οργανισμό που δημιουργούν κέρδη.». Έθεσε τα χαρακτηριστικά των οργανισμών αυτών, ως εξής (Σχήμα 1.2):

Σχήμα 2.2: Χαρακτηριστικά οργανισμών κοινωνικής οικονομίας

Πηγή: Deakins & Freel, 2017, σελ. 150

Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο μη κυβερνητικός διεθνής επιστημονικός οργανισμός CIRIEC, το 2017 εκπόνησε έκθεση για την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, σχετικά με τις άμεσες εξελίξεις της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στην οποία επαναλαμβάνει τον ήδη καθορισμένο από το 2012 ορισμό της κοινωνικής οικονομίας στα πλαίσια της Ευρώπης και σε κάθε χώρα της. Ο ορισμός αναφέρεται: στις ιδιωτικές επιχειρήσεις που δημιουργήθηκαν για να καλύψουν τις ανάγκες των μελών τους, στις οποίες (τα μέλη) εισέρχονται ελεύθερα και έχουν δικαίωμα

συμμετοχής στις συλλογικές αποφάσεις με μία ψήφο, οι επιχειρήσεις διατηρούν την αυτονομία τους κατά τη λήψη αποφάσεων και τα κέρδη δεν μπορούν να τα ιδιοποιηθούν οι οικονομικοί παράγοντες που τις δημιουργούν, ελέγχουν ή χρηματοδοτούν.

«The set of private, formally-organised enterprises, with autonomy of decision and freedom of membership, created to meet their members' needs through the market by producing goods and providing services, insurance and finance, where decision-making and any distribution of profits or surpluses among the members are not directly linked to the capital or fees contributed by each member, each of whom has one vote, or at all events take place through democratic and participative decision-making processes. The social economy also includes private, formally-organised organisations with autonomy of decision and freedom of membership that produce non-market services for households and whose surpluses, if any, cannot be appropriated by the economic agents that create, control or finance them.» (CIRIEC/EESC, 2017, p. 9 & 11).

Καθώς φαίνεται δύσκολο να βρεθεί ένας κοινά ανά την υφήλιο αποδεκτός εννοιολογικός ορισμός για την κοινωνική οικονομία, τον Ιούνιο του 1980, η CNLAMCA (National Liaison Committee for Mutual, Cooperative and Associative Activities) δημοσίευσε τον Χάρτη Κοινωνικής Οικονομίας για την Ευρώπη, και προσδιόρισε τις αρχές που την διέπουν ως εξής:

- Δίδουν προτεραιότητα στα άτομα και στον κοινωνικό τους στόχο έναντι του κεφαλαίου,
- Έχουν ανοιχτή και εθελοντική την συμμετοχή για τα μέλη,
- Τα μέλη συμμετέχουν ενεργά και ασκούν δημοκρατικά έλεγχο,
- Συνδυάζουν τα συμφέροντα των μελών, των χρηστών και το γενικό καλό,
- Υπερασπίζονται και εφαρμόζουν τις αρχές της αλληλεγγύης και της υπευθυνότητας,
- Έχουν αυτόνομη διοίκηση και διαχείριση των δραστηριοτήτων τους, και ανεξαρτησία από τις δημόσιες αρχές,
- Χρησιμοποιούν το επαρκές πλεόνασμα για να πετύχουν βιώσιμους στόχους στην υπηρεσία των μελών και του γενικού καλού (CIRIEC/EESC, 2017, p. 9-10).

1.3 Ο επιχειρηματίας - Κοινωνική επιχείρηση - Κοινωνική επιχειρηματικότητα

Η λέξη «επιχειρηματίας» έχει γαλλική ρίζα και σημαίνει «μεσάζοντας». Στην οικονομική θεωρία ο επιχειρηματίας αναλαμβάνει και συντονίζει διαφορετικούς συντελεστές παραγωγής. Ο Γάλλος συγγραφέας οικονομικών κειμένων Cantillon πρώτος αναγνώρισε την σπουδαιότητα του επιχειρηματία στην οικονομική ανάπτυξη χρησιμοποιώντας ως βάση το ατομικό δικαίωμα της ιδιοκτησίας, και θεώρησε ότι η κοινωνική τάξη των επιχειρηματιών έπαιξε κεντρικό ρόλο στην οικονομία σε σχέση με τις άλλες δύο τάξεις τους ιδιοκτήτες γης και τους εργάτες. Ο επίσης Γάλλος συγγραφέας οικονομικών κειμένων Say ανέδειξε τον επιχειρηματία σε πυλώνα της οικονομίας και έδειξε τον καταλυτικό ρόλο που παίζει στην οικονομική αλλαγή και ανάπτυξη, επιπλέον σύνδεσε τον επιχειρηματία με το εμπόριο σε σχέση με τους τρεις συντελεστές παραγωγής γιατί θεωρούσε ότι αναλαμβάνει τον κίνδυνο της συγκέντρωσης και του συνδυασμού όλων των συντελεστών (παραγωγής) (Deakins & Freel, 2017, σελ. 6-7).

Ο επιχειρηματίας αναλαμβάνει επιχειρηματική δράση ή ασκεί επιχειρηματικότητα. Οι Curran and Stanworth όρισαν την επιχειρηματικότητα ως εξής: *«Η επιχειρηματικότητα, αυστηρά οριζόμενη, αναφέρεται στη δημιουργία μιας νέας οικονομικής οντότητας που επικεντρώνεται σε ένα νεωτεριστικό προϊόν ή υπηρεσία ή, στη χειρότερη περίπτωση, σε κάτι που διαφέρει σημαντικά από τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά»* (Deakins & Freel, 2017, σελ. 11). Η επιχειρηματικότητα ως προσπάθεια είναι μια διαδικασία μέσω της οποίας ο επιχειρηματίας δημιουργεί μόνος του ή μαζί με άλλους επιχειρηματίες μια νέα οικονομική οντότητα, την επιχείρηση, την οποία φροντίζει να αναπτύξει, προσφέροντας στην κοινωνία νέα ή διαφορετικά προϊόντα ή υπηρεσίες. Η επιχειρηματικότητα αναφέρεται στη δεξιότητα του επιχειρηματία να οργανώσει σχεδιάσει και υλοποιήσει τη δική του ιδέα, διαφορετικά, να αναζητήσει μια ευκαιρία και να αξιολογήσει τις εναλλακτικές της προκειμένου, να αναπτύξει την ιδέα του η οποία αφορά το ξεκίνημα και τη βιωσιμότητα μιας επιχείρησης.

Στη συνέχεια, αναπτύσσεται ο όρος της κοινωνικής επιχειρηματικότητας λόγω της σπουδαιότητας που έχει στην αντιμετώπιση κοινωνικών και οικονομικών ζητημάτων όπου οι κρατικές και ιδιωτικές πρωτοβουλίες απουσιάζουν - θεωρείται ως η κατάλληλη και ικανή πρακτική για την ανακούφιση αρκετών κοινωνικο-οικονομικών προβλημάτων. Η

κοινωνική επιχειρηματικότητα παρουσιάζεται κρίσιμη παράμετρος, καθώς μέσα από αυτήν δύναται να βρεθούν κοινωνικές λύσεις για να αντιμετωπιστούν: η φτώχεια, ο αποκλεισμός κοινωνικών ομάδων, περιβαλλοντικά θέματα όπως το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Επίσης, μέσα από τις πολιτικές στήριξης της κοινωνικής επιχειρηματικότητας που υιοθέτησε και εφαρμόζει η Ευρωπαϊκή Ένωση, δημιουργήσε πολλά χρηματοδοτούμενα προγράμματα και πρωτοβουλίες με τριπλούς στόχους οικονομικούς, κοινωνικούς και οικολογικούς σε μια γραμμική προσέγγιση, καθώς στοχεύουν και στους τρεις τομείς ανάπτυξης μαζί, δηλαδή την οικονομία την κοινωνία και το περιβάλλον (Deakins & Freel, 2017, σελ. 149-150).

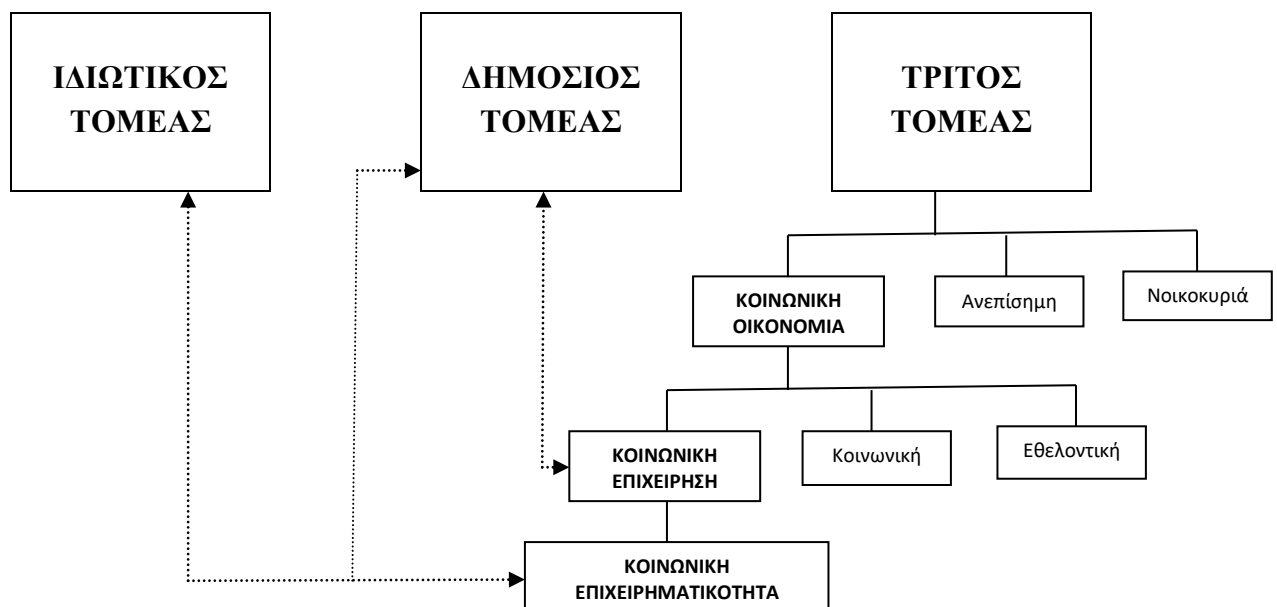
Ο όρος της κοινωνικής επιχειρηματικότητας αποτελείται από δύο μέρη, την λέξη «κοινωνική» και την λέξη «επιχειρηματικότητα». Η επιχειρηματικότητα έχει αναλυθεί ανωτέρω. Στο πρώτο μέρος του όρου η λέξη «κοινωνική» παραπέμπει στην κοινωνική διάσταση της επιχειρηματικότητας και στο πεδίο όπου αυτή αναπτύσσεται. Αφορά τις επιχειρήσεις με κοινωνικό προσανατολισμό, αυτές που επιδιώκουν κοινωνικό στόχο χρησιμοποιώντας επιχειρηματικές μεθόδους.

Όμως, ο όρος κοινωνική επιχειρηματικότητα *«Ως έννοια καλύπτει τα ατομικά κίνητρα και την ηγεσία που υπάρχουν πίσω από την επιδίωξη των κοινωνικών στόχων. Διαστάσεις κοινωνικής επιχειρηματικότητας κατά τους Nicholls and Cho»*. Ο όρος εμπεριέχει επικαλυπτόμενα: την «Κοινωνικότητα» η οποία αναφέρεται σε «Σκόπιμη επιδίωξη κοινωνικών στόχων», την «Καινοτομία» η οποία φιλοδοξεί να φέρει «Αλλαγή της κοινωνίας» και ο «Προσανατολισμός στην αγορά» σχετίζεται με την «Αναζήτηση χρηματοοικονομικών πόρων» σε όλα τα στάδια και όλη την ζωή της επιχείρησης όση και αν είναι αυτή (Deakins & Freel, 2017, σελ. 151).

Χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Deakins & Freel (2017, σελ. 153) για την κοινωνική επιχειρηματικότητα ότι, μπορεί να αφορά πολλούς τύπους δραστηριοτήτων πολλές μορφές οργανισμών και διαφορετικά άτομα. Η πολυμορφία των κοινωνικών επιχειρηματικών δράσεων, δηλαδή της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, δίνει πολλά περιθώρια στον ορισμό της. Στη συζήτηση για τον ορισμό της κοινωνικής οικονομίας παρατίθεται το σχήμα 3, στο οποίο φαίνεται η εμπλοκή της κοινωνικής οικονομίας με τον τρίτο τομέα αλλά και με τους άλλους δύο τον ιδιωτικό και τον δημόσιο. Στο Σχήμα 1.3 εμφανίζεται η αλυσίδα εννοιών: «Τρίτος Τομέας - Κοινωνική Οικονομία - Κοινωνική Επιχείρηση - Κοινωνική Επιχειρηματικότητα». Η κοινωνική οικονομία εμφανίζεται

υποσύνολο του τρίτου τομέα, εμπεριέχει τους οργανισμούς με θεσμοθετημένη δομή που επιδιώκουν να πετύχουν κοινωνικούς στόχους, τους οποίους (στόχους) δεν έχουν αναλάβει οι κυβερνήσεις και οι εμπορικές επιχειρήσεις. Η κοινωνική επιχείρηση είναι δραστηριότητα, και υποσύνολο της κοινωνικής οικονομίας, η οποία (επιχείρηση) επιδιώκει κοινωνικούς στόχους με επιχειρηματικό τρόπο. Όμως, κοινωνικές επιχειρήσεις έχει και ο δημόσιος τομέας. Συνέχεια δίδεται στην κοινωνική επιχειρηματικότητα, που ως έννοια αναφέρεται στην ηγεσία και στα κίνητρα που έχουν όσοι επιδιώκουν την επίτευξη κοινωνικών στόχων, καθώς η κοινωνική οικονομία δεν ασκείται μόνο από άτομα του τρίτου τομέα. Ο δημόσιος τομέας διαθέτει κοινωνικές δομές και μέσα από αυτές ασκεί κοινωνική επιχειρηματικότητα (public-sector social entrepreneurship) και ο ιδιωτικός τομέας για τους δικούς του φιλανθρωπικούς ή κερδοσκοπικούς λόγους εκτελεί κοινωνική επιχειρηματικότητα (private social entrepreneurship). Τέλος, τα άτομα του τρίτου τομέα ασκούν την κοινωνική επιχειρηματικότητα μη επίτευξης κέρδους/όχι προς το κέρδος (social entrepreneurship in the not-for-profit sector). Επομένως, η σημασία της κοινωνικής επιχειρηματικότητας είναι διαφορετική για διαφορετικά άτομα και ο ορισμός της ποικίλει (Deakins & Freel, 2017, σελ. 153-154).

Σχήμα 3.3: Ο τρίτος τομέας & οι τρεις τύποι κοινωνικής επιχειρηματικότητας

Πηγή: Deakins & Freel, 2017, σελ. 153. Μετά από προσαρμογή του έργου των Birch and Whittam (2008). (10)

Επισημαίνεται ότι, οι φορείς του τρίτου τομέα λειτουργούν παράλληλα με το δημόσιο και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, συνεπώς αποτελούν ενεργούς φορείς ανάπτυξης και προάγουν

την κοινωνία. Στην Ευρώπη, αυξάνεται συνεχώς η αναγνώριση των δραστηριοτήτων του τρίτου τομέα και εντείνεται το γενικό ενδιαφέρον για την δυναμική παρουσία μη συμβατικών επιχειρήσεων ικανών να αντιμετωπίσουν προκλήσεις, να συγκρατήσουν τον κοινωνικό ιστό και συνάμα να αποδεικνύονται πιο ανθεκτικές απέναντι σε δυσκολίες/κρίσεις.

1.3.1 Η κοινωνική οικονομία μέρος του τρίτου τομέα

Στην κοινωνική οικονομία ανήκουν οργανισμοί που έχουν συγκεκριμένες οργανωσιακές μορφές και κάθε μορφή χαρακτηρίζεται από επίσης συγκεκριμένες οργανωσιακές αρχές. Το κεντρικό οργανωσιακό χαρακτηριστικό όλων των μορφών οργανισμών είναι ότι επιδιώκουν κοινωνικούς στόχους έχοντας ανταποδοτική σχέση με τα άτομα, σε αντιδιαστολή με τις σχέσεις της αγοράς και της διανομής του κράτους. Όπως καταγράφεται στον Πίνακα 1.1, στην κοινωνική οικονομία παρατηρούνται τέσσερις οργανωσιακές μορφές που υπηρετούνται από τις τέσσερις αντίστοιχες αρχές που προέρχονται από τον τρίτο τομέα. Η όχι για το κέρδος και η μη κερδοσκοπική οργανωσιακή μορφή έρχεται σε αντίθεση με την κερδοσκοπία του ιδιωτικού τομέα, χαρακτηριστικό είναι ότι επανεπενδύουν τα κέρδη τους στον οργανισμό και υπηρετούν το δημόσιο συμφέρον ή της κοινωνίας. Όλοι οι οργανισμοί λαμβάνουν δημοκρατικά τις αποφάσεις τους, είναι ανεξάρτητοι και για να κρατηθούν βιώσιμοι και αυτάρκεις έχουν μικτή χρηματοδότηση. Οι οργανωσιακές μορφές και οι αρχές που χαρακτηρίζουν την κοινωνική οικονομία βρίσκονται εντός ενός θεσμικού περιβάλλοντος, περικλείονται σε ένα θεσμικό πλαίσιο το οποίο ενθαρρύνει τη δημιουργία τους και προωθεί την κοινωνική επιχειρηματικότητα. Συνεπώς, η κοινωνική οικονομία περιλαμβάνει όλες τις οργανωσιακές δομές και το θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο καλούνται οι κοινωνικοί επιχειρηματίες να δράσουν (Deakins & Freel, 2017, σελ. 155-156).

Πίνακας 1.1: Οργανωσιακά χαρακτηριστικά της κοινωνικής οικονομίας

Οργανωσιακή μορφή	Οργανωσιακές αρχές
Όχι για το κέρδος / μη κερδοσκοπικός οργανισμός	Κοινωνικοί στόχοι (π.χ. μη ικανοποιηθείσες ανάγκες)
Δημοκρατικός οργανισμός	Εθελοντική βάση (π.χ. ανάμειξη από επιλογή)

Οργανισμός με μικτή χρηματοδότηση	Βιωσιμότητα
Ανεξάρτητος (π.χ. μη κρατικός) οργανισμός	Αμοιβαιότητα

Πηγή: Deakins & Freel, 2017, σελ. 155-156

1.3.2 Η Κοινωνική επιχείρηση

Οι επιχειρήσεις με κοινωνική διάσταση στον σκοπό τους ή διαφορετικά έχουν αποκλειστικά ή εν μέρει κοινωνικούς στόχους ονομάζονται κοινωνικές - οι κοινωνικές επιχειρήσεις για τις οποίες γίνεται λόγος είναι θεσμοθετημένες οντότητες/οργανισμοί ανήκουν στον τρίτο τομέα και είναι προϊόν της κοινωνικής οικονομίας. Κοινωνική διάσταση έχουν οι επιχειρήσεις που επιτυγχάνουν να βρουν νέες ευκαιρίες υψηλής κοινωνικής αξίας (social value), και αναπτύσσουν νέες καινοτομίες - καινοτόμες δυναμικές λύσεις στα κοινωνικά προβλήματα καθώς αυτές δεν είναι δυνατό να επιτευχθούν από κερδοσκοπικές επιχειρήσεις - μέσα από τολμηρά εγχειρήματα με χαμηλές οικονομικές αποδόσεις. Σύμφωνα με τους Seelos and Mairb (2005, p. 244) οι κοινωνικές επιχειρήσεις δίνουν βαρύτητα στη δημιουργία κοινωνικής αξίας και δευτερευόντως στην δημιουργία οικονομικής αξίας (Seelos & Mairb, 2005, p. 241-246).

Οι Deakins & Freel (2017) δίνουν έναν ορισμό για την κοινωνική επιχείρηση χρησιμοποιώντας ως κριτήριο, το βαθμό στον οποίο υπερισχύουν οι εμπορικές συναλλαγές στον οργανισμό, το οποίο θεωρούν ως καλύτερο, γιατί το προϊόν ή η υπηρεσία που παράγει (ο οργανισμός) μπορεί να προορίζεται ή όχι για εμπορικές συναλλαγές. Ονομάζουν κοινωνική επιχείρηση τον οργανισμό που αποκτά εισόδημα από εμπορικές δραστηριότητες σε ποσοστό, συνήθως να ξεκινά από το 25% και να φτάνει μέχρι το 50% (Deakins & Freel, 2017, σελ. 155). Επισημαίνεται ότι, ούτε οι κοινωνικές δομές/επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα δεν ανήκουν στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας αλλά ούτε και οι πρωτοβουλίες κοινωνικού ενδιαφέροντος του ιδιωτικού τομέα.

Μια σειρά από κριτήρια, οικονομικά και κοινωνικά, εφαρμοζόμενα, κατηγοριοποιούν την επιχείρηση σε κοινωνική.

Τα οικονομικά κριτήρια σύμφωνα με το ερευνητικό δίκτυο για την κοινωνική οικονομία EMES είναι:

- Η συνεχής οικονομική δραστηριότητα, χωρίς διαστήματα παύσης, με την παραγωγή και διάθεση αγαθών ή/και υπηρεσιών στην αγορά.

- Ο υψηλός βαθμός αυτονομίας στην διακυβέρνηση.
- Αναλαμβάνουν έναν υψηλού επιπέδου κίνδυνο/ρίσκο.
- Απαίτηση ελάχιστου ποσού αμειβόμενης εργασίας.

Τα κοινωνικά κριτήρια σύμφωνα με το EMES είναι τα εξής:

- Να αναφέρουν ρητά στη συγκρότησή τους ότι στοχεύουν στο όφελος της κοινότητας ή της ομάδας.
- Να είναι μια πρωτοβουλία που ξεκίνησε από μια ομάδα πολιτών και να διατηρείται.
- Να λαμβάνουν αποφάσεις σύμφωνα με την αρχή «ένα μέλος μία ψήφος» και όχι με βάση την ιδιοκτησία κεφαλαίου.
- Να συμμετέχουν όλα τα μέρη που επηρεάζονται από την δραστηριότητα ακόμη και χρήστες/πελάτες.
- Να κάνουν περιορισμένη διανομή κερδών ώστε να μην ξεχνούν τον πρωταρχικό τους κοινωνικό σκοπό (Defourny & Nyssens, 2006, p. 5-6).

1.3.3 Η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα αποτελεί εκείνη τη μορφή επιχειρηματικότητας που έχει κοινωνικο-οικονομικό αντίκτυπο και επομένως συμβάλει στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Επίσης, (η κοινωνική επιχειρηματικότητα) δηλώνει την πρόθεση των κοινωνικών επιχειρηματιών να δημιουργήσουν μια νέα επιχείρηση και να δώσουν λύση σε ένα επιτακτικό/σημαντικό κοινωνικό - πολιτιστικό - περιβαλλοντικό θέμα. Οι κοινωνικοί επιχειρηματίες αναζητούν νέες οδούς αλλά και ομοϊδεάτες τους να πορευτούν μαζί, έτσι χτίζουν τις νέες επιχειρήσεις τους και δεσμεύονται στους κοινωνικούς στόχους που οι ίδιοι έχουν θέσει. Όμως, η κοινωνική επιχειρηματικότητα προϋποθέτει ικανό αριθμό κοινωνικών επιχειρηματιών που θα εμπλακούν σε αυτή και οδηγεί στην δημιουργία κοινωνικών επιχειρήσεων.

Οι Deakins and Freel (2017, p. 156-157) στο βιβλίο τους σχετικά με την επιχειρηματικότητα και τις μικρές επιχειρήσεις, έχουν συλλέξει και καταγράψει μία σειρά από ορισμούς της κοινωνικής επιχειρηματικότητας που αξίζει να παρουσιαστούν

αυτούσιοι όπως έχουν υιοθετηθεί από τους εμπνευστές τους, καθώς όλοι αναφέρονται σε έννοιες που ήδη έχουν χρησιμοποιηθεί στην εργασία, και αναφέρονται στον Πίνακα 1.2

Πίνακας 2.2: Ορισμοί της κοινωνικής επιχειρηματικότητας

Leadbeater (1997)	Άτομα των οποίων το κοινωνικό κεφάλαιο τους επιτρέπει να προωθούν την κοινωνική αξία μέσω της καινοτομίας.
Brinckerhoff (2000)	Άτομα που αναλαμβάνουν κινδύνους για λογαριασμό άλλων ατόμων.
Thompson et al. (2000)	Άτομο που συνδυάζει όραμα, αξίες και πόρους για να καλύψει μία μη ικανοποιηθείσα ανάγκη.
Dees (2001)	Άτομα που ενεργούν ως «φορείς αλλαγής» στην κοινωνία.
Institute for Social Entrepreneurs (2002)	Εξασφάλιση χρηματοοικονομικής και κοινωνικής απόδοσης επί της επένδυσης.
Mort et al. (2003)	Άτομα των οποίων η ηγεσία και η προσωπική αξιοπιστία μπορούν να δημιουργήσουν σε άλλους δέσμευση προς ένα κοινωνικό στόχο.
Haugh (2005)	Δραστηριότητες συνδεδεμένες με τη δημιουργία κοινωνικής αξίας και οργανισμών για την επιδίωξη αυτών των κοινωνικών αξιών.
Mair and Marti (2006)	Εστίαση της προσοχής στη δημιουργία κοινωνικής αξίας παρά στη δημιουργία οικονομικής αξίας.
Nicholls (2006)	Συνδυασμός υπευθυνότητας, αποτελεσματικότητας και αντίκτυπου.
Peredo and McLean (2006)	Στόχος η δημιουργία κοινωνικής αξίας. Όραμα μιας ευκαιρίας για τη δημιουργία αξίας: καινοτομικότητας: ανάληψης κινδύνων και επινοητικότητας.

Πηγή: Deakins & Freel, 2017, σελ. 156-157

Όλοι οι ορισμοί για την κοινωνική επιχειρηματικότητα στον πίνακα 2 συμφωνούν στην ύπαρξη ενός εναλλακτικού αναπτυξιακού οράματος που να βασίζεται στην βιώσιμη αποανάπτυξη - ένα διαφορετικό (όραμα) από αυτό της ανάπτυξης που αποβλέπει στην συνεχή και χωρίς όρια οικονομική μεγέθυνση - και στην συνειδητή δέσμευση για υλοποίηση αυτού του οράματος.

Ένα σημείο στο οποίο διαφέρουν οι κοινωνικές επιχειρήσεις σε σχέση με τις εμπορικές είναι ότι μπορεί να χρησιμοποιήσουν ένα εναλλακτικό τρόπο προώθησης των προϊόντων/υπηρεσιών τους, μία διαφορετική μέθοδο μάρκετινγκ, το κοινωνικό μάρκετινγκ. Όπως αναφέρουν οι Adnane Derbani & Refius Pradipta Setyanto (2020, p. 579-591) στο άρθρο τους, σχετικά με το αν το κοινωνικό μάρκετινγκ ταυτίζεται με την κοινωνική επιχειρηματικότητα και αν συμβαδίζουν: οι αρχές οι τεχνικές και τα εργαλεία του εμπορικού μάρκετινγκ χρησιμοποιούνται για να διευκολυνθεί η επίτευξη των

κοινωνικών στόχων που έχει θέσει η επιχείρηση. Το κοινωνικό μάρκετινγκ χρησιμοποιείται για την πώληση και την επιρροή σε ιδέες σκέψεις στάσεις και γενικά συμπεριφορές. Προσεγγίζει τους ανθρώπους και εστιάζει στην αλλαγή της συμπεριφοράς τους ώστε να ωφεληθεί το κοινωνικό σύνολο (τα άτομα, η κοινωνία) και το περιβάλλον. Έχει αναπτυχθεί ένα ολοκληρωμένο μείγμα στρατηγικών κοινωνικού μάρκετινγκ το οποίο είναι ικανό να οδηγήσει στην αλλαγή της συμπεριφοράς της ομάδας καταναλωτών-στόχος. Επομένως, η κοινωνική επιχειρηματικότητα και το κοινωνικό μάρκετινγκ είναι δύο έννοιες οι οποίες εμπλέκονται στην διαδικασία της αλλαγής της κοινωνίας μέσω της προώθησης των αρχών και αξιών τους (Derbani & Setyanto, 2020, p. 579-591).

1.4 Συμπέρασμα

Ο όρος της ΚΟ έρχεται από τα βάθη των αιώνων ως την ανάγκη και τον τρόπο αντιμετώπισης προβλημάτων της κοινωνίας. Μέσα από το πέρασμα του χρόνου, σήμερα ο όρος έχει επικρατήσει. Η διεθνής επιστημονική κοινότητα έχει δώσει τον ορισμό της και την έχει οριοθετήσει, ανήκει στον τρίτο οικονομικό τομέα, περιλαμβάνει πολυπληθής αυτόνομες κοινωνικές επιχειρήσεις που ασκούν ΚΕ.

2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1 Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις κοινωνικές επιχειρήσεις και την κοινωνική επιχειρηματικότητα

Στην έναρξη της δεκαετίας του 1980, οι ευρωπαϊκές χώρες είχαν βρεθεί στη δυσάρεστη θέση να αντιμετωπίσουν: τα επίμονα από έτη υψηλά ποσοστά ανεργίας στον πληθυσμό, την ανάγκη μείωσης των ελλειμμάτων του κρατικού προϋπολογισμού τους, την ανεπάρκεια των παραδοσιακών κοινωνικών πολιτικών και την έλλειψη νέων. Τότε, τέθηκε το ερώτημα για την ικανότητα του τρίτου τομέα να βοηθήσει να ξεπεραστούν αυτές οι προκλήσεις. Έτσι, στις χώρες Γαλλία, Γερμανία, Ιρλανδία, Βέλγιο, παρουσιάστηκε σημαντικός αριθμός μη κερδοσκοπικών ιδιωτικών οργανισμών στον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών, οι οποίες αποτελούσαν μια μορφή πρακτικών κοινωνικής επιχειρηματικότητας που χρηματοδοτούνταν και ελέγχονταν από δημόσιους φορείς. Οι εν λόγω οργανισμοί, ήταν προϊόν ενεργών πολιτικών, που αποσκοπούσαν στην ενσωμάτωση των ανέργων στην αγορά εργασίας μέσω επιδοτούμενων προγραμμάτων εργασίας ή επαγγελματικής κατάρτισης, και προγραμμάτων που πρόσφεραν ενδιάμεσες μορφές απασχόλησης στο πλαίσιο της συνεχούς συνεργασίας των κρατών με τους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς (Defourny & Nyssens, 2010).

Την χρονική περίοδο 1990-2002 παρατηρείται ένα έντονο ενδιαφέρον στις ευρωπαϊκές χώρες για να υποστηρίξουν τις κοινωνικές επιχειρήσεις με νόμους/νομικά πλαίσια. Χώρες όπως η Ιταλία, η Γαλλία, η Πορτογαλία, η Ισπανία, η Ελλάδα, το Βέλγιο, το Ηνωμένο Βασίλειο θεσπίζουν νέες νομικές μορφές, τους κοινωνικούς συνεταιρισμούς. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις της περιόδου αυτής, είναι τύπου «κοινωνικές επιχειρήσεις ένταξης στην εργασία» («work integration social enterprises», WISEs), στην πλειοψηφία τους επικεντρώνονται στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας τις οποίες θα καλύψουν άτομα που κινδυνεύουν με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας. Παράλληλα, αναπτύχθηκαν μια σειρά από ειδικά δημόσια προγράμματα που στόχευαν στην εργασιακή ένταξη. Χώρες όπως η Φιλανδία και η Πολωνία ακολούθησαν, από το 2003 και έπειτα, το

παράδειγμα των προαναφερόμενων (χωρών) με την θέσπιση νόμων σχετικούς προς την κοινωνική οικονομία. Ο ξεκάθαρος στόχος του νομοθετικού πλαισίου που προωθείται σε όλες τις χώρες της Ευρώπης, είναι η ρητή αναφορά του για την αποστολή των κοινωνικών επιχειρήσεων, ότι ασκούν κοινωνική επιχειρηματικότητα για το όφελος της κοινότητας ή για την δημιουργία κοινωνικής αξίας (Defourny & Nyssens, 2010, p. 32-53).

Η «Επιτροπή Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων» της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην έκθεσή της Α6-0015/2009 σχετικά με την κοινωνική οικονομία, με εισηγήτρια την Patrizia Toia, η οποία κατατέθηκε και ψηφίστηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τον Φεβρουάριο του 2009, στην εισαγωγή της αιτιολογικής έκθεσης αναφέρει ρητώς ότι: *«Η κοινωνική οικονομία περιλαμβάνει συνεταιρισμούς, ενώσεις κοινωνικής αλληλεγγύης, σωματεία και ιδρύματα καθώς και άλλες επιχειρήσεις και οργανώσεις που υιοθετούν τις θεμελιώδεις αρχές της κοινωνικής οικονομίας.»* Στο ψηφισθέν κείμενο της πρότασης P6_TA(2009)0062, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προχωρά στην αναγνώριση της έννοιας της κοινωνικής οικονομίας και προτρέπει την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη να προχωρήσουν στην αναγνώριση αυτής και των φορέων της στην νομοθεσία τους και στις πολιτικές τους, ενώ συστήνει μέτρα που πρέπει να λάβουν υπέρ της (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2009, σελ. 5).

Το P6_TA(2009)0062 ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι: α) οι αρχές της κοινωνικής οικονομίας συμβαδίζουν με τις θεμελιώδεις αρχές του ευρωπαϊκού κοινωνικού πρωτύπου, β) είναι προς το καλό να αξιοποιηθούν στο έπακρο όλοι οι τύποι οικονομίας για να επιτύχουν τους στόχους που έχουν θέσει, γ) οι αξίες που προεβλέπει η κοινωνική οικονομία είναι πολύ κοντά στους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως η κοινωνική ένταξη και η αξιοπρεπής απασχόληση, δ) εκείνη την εποχή το 10% των επιχειρήσεων στην ΕΕ ανήκαν στην κοινωνική οικονομία, ήταν βιώσιμες, και λειτουργούσαν στα πλαίσια ότι ο άνθρωπος είναι πιο σημαντικός από το κεφάλαιο, ε) θα πρέπει η δραστηριότητά τους να είναι νομικά κατοχυρωμένη, και στ) οι ιδιαίτερες αξίες των επιχειρήσεων του τομέα που βάσει αυτών δεν μπορεί να καταταχθούν στο παρόν νομικό πλαίσιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο καταλήγει να προτείνει την αναγνώριση και θέσπιση των αξιών που προεβλέπουν οι επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2009, σελ. 3-4).

Σημαντικό σημείο στο P6_TA(2009)0062 ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αποτελεί η καταγραφή των χαρακτηριστικών του επιχειρηματικού προτύπου της

κοινωνικής οικονομίας στην παράγραφο I. ως εξής: χαρακτηρίζεται από το «σεβασμό κοινών αξιών όπως η υπεροχή της δημοκρατίας, της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων, του ατόμου και των κοινωνικών στόχων έναντι του κεφαλαίου· η προάσπιση και η εφαρμογή των αρχών της αλληλεγγύης και της υπευθυνότητας· η σύνδεση των συμφερόντων των μελών χρηστών με το γενικό συμφέρον· ο δημοκρατικός έλεγχος από τα μέλη· η εθελοντική και ανοικτή προσχώρηση· η αυτονομία στη διαχείριση και η ανεξαρτησία σε σχέση με τις δημόσιες αρχές· και η αξιοποίηση του μεγαλύτερου μέρους του πλεονάσματος των κερδών για την επιδίωξη στόχων της αειφόρου ανάπτυξης και την παροχή υπηρεσιών στα μέλη· σύμφωνα με το γενικό συμφέρον» (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2009, σελ. 4).

Κομβικό σημείο για τις οντότητες της κοινωνικής οικονομίας σε όλη την υφήλιο αποτελεί, η αναγνώριση του σημαντικού ρόλου που διαδραματίζουν στην επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης, όπως έχουν προσδιοριστεί στην 70^η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, στις 25 Σεπτεμβρίου 2015. Ακολουθώντας τον οδικό χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, οι χώρες της Ευρώπης προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν τον αντίκτυπο της κοινωνικής οικονομίας έχοντας αναπτύξει τα τελευταία χρόνια νέες πολιτικές με επίκεντρο τις οντότητες αυτές. Η αλλαγή της πολιτικής που φαίνεται στην απόφαση του ΟΗΕ επιδιώκει να λειτουργήσει μετασχηματιστικά συντεταγμένα και να αντιμετωπίσει προκλήσεις: τις πανδημίες, τις καταστροφές, την φτώχεια που μαστίζει, την άνοδο των ανισοτήτων, την κλιματική αλλαγή, τα περιβαλλοντικά προβλήματα, την ψηφιακή επανάσταση, την επανάσταση που φέρνει η τεχνική νοημοσύνη, τις ανισορροπίες στη διακυβέρνηση και στα χρηματοπιστωτικά συστήματα (Chaves-Avila & Gallego-Bono, 2020, p. 1-29).

2.2 Τυπολογία και ομαδοποίηση δημόσιων πολιτικών για την ευρωπαϊκή κοινωνική οικονομία

Η «Δημόσια Πολιτική είναι μια σειρά από σκόπιμες και σχετικά σταθερές ενέργειες, που αναπτύσσονται/ακολουθούνται από κυβερνητικά σώματα και εν γένει επίσημους φορείς εξουσίας, για αντιμετώπιση ενός προβλήματος ή ενός θέματος που προκαλεί το ενδιαφέρον» (Anderson, 2006, p.7).

Τον Μάιο του 2018, η «Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή» δημοσίευσε, την μελέτη του «CIRIEC International Aisbl» σχετικά με τις καλύτερες πρακτικές των δημόσιων πολιτικών που ακολούθησαν οι κυβερνήσεις των κρατών-μελών της, σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, για την κοινωνική οικονομία μετά την οικονομική κρίση, και συγκεκριμένα κατά την περίοδο 2010-2016, στην οποία έρευνα συμπεριέλαβε συμπληρωμένο πίνακα (Πίνακας 2.1) με την τυπολογία των επιτυχημένων αυτών πολιτικών. Η έρευνα κατηγοριοποιεί τις ευρωπαϊκές δημόσιες πολιτικές για την κοινωνική οικονομία σε δύο ομάδες: τις ήπιες πολιτικές και τις πιο δεσμευτικές πολιτικές. Οι ήπιες πολιτικές έχουν ως σκοπό να δημιουργήσουν ένα ευνοϊκό περιβάλλον μέσα στο οποίο μπορούν να ενταχθούν νομικά και αναπτυχθούν οι επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας. Περιέχει δύο υποομάδες ως μέτρα τα οποία μπορούν να παρθούν, τα θεσμικά μέτρα και τα γνωσιακά μέτρα. Οι πιο δεσμευτικές πολιτικές έχουν σκοπό να επέμβουν και βοηθήσουν οικονομικά τις επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας. Η παρέμβαση είναι διπλή, τα μέτρα στοχεύουν στην προσφορά για να κάνουν τις επιχειρήσεις πιο ανταγωνιστικές, αλλά και στη ζήτηση της δραστηριότητας από την αγορά ή το δημόσιο (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2018, σελ. 1-3).

Στις «ήπιες πολιτικές» για την κοινωνική οικονομία και την υποομάδα «θεσμικά μέτρα» ανήκουν: τα μέτρα για τη νομική μορφή των οντοτήτων, για τη λειτουργία τους ως ιδιωτικών φορέων και ως επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας με άρση όπου υπάρχουν νομικών εμποδίων, μέτρα για την αναγνώριση αυτών των επιχειρήσεων ως παράγοντες χάραξης πολιτικής και ως συνομιλητές στο σχεδιασμό και την εφαρμογή της, τέλος, στα μέτρα ανήκουν οι δημόσιοι φορείς που προωθούν αυτές τις επιχειρήσεις (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2018).

Στις «ήπιες πολιτικές» για την κοινωνική οικονομία και την υποομάδα «γνωσιακά μέτρα» ανήκουν: τα μέτρα για να γίνει ευρέως γνωστή η κοινωνική οικονομία σε ολόκληρη την κοινωνία ή και σε ομάδες πληθυσμού τα οποία περιλαμβάνουν την διάδοση, ευαισθητοποίηση, ενημέρωση και κατάρτιση, τέλος, τα μέτρα έρευνας και εμβάθυνσης στην κοινωνική οικονομία (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2018).

Στις «πιο δεσμευτικές πολιτικές» και στην υποομάδα «μέτρα σχετικά με την προσφορά με στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας» ανήκουν: τα μέτρα που βοηθούν στην οικονομική λειτουργία των επιχειρήσεων όπως χρηματοδότησης, παροχής συμβουλών, κατάρτισης, απασχόλησης

και διαχείρισης ανθρωπίνων πόρων, συνεργασίας και δικτύων, έρευνας-ανάπτυξης και καινοτομίας, ποιότητας, νέων τεχνολογιών πληροφορικής επικοινωνίας, περί φυσικού χώρου κ.λπ., τέλος, τα μέτρα που εξυπηρετούν τις επιχειρήσεις ανάλογα σε πιο στάδιο του κύκλου ζωής τους βρίσκονται (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2018).

Στις «πιο δεσμευτικές πολιτικές» και στην υποομάδα «μέτρα σχετικά με την ζήτηση που αφορούν τη δραστηριότητα των επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας» ανήκουν: τα μέτρα που λαμβάνονται για να διευκολύνουν την πρόσβαση των επιχειρήσεων στην αγορά του δημοσίου, μέσω κοινωνικών ρητρών ή ειδικών δημόσιων συμβάσεων, αλλά και προς τις ξένες αγορές (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2018).

Πίνακας 1.1: Τυπολογία των πολιτικών για την κοινωνική οικονομία

Ήπιες πολιτικές. Πολιτικές που αποσκοπούν στη δημιουργία ενοϊκού οικοσυστήματος για τις επιχειρήσεις.	
Θεσμικά μέτρα	<ul style="list-style-type: none"> – μέτρα που αφορούν τη νομική μορφή των οντοτήτων της κοινωνικής οικονομίας, με την αναγνώρισή τους ως ιδιωτικών φορέων – μέτρα που αποβλέπουν στην αναγνώριση της ικανότητάς τους να λειτουργούν ως επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας σε ολόκληρο τον τομέα των οικονομικών δραστηριοτήτων, με την άρση τυχόν νομικών εμποδίων – μέτρα που αποβλέπουν στην αναγνώριση των επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας ως παραγόντων χάραξης πολιτικής, συνομιλητών κατά τον σχεδιασμό/κατασκευή και την εφαρμογή των δημοσίων πολιτικών – δημόσιοι φορείς που προωθούν τις επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας
Γνωσιακά μέτρα	<ul style="list-style-type: none"> – μέτρα για τη διάδοση, την ευαισθητοποίηση και την ενημέρωση στα της κοινωνικής οικονομίας από ολόκληρη την κοινωνία ή/και από συγκεκριμένες ομάδες – μέτρα για την προώθηση της κατάρτισης στην κοινωνική οικονομία – μέτρα για την προώθηση της έρευνας και εμβάθυνσης στην κοινωνική οικονομία
Πιο δεσμευτικές πολιτικές. Οικονομικές πολιτικές υπέρ των επιχειρήσεων	
Μέτρα σχετικά με την προσφορά με στόχο τη βελτίωση της	<ul style="list-style-type: none"> – μέτρα που εστιάζονται στη λειτουργία των επιχειρήσεων όπως η χρηματοδότηση, η παροχή συμβουλών, η κατάρτιση, η απασχόληση και η διαχείριση ανθρωπίνων πόρων, η συνεργασία και τα δίκτυα, η έρευνα - ανάπτυξη

ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας	και η καινοτομία, η ποιότητα, οι νέες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνίας, ο φυσικός χώρος κλπ. – όσα μέτρα διακρίνονται ανάλογα με τον κύκλο ζωής της επιχείρησης (δημιουργία ή στάδιο ανάπτυξης της επιχείρησης)
Μέτρα σχετικά με τη ζήτηση που αφορούν τη δραστηριότητα των επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας	– μέτρα που αποβλέπουν στην διευκόλυνση της πρόσβασης στις δημόσιες και ξένες αγορές (όπως κοινωνικές ρήτρες και ειδικές δημόσιες συμβάσεις)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2018, σελ. 3: Chavas (2010:164)

2.3 Το Εθνικό Πλαίσιο της Κοινωνικής Οικονομίας και Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

Στην χώρα μας έχει αναπτυχθεί ένα θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο προώθησης της κοινωνικής οικονομίας το οποίο φιλοδοξεί να ενθαρρύνει τους ενδιαφερόμενους πολίτες να ιδρύσουν την δική τους κοινωνική επιχείρηση.

Η κοινωνική οικονομία αποτελείται από ενεργούς φορείς που λειτουργούν ταυτόχρονα και παράλληλα με τους φορείς της αγοράς και του δημοσίου. Για την Ελλάδα, θετικό παράγοντα θεσμικής οργάνωσης της κοινωνικής οικονομίας έχουν αποτελέσει:

- Το Σύνταγμα της Ελλάδας, στο δεύτερο μέρος του, αναφέρεται στα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών και το άρθρο 12 του αυτού μέρους στο «Δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι», το οποίο αναγράφει ότι:

«1. Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνιστούν ενώσεις και μη κερδοσκοπικά σωματεία, τηρώντας τους νόμους, που ποτέ όμως δεν μπορούν να εξαρτήσουν την άσκηση του δικαιώματος αυτού από προηγούμενη άδεια.

2. Το σωματείο δεν μπορεί να διαλυθεί για παράβαση του νόμου ή ουσιώδους διάταξης του καταστατικού του, παρά μόνο με δικαστική απόφαση.

3. Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου εφαρμόζονται αναλόγως και σε ενώσεις προσώπων που δεν συνιστούν σωματείο.

4. Οι γεωργικοί και αστικοί συνεταιρισμοί κάθε είδους αυτοδιοικούνται σύμφωνα με τους όρους του νόμου και του καταστατικού τους και προστατεύονται και εποπτεύονται από το Κράτος, που είναι υποχρεωμένο να μεριμνά για την ανάπτυξή τους.

5. Επιτρέπεται η σύσταση με νόμο αναγκαστικών συνεταιρισμών που αποβλέπουν στην εκπλήρωση σκοπών κοινής ωφέλειας ή δημόσιου ενδιαφέροντος ή κοινής εκμετάλλευσης γεωργικών εκτάσεων ή άλλης πλουτοπαραγωγικής πηγής, εφόσον πάντως εξασφαλίζεται η ίση μεταχείριση αυτών που συμμετέχουν.» (Βουλή των Ελλήνων, 2019).

- Το Ρ6_ΤΑ(2009)0062 «ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 19^{ης} Φεβρουαρίου 2009 σχετικά με την κοινωνική οικονομία (2008/2250(INI))», με την παράγραφο 42 του οποίου, ζητείται από τα κράτη μέλη να ενσωματώσουν στις εθνικές τους πολιτικές τη διάσταση της κοινωνικής οικονομίας (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2009, σελ. 10).
- Η παγκόσμια συμφωνία για την Απόφαση «Μετασχηματίζοντας τον Κόσμο μας: Η Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη», η οποία έχει ληφθεί κατά την 70^η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, στις 25 Σεπτεμβρίου 2015, και οι δεκαεπτά Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης που έχουν υιοθετηθεί με την Απόφαση ενσωματώνουν τις τρεις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης ως ολότητα: την κοινωνική την περιβαλλοντική και την οικονομική («ΑτζένταΟΗΕ2030», 2023), και
- Το σκεπτικό του Γενικού Μέρους της Αιτιολογικής Έκθεσης του Νόμου 4430/2016 προς την Βουλή των Ελλήνων, ότι στην χώρα μας έχουν εμφανιστεί - κυρίως την περίοδο της οικονομικής κρίσης - συνεργατικές πρακτικές κοινωνικής αυτενέργειας με οδηγό την αλληλεγγύη για να καλυφθούν οι ανάγκες σε παραγωγή και της κοινωνίας, και έχουν δημιουργηθεί παραγωγικές μονάδες και δομές κοινωνικής αλληλεγγύης με την πρωτοβουλία της ίδιας της κοινωνίας. Η ελληνική κοινωνία, σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση, έχει πάντα το σθένος και τη δύναμη να αυτο-οργανωθεί και να λειτουργήσει, κάτι που έρχεται από τα βάθη των χρόνων και είναι ιστορικά καταγεγραμμένο (Βουλή των Ελλήνων, 2016, σελ. 1-2).

Το 2011 στην Ελλάδα, η κοινωνική οικονομία οργανώνεται θεσμικά με το Νόμο 4019/2011 (ΦΕΚ 251/Α/30-9-2011) με τίτλο «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις». Με την παράγραφο 1. του άρθρου 35 του Νόμου 4430/2016 (ΦΕΚ 205/Α/31-10-2016), καταργήθηκαν τα άρθρα 1-17 του Νόμου

4019 και αντικαταστάθηκαν από τον Νόμο 4430 ο οποίος φέρει τον τίτλο «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις». Ο Νόμος 4430/2016 επικαιροποιεί τον 4019 του 2011.

Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο για την κοινωνική οικονομία στην χώρα μας, που συμπεριλαμβάνει και την αλληλέγγυα οικονομία σε ένα πληρέστερο ορισμό, αποτελούν ο Νόμος 4430/2016 και η Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 61621/Δ5.2643/30-12-2016 (ΦΕΚ 56/Β/18-1-2017) με τίτλο «Τήρηση και λειτουργία του Γενικού Μητρώου Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας του ν.4430/2016 (ΦΕΚ 205/Α/31.10.2016) «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις».», όπως ισχύουν. Ο εν' λόγω Νόμος και η Υπουργική Απόφαση ρυθμίζουν και διευθετούν το πεδίο της κοινωνικής οικονομίας και οριοθετούν το ρόλο και τη θέση του Κράτους σε αυτό το πεδίο.

Ο Νόμος 4430/2016 έχει τροποποιηθεί και αλλάζει στα εξής σημεία:

- Η παράγραφος 3 του άρθρου 5 τροποποιείται με την παράγραφο 4 του άρθρου 196 του Νόμου 4555/2018 (ΦΕΚ 133/Α/19-7-2018) με τίτλο «Εκμίσθωση ακινήτων των δήμων - Παραχώρηση χρήσης κινητών και ακινήτων των δήμων σε φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας», με ισχύ την 19-7-2018, και αντικαθίσταται με:
 - την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου 196 όπου στο άρθρο 185 του Νόμου 3463/2006 (ΦΕΚ 114/Α/8-6-2006) «Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων.» προστίθεται η παράγραφος 2Α, η οποία δίνει την δυνατότητα στους Δήμους της χώρας να αποφασίζει το δημοτικό συμβούλιο, με απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των μελών του, την δωρεάν παραχώρηση και χρήση δημοτικών ακινήτων έως πέντε έτη σε φορείς ΚΑΛΟ του Νόμου 4430 που έχουν την έδρα τους ή ασκούν τη δραστηριότητά τους στον οικείο δήμο, και μετά τα πέντε έτη επιτρέπει την απευθείας εκμίσθωση, ενώ προβλέπει την ανάκληση της απόφασης με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων (του δημοτικού συμβουλίου) σε περίπτωση παράβασης των όρων της παραχώρησης ή των διατάξεων του 4430, και
 - την παράγραφο 3 όπου στο τέλος της παραγράφου 4 του άρθρου 199 του Νόμου 3463/2006, προστίθεται εδάφιο σύμφωνα με το οποίο το δημοτικό συμβούλιο επιτρέπεται να αποφασίζει για την δωρεάν παραχώρηση χρήσης κινητών πραγμάτων του δήμου σε

φορείς ΚΑΛΟ του Νόμου 4430, που έχουν την έδρα τους ή ασκούν τη δραστηριότητά τους στον οικείο δήμο, και εφόσον τα χρειάζονται για την επιτέλεση του σκοπού τους.

- Η παράγραφος 2 του άρθρου 11 περί αποστολής δελτίου καταγγελιών, καταργήθηκε με το άρθρο 37 του Νόμου 5019/2023 (ΦΕΚ 27/Α/14-2-2023) με ισχύ από την 14-2-2023.
- Το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 5 του άρθρου 11 περί καθορισμού του εύρους του επιβληθέντος πρόστιμου, αντικαταστάθηκε με την παράγραφο 1 του άρθρου 43 του Νόμου 4554/2018 (ΦΕΚ 130/Α/18-7-2018) με ισχύ την 18-7-2018.
- Η παράγραφος 9 του άρθρου 11 σχετικά με τις ενέργειες που οφείλουν να κάνουν Κοιν.Σ.Επ. ή Συνεταιρισμοί Εργαζομένων για να γνωστοποιήσουν στο Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας την διαγραφή τους, αντικαταστάθηκε με το άρθρο 18 του Νόμου 4447/2016 (ΦΕΚ 241/Α/23-12-2023) με ισχύ την 23-12-2016.
- Στην παράγραφο 1 του άρθρου 17 προστίθεται η παράγραφος 2 του άρθρου 43 του Νόμου 4554/2018 με ισχύ την 18-7-2018, στην οποία αναφέρεται ότι μέλη των Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ευάλωτων Ομάδων μπορούν να γίνουν και ενήλικα φυσικά πρόσωπα που δεν έχουν δικαιοπρακτική ικανότητα.
- Η παράγραφος 6 του άρθρου 26 τροποποιήθηκε με την παράγραφο 3 του άρθρου 43 του Νόμου 4554/2018 με ισχύ την 18-7-2018, με την οποία ρυθμίζονται οι ασφαλιστικές υποχρεώσεις των μελών Συνεταιρισμού Εργαζομένων.
- Η παράγραφος 2 του άρθρου 35 τροποποιήθηκε με το άρθρο 17 του Νόμου 4447/2016 με ισχύ την 23-12-2016, με το οποίο ρυθμίζονται: η μετατροπή των υφιστάμενων έως τότε Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων σε αντίστοιχες και η εγγραφή τους στο Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.

Επίσης, ο Νόμος 4513/2018 (ΦΕΚ 9/Α/23-1-2018) «Ενεργειακές Κοινότητες και άλλες διατάξεις.» όπως ισχύει, έχει ως σκοπό (άρθρο 1) να προωθήσει την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία και την καινοτομία στον ενεργειακό τομέα, με την δραστηριοποίηση στους τομείς των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Α.Π.Ε.) και της Συμπαράγωγής Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης (Σ.Η.Θ.Υ.Α.).

Με το άρθρο 2 του Νόμου 4430/2016 εισήχθησαν ορισμοί όπως: της συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας, της κοινωνικής καινοτομίας, της βιώσιμης ανάπτυξης, των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος, της κοινωνικής ένταξης, των ευάλωτων και ειδικών ομάδων πληθυσμού, του κοινωνικού αντίκτυπου και της πρόβλεψης του εργαλείου μέτρησης κοινωνικού αντίκτυπου. Ειδικότερα, ορίζει:

- την έννοια της κοινωνικής καινοτομίας, κατά την οποία παράγονται προϊόντα και παρέχονται υπηρεσίες για να ικανοποιηθούν ανάγκες που έχει η κοινωνία, να γεφυρώσουν τις διαφορές παραγωγής και κατανάλωσης ώστε η παραγωγή να είναι πιο στοχευμένη, να προσφέρονται προϊόντα που ζητούνται και θα καταναλωθούν και, να διαμορφωθεί ένα νέο πρότυπο κοινωνικών σχέσεων που θα δρα μετασχηματιστικά για την κοινωνία και έχει ως βάση την συλλογικότητα την ισοτιμία και θα περιορίσει πολύ τον ανταγωνισμό,
- την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης η οποία πρακτικά μεταφράζεται στην ικανότητα των οικονομικών/εμπορικών/ανταλλακτικών δραστηριοτήτων να προωθήσουν την αειφορία και όχι την καταστροφική εξάντληση του περιβάλλοντος, την αύξηση της οικονομικής και κοινωνικής ισότητας, την ανάπτυξη και προστασία των κοινών αγαθών του τόπου και, τη μείωση των γενεαλογικών και πολυπολιτισμικών διαφορών, εφαρμοζόμενες τοπικά και αφού λάβουν υπόψη τις τοπικές ιδιαιτερότητες της κοινωνίας,
- την έννοια για τον κοινωνικό αντίκτυπο για την οποία αναφέρει ότι αντιπροσωπεύει τη συλλογική (των μελών) και κοινωνική ωφέλεια που μπορεί να προσδώσει κάθε φορέας δραστηριότητας στις τοπικές κοινωνίες σε οικονομικό κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο.

Επίσης, έμμεσα αναφέρει ο Νόμος 4430/2016, στο στοιχείο δ.στστ) της παραγράφου 1. του άρθρο 3, ότι τα νομικά πρόσωπα των φορέων της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (ΚΑΛΟ) είναι ιδιωτικές επιχειρήσεις καθώς δεν έχουν ιδρυθεί και δεν διοικούνται από το δημόσιο.

Με το άρθρο 3 του 4430 θεσμοθετήθηκαν και αναγνωρίζονται οι νομικές συνεταιριστικές μορφές ΚΑΛΟ ως εξής: «Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.) Ένταξης Ευάλωτων Ομάδων», «Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.) Ειδικών Ομάδων», «Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.) Συλλογικής και

Κοινωνικής Ωφέλειας», «Συνεταιρισμός Εργαζομένων (Συν.Εργ.)» και «Κοινωνικός Συνεταιρισμός Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.)», ενώ μπορούν υπό προϋποθέσεις να αναγνωριστούν ως φορείς ΚΑΛΟ τα μη μονοπρόσωπα έτερα νομικά πρόσωπα: «Αστικοί Συνεταιρισμοί», «Αγροτικοί Συνεταιρισμοί», «Δασικοί Συνεταιρισμοί», «Προσωπικές Εταιρείες», «Αστικές Εταιρίες» και «Σωματεία». Στους Αστικούς Συνεταιρισμούς υπάγονται και οι «Ενεργειακές Κοινότητες».

Οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί υπάγονται στις διατάξεις του Νόμου 4384/2016 (ΦΕΚ 78/Α/26-4-2016) με τίτλο «Αγροτικοί Συνεταιρισμοί, μορφές συλλογικής οργάνωσης του αγροτικού χώρου και άλλες διατάξεις.» όπως ισχύει, αφού καταργήθηκαν και αντικαταστάθηκαν τα άρθρα 1-34, 36 και 39-41 (του νόμου) από τις διατάξεις του Νόμου 4673/2020 (ΦΕΚ 52/Α/11-3-2020) «Αγροτικοί Συνεταιρισμοί και άλλες διατάξεις.». Περισσότερες πληροφορίες για την νομοθεσία περί των αγροτικών συνεταιρισμών παρέχονται στον ιστότοπο του «Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων»: <https://www.minagric.gr/ethniko-mitroo-agrotikon-synetairismon-kai-allon-syllogikon-foreon-menu/ethniko-mitroo-agrotikon-synetairismon-kai-allon-syllogikon-foreon/agrotikoi-synetairismoi-a-s>

Οι Δασικοί Συνεταιρισμοί υπάγονται στις διατάξεις του Νόμου 4423/2016 (ΦΕΚ 182/Α/27-9-2016) με τίτλο «Δασικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις και άλλες διατάξεις.» όπως ισχύει.

Οι Αστικοί Συνεταιρισμοί υπάγονται στις διατάξεις του Νόμου 1667/1986 (ΦΕΚ 196/Α/6-12-1986) με τίτλο «Αστικοί συνεταιρισμοί και άλλες διατάξεις.» όπως ισχύει. Οι Αστικοί Συνεταιρισμοί έχουν ως αντικείμενο απασχόλησης ιδίως την παραγωγή, την προμήθεια προϊόντων, την πώληση καταναλωτικών προϊόντων, επίσης ασχολούνται με το χρηματοπιστωτικό τομέα, τον μεταφορικό και τουριστικό.

Οι Αστικές Εταιρίες υπάγονται στις διατάξεις των άρθρων 741-784 του Αστικού Κώδικα (ΑΚ) (Προεδρικό Διάταγμα 456/1984 (ΦΕΚ 164/Α/24-10-1984): Αστικός Κώδικας και Εισαγωγικός του Νόμος (σελ. 1949-1951)).

Ο Νόμος 4430/2016 επιχειρεί να εισάγει ένα ευνοϊκό και σταθερό περιβάλλον, το οποίο θα διευκολύνει την ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, και ταυτόχρονα, θα ενθαρρύνει τους ενδιαφερόμενους πολίτες να συμμετέχουν στη δημιουργία επιχειρήσεων του τομέα. Προσδιορίζει ότι η οργάνωση

και λειτουργία στους τομείς παραγωγής, διανομής, κατανάλωσης και επανεπένδυσης στις επιχειρήσεις αυτές, πλαισιώνεται από τις αρχές της δημοκρατίας, ισότητας, αλληλεγγύης, συνεργασίας, του σεβασμού στον άνθρωπο και στο περιβάλλον. Στοχεύει στην ανάπτυξη εκείνων των δραστηριοτήτων που δημιουργούν συλλογική και κοινωνική ωφέλεια σε οικονομικό κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο στις τοπικές κοινωνίες. Το ενδιαφέρον εστιάζεται στην τοπική ανάπτυξη και στην ενεργοποίηση των τοπικών κοινωνιών.

Όμως, ο Νόμος 4430/2016 δεν αναφέρει ορισμό της έννοιας «Κοινωνική Οικονομία» και δεν αναγνωρίζει τους οργανισμούς της κοινωνικής οικονομίας δίχως νομική προσωπικότητα όπως είναι οι ενώσεις προσώπων του άρθρου 107 του ΑΚ (Προεδρικό Διάταγμα 456/1984 (ΦΕΚ 164/Α/24-10-1984): Αστικός Κώδικας και Εισαγωγικός του Νόμος (σελ. 1914)). Επίσης, δεν αναγνωρίζει: τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, τους δασικούς συνεταιρισμούς και τους αστικούς συνεταιρισμούς ως φορείς της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας - παρά μόνο υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 3 - ενώ αποτελούν αυτοδίκαια συστατικούς οργανισμούς της Κοινωνικής Οικονομίας. Συνεπώς, όλοι οι συνεταιρισμοί δεν είναι φορείς ΚΑΛΟ παρότι οι φορείς ΚΑΛΟ έχουν συνεταιριστική μορφή. Σύμφωνα με το στοιχείο δ. της παραγράφου 1. του άρθρου 3 του 4430 για να αναγνωριστούν ως φορείς ΚΑΛΟ οι αγροτικοί δασικοί και αστικοί συνεταιρισμοί πρέπει να συρρικνώσουν την συλλογική ωφέλεια των μελών τους και να διευρύνουν την κοινωνική μέσω δράσεων, να περιορίσουν τη διανομή κερδών στους ιδιοκτήτες και να αναδιανέμουν τα κέρδη στους εργαζόμενους. Με αυτόν τον τρόπο οι εν λόγω συνεταιρισμοί θα μετατραπούν αναγκαστικά σε κοινωνικές επιχειρήσεις και τότε θα αναγνωριστούν ως φορείς της κοινωνικής οικονομίας, αλλά οι συνεταιρισμοί δεν μπορεί να υποβάλλονται στον εξαναγκασμό της αλλαγής της θεσμικής τους βάσης γενικά για να αναγνωριστούν ως φορείς της κοινωνικής οικονομίας. Επίσης, οι αγροτικοί δασικοί και αστικοί συνεταιρισμοί έχουν ως συστατικό σκοπό την συλλογική ωφέλεια για τα μέλη τους και αυτό αποτελεί κίνητρο για τη δημιουργία τους. Ο Νόμος 4430/2016 απαιτεί για αυτούς τους συνεταιρισμούς και κοινωνική ωφέλεια. Όμως, βάσει των συστατικών νόμων τους δεν μπορεί να περιοριστεί η διανομή των κερδών τους στα μέλη ή να αναδιανεμάται το πλεόνασμα που έχουν παράγει στους εργαζόμενους (στους συνεταιρισμούς).

Η Κοινωνική Οικονομία αποτελείται από επιχειρηματικούς οργανισμούς (κοινωνικές επιχειρήσεις) και από μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς. Οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, βάσει νόμου δεν προσφέρουν κέρδη δεν παράγουν ούτε διανέμουν και δεν μπορούν να

προβλέσουν αποθεματικά. Το ίδιο και η «Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία» (ΑΜΚΕ) των άρθρων 741-784 του ΑΚ, στην οποία η σύνταξη εταιρικής σύμβασης του άρθρου 762 του ΑΚ αποκλείει τη διανομή κερδών. Επομένως, οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, δεν μπορούν να υπαχθούν στις διατάξεις του στοιχείου δ.γγ) της παραγράφου 1. του άρθρου 3 του 4430 σχετικά με τη διανομή κερδών και με το Νόμο αποκλείονται από τους φορείς ΚΑΛΟ, παρότι υπερπληρούν τις ελάχιστες προϋποθέσεις περί διανομής κερδών του 4430. Όσοι οργανισμοί πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 3 είναι φορείς κοινωνικής επιχειρηματικότητας διαφορετικά κοινωνικές επιχειρήσεις, οι οποίες στο Νόμο ταυτίζονται με τους φορείς ΚΑΛΟ. Αυτή η ταύτιση αναπόφευκτα οδηγεί σε σύγχυση της έννοιας της ΚΑΛΟ με την έννοια της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Παρόλα αυτά, τα μη μονοπρόσωπα έτερα νομικά πρόσωπα του άρθρου 3 του Νόμου 4430/2016 για να αναγνωριστούν ως φορείς ΚΑΛΟ πρέπει να προχωρήσουν σε προσαρμογή/αλλαγή του καταστατικού τους στα προβλεπόμενα κατά το Νόμο σημεία.

Ο Νόμος 4430/2016 δεν ορίζει την έννοια «Κοινωνική Επιχειρηματικότητα», και απλά αναφέρει μόνο μία φορά στο στοιχείο β. της παραγράφου 2. του άρθρου 1, ότι ο Νόμος στηρίζει και ενισχύει την «συλλογική κοινωνική επιχειρηματικότητα», χωρίς περαιτέρω αναφορές στις διατάξεις του. Βέβαια, οι κοινωνικές επιχειρήσεις ανήκουν και έχουν σπουδαίο ρόλο στην κοινωνική οικονομία του τρίτου τομέα καθώς παράγουν κέρδη, για να είναι ικανές να υποστηρίξουν το σκοπό για τον οποίο ιδρύθηκαν, και τότε, μπορούμε να μιλάμε για την οικονομική κοινωνική και περιβαλλοντική αναβάθμιση που επιφέρουν οι δραστηριότητες των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Πέραν από τις ασάφειες που έχει ο Νόμος 4430/2016, περιέχει και θετικά στοιχεία. Προσδιορίζει, για κάθε νομικό πρόσωπο που αναγνωρίζει, το ανώτατο ποσοστό των εργαζομένων που δεν είναι μέλη, εισάγει την μη αμειβόμενη σύμβαση των μελών που δεν βρίσκονται σε εργασιακή σχέση σε το νομικό πρόσωπο, προϋποθέτει σύγκλιση αμοιβών για τα έτερα νομικά πρόσωπα σύμφωνα με την παράγραφο 1.δ.δδ) του άρθρου 3, προσδιορίζει τη μισθοδοτική δαπάνη σε ποσοστό σε σχέση με τον κύκλο εργασιών της προηγούμενης χρήσης. Ξεκαθαρίζει τον τρόπο και το ποσοστό διανομής κερδών καθώς δεν διανέμεται σε μέλη εκτός και αν αυτά είναι εργαζόμενοι στο νομικό πρόσωπο σύμφωνα με: το στοιχείο δ.γγ) της παραγράφου 1. του άρθρου 3 του 4430, το άρθρο 21 του 4430, το άρθρο 31 του 4430, και την παράγραφο 12 του άρθρου 12 του Νόμου 2716/1999 (ΦΕΚ 96/Α/17-5-1999) «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των

υπηρεσιών ψυχικής υγείας και άλλες διατάξεις». Τέλος, προσδιορίζει το ποσοστό των εσόδων των νομικών προσώπων που προέρχεται από το δημόσιο.

Γεγονός είναι ότι ο Νόμος 4430/2016 αντιμετωπίζει με διαφορετικό τρόπο τα νομικά πρόσωπα που αναγνωρίζει αυτοδίκαια ως φορείς ΚΑΛΟ από τα έτερα πρόσωπα τα οποία εισέρχονται ως φορείς ΚΑΛΟ τότε με περιορισμούς και άλλοτε με παραλείψεις/μη προβλέψεις, όπως στους αστικούς συνεταιρισμούς και στις αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες, όπου δεν προβλέπεται όριο: στους εργαζομένους μη μέλη, στη μη αμειβόμενη εργασία από τα μέλη και στα έσοδα από το δημόσιο, ενώ για να αναγνωριστούν ως φορείς ΚΑΛΟ πρέπει να προσαρμόσουν ανάλογα το καταστατικό ίδρυσής τους.

Τέλος, το άρθρο 4 του Νόμου 4430/2016 προβλέπει την ύπαρξη του «Γενικού Μητρώου Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας» στο οποίο εγγράφονται όλοι οι φορείς ΚΑΛΟ. Η «Διεύθυνση Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας», της «Γενικής Γραμματείας Εργασίας» του «Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων», στην ιστοσελίδα της <https://kalo.gov.gr/> διατηρεί επικαιροποιημένο αρχείο excel με τα στοιχεία όλων των φορέων ΚΑΛΟ στην Ελλάδα. Σύμφωνα με το αρχείο, έως τις 23 Αυγούστου 2023 είναι εγγεγραμμένα 2.367 συνολικά εγχειρήματα ΚΑΛΟ στο Μητρώο, από τα οποία τα 1.873 είναι ενεργά και τα υπόλοιπα: 4 είναι ανενεργά, 262 είναι προσωρινά διαγραμμένα και 228 οριστικά διαγραμμένα από το Μητρώο. Τα 1.873 ενεργά εγχειρήματα κατανέμονται στον Πίνακα 2.2 ως εξής:

Πίνακας 2.2: Κατανομή ανά νομική μορφή των ενεργών εγχειρημάτων ΚΑΛΟ στην Ελλάδα, στις 23/8/2023

A/A	Νομική μορφή εγχειρημάτων ΚΑΛΟ	Αριθμός	Ποσοστό
1	Κοι.Σ.Π.Ε.	31	92,95% ¹
2	Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ειδικών Ομάδων	19	
3	Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ευάλωτων Ομάδων	40	
4	Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	1.629	
5	Συνεταιρισμοί Εργαζομένων	22	
6	Αγροτικοί Συνεταιρισμοί του Νόμου 4384/2016	4	7,05% ²
7	Αστικές εταιρείες του άρθρου 741 ΑΚ	87	
8	Αστικοί Συνεταιρισμοί του Νόμου 1667/1986	8	
9	Λοιπές νομικές μορφές	9	

¹ Το ποσοστό υπολογίζεται επί του συνολικού αριθμού των αυτοδίκαιων ενεργών φορέων ΚΑΛΟ (31+19+40+1.629+22=1.741) ως εξής: (1.741X100)/1.873=92,95%

² Το ποσοστό υπολογίζεται επί του συνολικού αριθμού των έτερων ενεργών φορέων ΚΑΛΟ (4+87+8+9+24=132) ως εξής: (132X100)/1.873=7,05%

10	Σωματεία του άρθρου 78 ΑΚ	24	
	Σύνολο:	1.873	100,00%

Τρία σημεία που απορρέουν ως παρατηρήσεις στα στοιχεία του ανωτέρω πίνακα 2 είναι:

α) οι αυτοδίκαια και άμεσα αναγνωρισμένοι ενεργοί φορείς ΚΑΛΟ από το Νόμο 4430/2016, αποτελούν σε ποσοστό το 92,95% επί του συνόλου των επίσης ενεργών φορέων ΚΑΛΟ και επομένως κατέχουν τη συντριπτική πλειοψηφία έναντι των έτερων, β) τα έτερα νομικά πρόσωπα δηλαδή οι έμμεσα αναγνωρισμένοι ενεργοί φορείς ΚΑΛΟ από το Νόμο 4430/2016 καλύπτουν το υπόλοιπο ποσοστό των 7,05%, και γ) η νομική μορφή επιχειρημάτων που υπερισχύει όλων, είναι σε αριθμό 1.629 και σε ποσοστό 86,97% η «Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας».

2.4 Συμπέρασμα

Η ΕΕ έχει θεσπίσει την ΚΟ και ΚΕ. Με τις δημόσιες πολιτικές της η ΕΕ προωθεί και στηρίζει συνεχώς την ΚΟ και ΚΕ. Στην Ελλάδα, ο Νόμος 4430/2016 για την ΚΑΛΟ διέπει τις κοινωνικές επιχειρήσεις και προάγει την ΚΟ και ΚΕ.

3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΟ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

3.1 Το οικοσύστημα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα

Σύμφωνα με το «Επικαιροποιημένο Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία & την Κοινωνική Καινοτομία», της «Γενικής Γραμματείας Ενίσχυσης της Απασχόλησης» του «Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων», το οποίο δημοσιεύτηκε τον Μάρτιο του 2023 (σελ. 40-47), στην Ελλάδα το οικοσύστημα της Κοινωνικής Οικονομίας αποτελείται από τα εγχειρήματα της ΚΑΛΟ, με τις νομικές μορφές που αναγνωρίζει ο Νόμος 4430/2016 άμεσα ως φορείς, αλλά και τα έτερα νομικά πρόσωπα που ο ίδιος Νόμος τα αναγνωρίζει έμμεσα ως μέλη του. Το οικοσύστημα της Κοινωνικής Οικονομίας στη χώρα μας συμπληρώνουν μία σειρά άλλα ενδιαφερόμενα μέρη, τα οποία συμβάλλουν και συνεισφέρουν στη δημιουργία και την ανάπτυξη των εγχειρημάτων ΚΑΛΟ κατά περίπτωση, ενώ άλλα μέρη αποτελούν τα ίδια εγχειρήματα της Κοινωνικής Οικονομίας τα οποία έχουν ιδρυθεί με διαφορετικούς νόμους και δεν έχουν υπαχθεί ή δεν έχουν αναγνωρισθεί από τον 4430/2016 ως φορείς ΚΑΛΟ, και είναι τα εξής:

- Το κράτος με τους φορείς του Δημόσιου Τομέα οι οποίοι είναι: οι εθνικές αρχές με έξι υπουργεία, οι ΟΤΑ Β΄ βαθμού με τις δεκατρείς Περιφέρειες της ελληνικής επικράτειας, οι ΟΤΑ Α΄ βαθμού Δήμοι και Κοινότητες της χώρας, και ο ευρύτερος δημόσιος τομέας όπως η Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (ΔΥΠΑ), τα Κέντρα Στήριξης ΚΑΛΟ, η Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ) κ.ά.
- Οι Σύλλογοι και οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), ανήκουν στον τρίτο τομέα, με πολλές τοπικές πρωτοβουλίες και μερικές ευρύτερης κάλυψης, δραστηριοποιούνται σε πολλούς τομείς και έχουν σημαντικό ρόλο στην κοινωνική καινοτομία.
- Τα Ιδρύματα συμμετέχουν στη χρηματοδότηση της κοινωνικής οικονομίας και των κοινωνικών και καινοτόμων δράσεων γενικότερα, όπως το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, Ίδρυμα Λάτση, Ίδρυμα Μποδοσάκη κ.ά.

- Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, οι συστημικές και συνεταιριστικές τράπεζες οι οποίες επηρεάζουν την πρόσβαση των επιχειρήσεων ΚΑΛΟ σε χρηματοδοτήσεις που προέρχονται από το δημόσιο ή από τις ίδιες τις τράπεζες. Στον τομέα της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων ΚΑΛΟ δραστηριοποιούνται και άλλοι φορείς όπως η Act for Greece, η Caritas Hellas, η Ashoka Greece, η Action Finance Initiative (AFI), το People's Trust, και τα Ιδρύματα.
- Οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν κυρίως συνεταιριστική νομική μορφή (όπως κοινωνικός συνεταιρισμός) ή άλλους συνεταιρισμούς όπως οι ενεργειακές κοινότητες, οι αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες (ΑΜΚΕ) κ.ά.
- Οι αγροτικοί δασικοί αστικοί συνεταιρισμοί είναι αυτόνομες εθελοντικές ενώσεις ατόμων, βασίζουν την επιχείρησή τους στις επτά Συνεταιριστικές Αρχές για να επιτύχουν οικονομικά κοινωνικά και πολιτιστικά οφέλη και την ευημερία των μελών τους. Τα μέλη ενός συνεταιρισμού είναι συνιδιοκτήτες στην επιχείρηση η οποία διοικείται με δημοκρατικό τρόπο.
- Ο ιδιωτικός τομέας, με συνήθως τις μεγάλες ιδιωτικές επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε προγράμματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ) ενεργούς υποστήριξης επιλεγμένων φορέων κοινωνικής οικονομίας, και άλλοι ενδιαφερόμενοι όπως τα επιμελητήρια, οι ιδιωτικές εταιρείες που συναλλάσσονται με τους οργανισμούς της Κοινωνικής Οικονομίας, και οι ιδιώτες που καταναλώνουν ότι παράγει ή παρέχει η Κοινωνική Οικονομία.
- Οι θερμοκοιτίδες και οι επιταχυντές συνολικά δεκατρείς στην Ελλάδα, είναι μικροί οργανισμοί παροχής χρήσιμων και αναγκαίων υπηρεσιών προς τους φορείς ΚΑΛΟ, όπως: σεμιναρίων, συμβουλών και πρακτικής καθοδήγησης σχετικά με την οικονομική διαχείριση, τη διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού, το μάρκετινγκ, τα δίκτυα κ.ά., με έμφαση στην κοινωνική καινοτομία.
- Οι ακαδημαϊκοί φορείς προγραμμάτων για την Κοινωνική Οικονομία, την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, την κοινωνική καινοτομία, με μαθήματα σε Πανεπιστημιακά προγράμματα ή μεταπτυχιακά όπως το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Ερευνητικά Ιδρύματα που χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση για προγράμματα κοινωνικής καινοτομίας όπως το Heinrich Boll Stiftung και το British Council.

- Οι ενδιάμεσοι φορείς αποτελούνται από οργανισμούς που η πρωτοβουλία τους έχει σκοπό την τεκμηρίωση της κοινωνικής αξίας των εγχειρημάτων ΚΑΛΟ, όπως το Social Impact Award, η Δημοτική Αγορά Κυψέλης κ.ά.
- Οι διαχειριστές των επιχειρηματικών σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ των επιχειρήσεων ΚΑΛΟ και των ιδιωτικών επιχειρήσεων, είναι οργανισμοί που φέρνουν σε επαφή αυτούς τους δύο τομείς, όπως η CRS Hellas, το Impact Hub Greece κ.ά. όχι όμως πολλοί οργανισμοί.
- Οι συμβουλευτικοί οργανισμοί υποστήριξης ΚΑΛΟ, πρόσφατα ιδρυμένοι, είναι: το DOCK (ΑΜΚΕ), το Δίκτυο ΚΑΠΑ, η PROSKALO, ο Άνεμος Ανανέωσης και το Παρατηρητήριο Κοινωνικής Οικονομίας (στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών). Επίσης, στους συμβουλευτικούς οργανισμούς συνεισέφεραν τα «Κέντρα Στήριξης της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας» που χρηματοδοτήθηκαν από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» του ΕΣΠΑ 2014-2020 και λειτούργησαν για τριάντα μήνες. Για την χρονική περίοδο 2021-2027 το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό & Κοινωνική Συνοχή 2021-2027» προβλέπει την «Ανάπτυξη Περιφερειακών μηχανισμών υποστήριξης υφιστάμενων και νέων φορέων ΚΑΛΟ».
- Οι Ενώσεις φορέων ΚΑΛΟ του άρθρου 9 του Νόμου 4430/2016.
- Οι πολίτες, ο γενικός πληθυσμός της χώρας. Οι πολίτες αποτελούν πάντα κρίσιμα και σπουδαία μέρη της κοινωνικής οικονομίας, μέσα από την εμπλοκή τους με τέσσερις διαφορετικούς τρόπους, ως: α) εθελοντές για να καλύψουν θέσεις όπου υπάρχει ανάγκη, λειτουργούν δραστηριότητες/πρωτοβουλίες οι οποίες πηγάζουν από τους ίδιους τους πολίτες, και συγκαταλέγονται στο πλαίσιο της ΚΑΛΟ χωρίς όμως νομικό σχήμα, β) μέλη φορέων (επιχειρήσεων) της κοινωνικής οικονομίας, γ) αποδέκτες ή καταναλωτές των δραστηριοτήτων ΚΑΛΟ, και δ) εθελοντές που προσφέρουν την εργασία τους στους φορείς ΚΑΛΟ.

Οι δραστηριότητες των φορέων ΚΑΛΟ καλύπτουν τα κενά που αφήνουν οι ιδιωτικοί κερδοσκοπικοί φορείς και οι κρατικοί φορείς, επομένως βοηθούν το κράτος να επιλύσει προβλήματα αλλά και να προσφέρει υπηρεσίες όπου δεν δύναται. Έτσι, το κράτος φέρεται να είναι ευνοημένο με τέτοιες εξελίξεις, αφού εισπράττει άμεσα και έμμεσα οφέλη από την στρατηγική της Κοινωνικής Οικονομίας και της Κοινωνικής Καινοτομίας.

Οι εθνικές αρχές - τα υπουργεία που εμπλέκονται στο οικοσύστημα της Κοινωνικής Οικονομίας είναι: «Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων», «Υπουργείο Εσωτερικών», «Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων», «Υπουργείο Υγείας», «Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων» και το «Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας». Τα υπουργεία ακολουθούν τις πολιτικές της Ευρώπης και το σχέδιο δράσης που έχει καταρτίσει για την κοινωνική οικονομία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2021).

Μέσα από το Ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης οι εθνικές αρχές έχουν υιοθετήσει και προσαρμόσει τις Ευρωπαϊκές στρατηγικές αναφορικά με τους στόχους, το ρυθμιστικό πλαίσιο, και τη διάθεση χρηματοδότησης για την κοινωνική οικονομία, ώστε να εφαρμόζονται αποτελεσματικά στη χώρα μας (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, 2023, σελ. 40-41).

Τα υπουργεία με τις αρμόδιες Διευθύνσεις τους συμμετέχουν στο οικοσύστημα της Κοινωνικής Οικονομίας με τις εξής ενέργειες:

- Το «Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων», έχει όλο τον συντονισμό του οικοσυστήματος της Κοινωνικής Οικονομίας σύμφωνα με τα άρθρα 36-41 του Νόμου 4430. Στη «Γενική Γραμματεία Απασχόλησης» του υπουργείου, υπάγεται η «Διεύθυνση Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας» η οποία προβάλλεται στην ιστοσελίδα: <https://kalo.gov.gr/>, ασχολείται με την θεσμοθέτηση τη χρηματοδότηση και την υποστήριξη του πεδίου, έχει αναπτύξει τα εργαλεία: το «Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας» εγγραφής των φορέων, την «Πλατφόρμα Δικτύωσης Φορέων ΚΑΛΟ» (<https://kalo.gov.gr/>), και το «Εργαλείο Αποτύπωσης Κοινωνικού Αντικτύπου» των φορέων.
- Το «Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων» (<https://www.mindev.gov.gr/>), έχει την αρμοδιότητα του σχεδιασμού και της υλοποίησης όλων των οικονομικών προγραμμάτων, των χρηματοδοτικών εργαλείων και άλλων εργαλείων που αφορούν τις δραστηριότητες των φορέων ΚΑΛΟ. Επίσης, συμμετέχει στις διαδικασίες των δημόσιων συμβάσεων με αναδόχους φορείς ΚΑΛΟ μαζί με το «Υπουργείο Εσωτερικών», το «Υπουργείο Δικαιοσύνης», και την «Ενιαία Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ.)» (<https://www.eaadhsy.gr/index.php>).

- Το «Υπουργείο Εσωτερικών» (<https://www.ypes.gr/>), όπως έχει αναφερθεί είναι συνυπεύθυνο για τις δημόσιες συμβάσεις, αλλά και για την παραχώρηση των δημόσιων κτιρίων σε φορείς ΚΑΛΟ με το Νόμο 4555/2018.
- Το «Υπουργείο Υγείας» (<https://www.moh.gov.gr/>), είναι υπεύθυνο για τον τρόπο λειτουργίας των κοινωνικών συνεταιρισμών Π.Ε. (Κοι.Σ.Π.Ε.).
- Το «Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων», είναι υπεύθυνο για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, τους δασικούς συνεταιρισμούς, και τους γυναικείους συνεταιρισμούς. Διατηρεί το «Εθνικό Μητρώο Αγροτικών Συνεταιρισμών και άλλων συλλογικών φορέων», το οποίο προβάλλεται στον ιστότοπο: <https://www.minagric.gr/for-farmer-2>, και λειτουργεί στα πλαίσια που επιβάλλει το εν' λόγω υπουργείο.
- Το «Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας» (<https://ypen.gov.gr/>) έχει την αρμοδιότητα των ενεργειακών κοινοτήτων του Νόμου 4513/2018.

Οι ΟΤΑ Β' βαθμού συμμετέχουν ενεργά στο οικοσύστημα της Κοινωνικής Οικονομίας. Καταρτίζουν «Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ)» διαχείρισης και κατανομής κονδυλίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χρησιμοποιούν και συνάπτουν «Κοινωνικά Υπεύθυνες Δημόσιες Συμβάσεις (ΚΥΔΣ)» σύμφωνα με τα άρθρα 20, 86, 110, 130, 256, 311, 321, 335 του Νόμου 4412/2016, συνάπτουν προγραμματικές συμβάσεις σύμφωνα με το άρθρο 6 του Νόμου 4430/2016 οι οποίες υπόκεινται σε προσυμβατικό έλεγχο σύμφωνα με την παράγραφο 9 του άρθρου 9 του Νόμου 4820/2021 και τα προβλεπόμενα στα άρθρα 324-327 του Νόμου 4700/2020, και έχουν την δυνατότητα να αναπτύξουν θετικό περιβάλλον για τους φορείς ΚΑΛΟ.

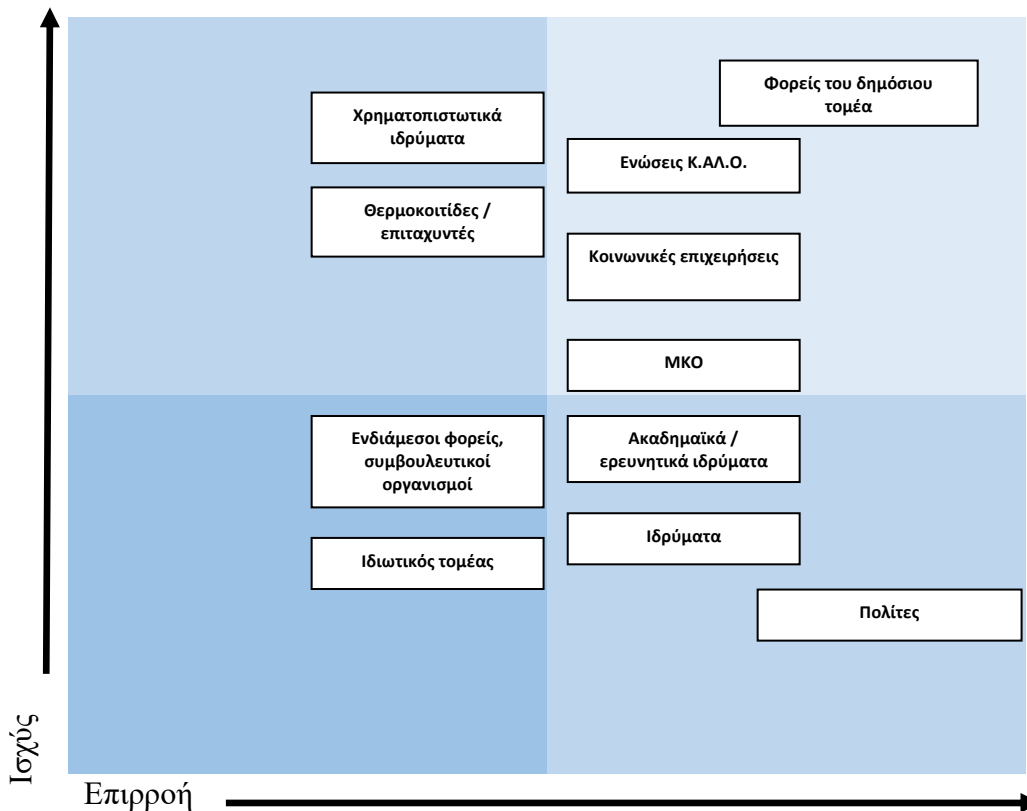
Οι ΟΤΑ Α' βαθμού έχουν επίσης τη δυνατότητα σύναψης κοινωνικά υπεύθυνων δημόσιων συμβάσεων και προγραμματικών συμβάσεων με τους φορείς ΚΑΛΟ, οι οποίες αποτελούν την συνήθη επικοινωνία που έχουν μεταξύ τους. Οι Δήμοι έχουν μεγαλύτερη εγγύτητα στους πολίτες και μπορούν να δημιουργήσουν ένα επιπλέον θετικό περιβάλλον για να υποστηρίξουν τους φορείς ΚΑΛΟ, αν βρουν τους πόρους που θα σπαταλήσουν και έχουν τη βούληση να αναλάβουν δράση υπέρ των φορέων.

Στον ευρύτερο δημόσιο τομέα ανήκουν δημόσιοι και ημι-δημόσιοι οργανισμοί - οι σημαντικότεροι έχουν αναφερθεί ανωτέρω - που εμπλέκονται ενεργά στο οικοσύστημα της Κοινωνικής Οικονομίας. Το κράτος θεσπίζει τους κανόνες που ρυθμίζουν την

λειτουργία των οργανισμών του ευρύτερου δημόσιου, και σε αυτούς τους κανόνες/νόμους συμπεριλαμβάνει την στήριξη της ΚΑΛΟ. Οι οργανισμοί αυτοί, στον προγραμματισμό τους και στις στρατηγικές που ακολουθούν, λαμβάνουν υπόψη πως θα εξυπηρετήσουν τις ανάγκες που εμφανίζει η ΚΑΛΟ και εκπαιδεύουν τα στελέχη τους σε θέματα που την αφορούν, σε μια προσπάθεια να αυξήσουν την αποτελεσματικότητά τους και να ανταποκριθούν καλύτερα στη διεκπεραίωση των ζητημάτων που ανακύπτουν. Έτσι, διακρίνεται καθαρά ότι οι οργανισμοί του ευρύτερου δημόσιου τομέα επηρεάζουν το θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εξελίσσεται η κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα.

Ο Πίνακας 3.1 που ακολουθεί προσφέρει μία εικόνα των ενδιαφερόμενων μερών του οικοσυστήματος της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα. Σε αυτό το σκεπτικό, οι ενδιαφερόμενοι είναι τοποθετημένοι στον πίνακα με σειρά ισχύος και σειρά επιρροής στο οικοσύστημα. Βλέπουμε, πως στη σειρά ισχύος στην κατώτερη βαθμίδα βρίσκεται ο ιδιωτικός τομέας καθώς συμβάλει το λιγότερο στην Κοινωνική Οικονομία, οι πολίτες να έχουν μικρότερη ισχύ και από τον ιδιωτικό τομέα, με τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να είναι στην ανώτερη βαθμίδα γιατί άλλωστε η βιωσιμότητα ενός εγχειρήματος της Κοινωνικής Οικονομίας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη χρηματοδότησή του ανάλογα σε πιο στάδιο βρίσκεται, και με τους φορείς του δημόσιου τομέα να ξεπερνούν κατά ένα μέρος τα χρηματοπιστωτικά για ευνόητους λόγους το κράτος είναι πάνω από αυτούς τους οργανισμούς και αποφασίζει πως θα διαθέσει τις πιστώσεις. Όσον αφορά, την επιρροή των ενδιαφερόμενων στο οικοσύστημα αυτοί καταγράφονται σε δύο τμήματα. Το πρώτο τμήμα με την μικρότερη επιρροή έχουν τα χρηματοπιστωτικά τμήματα, οι θερμοκοιτίδες/επιταχυντές, οι ενδιάμεσοι φορείς και οι συμβουλευτικοί οργανισμοί, και ο ιδιωτικός τομέας. Αυτό είναι θετικό αν λάβουμε υπόψη ότι η Κοινωνική Οικονομία πρέπει να λειτουργεί πιο αυτόνομα. Την μεγαλύτερη επιρροή στην Κοινωνική Οικονομία και συμβολή έχουν οι φορείς του δημόσιου τομέα, οι ενώσεις ΚΑΛΟ, οι κοινωνικές επιχειρήσεις, οι ΜΚΟ, τα ακαδημαϊκά/ερευνητικά ιδρύματα, και οι πολίτες. Παρατηρούμε το εξής, ότι οι φορείς του δημόσιου τομέα με τους πολίτες έχουν και ασκούν την μεγαλύτερη επιρροή στο οικοσύστημα, παρόλα αυτά αναγνωρίζεται η μέγιστη επιρροή και επίδραση που έχουν οι πολίτες γιατί αυτοί είναι που πρέπει να ανταποκριθούν θετικά στο κάλεσμα για τη δημιουργία οργανισμών ΚΑΛΟ και στη στήριξή τους την αποδοχή τους, έστω και αν έχουν μικρότερη ισχύ σε σχέση με το κράτος γιατί είναι οργανωμένο (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, 2023, σελ. 47).

Πίνακας 1.1: Χαρτογράφηση ενδιαφερόμενων μερών

Πηγή: Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία & την Κοινωνική Καινοτομία, 2023, σελ. 47

3.2 Ο σχεδιασμός προγραμματικής περιόδου 2021-2027 για την Κοινωνική Οικονομία στην Ελλάδα

Οι οργανισμοί της Κοινωνικής Οικονομίας έχουν επιχειρηματική δραστηριότητα και λειτουργούν με κανόνες. Η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα εντάσσεται στο πλαίσιο της οικονομίας της τοπικής αγοράς. Η χρηματοδότηση αποτελεί ένα μέρος ιδιαίτερα κρίσιμο για την βιωσιμότητα των εγχειρημάτων της Κοινωνικής Οικονομίας και κατ' επέκταση για την βιωσιμότητα του οικοσυστήματος της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας. Τα παραδοσιακά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στην Ελλάδα δεν ανταποκρίνονται στις προσδοκίες χρηματοδότησης που έχουν οι επιχειρήσεις ΚΑΛΟ, καθώς οι τράπεζες δεν κατανοούν τον τομέα και εφαρμόζουν τα ίδια κριτήρια ένταξης με αυτά των οιονδήποτε επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, 2023, σελ. 47).

Οι φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα έχουν να αντιμετωπίσουν τρία βασικά εμπόδια που δρουν αρνητικά στην ανάπτυξή τους: α) την ανύπαρκτη πρόσβαση στα χρηματοδοτικά εργαλεία, είτε γιατί αυτά δεν έχουν προσαρμοστεί στα ελληνικά δεδομένα ώστε να χρησιμοποιηθούν είτε γιατί είναι άγνωστα στους φορείς της κοινωνικής οικονομίας, β) την εγγενή γραφειοκρατία της δημόσιας διοίκησης, και γ) την γενική έλλειψη πληροφόρησης που συναντούν οι φορείς. Βέβαια, η κοινωνική οικονομία δεν προσελκύει τους παραδοσιακούς επενδυτές γιατί γι' αυτούς η κοινωνική επιχειρηματικότητα δεν εκδίδει μετοχές/μερίδια και δεν έχει κέρδος. Επίσης, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας αντιμετωπίζουν εκτός από τους χρηματοπιστωτικούς περιορισμούς που ήδη αναφέρθηκαν και την έλλειψη πρόσβασης σε μακροπρόθεσμες επενδύσεις (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, 2023, σελ. 48).

Για να ενδυναμωθεί το οικοσύστημα της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα πρέπει να εξασφαλιστεί η πρόσβαση των κοινωνικών επιχειρηματικών πρωτοβουλιών σε άλλες μορφές χρηματοδότησης, οι οποίες συνδυάζουν την βιωσιμότητα της επιχείρησης με την κοινωνική επίδοση της πρωτοβουλίας. Απαίτηση είναι να χρησιμοποιηθούν σύγχρονοι χρηματοδοτικοί μηχανισμοί που θα υποστηρίξουν τις κοινωνικές επιχειρηματικές πρωτοβουλίες σε όλα τα στάδια εξέλιξής τους και σε βάθος χρόνου, όπως: *«Μηχανισμοί Εγγυοδοσίας, Κοινωνικοί Επενδυτές, Προγράμματα Επενδύσεων Προθέρμανσης, Δάνεια και Συστήματα Μικροπιστώσεων, Επιχειρηματικά Κεφάλαια Social VC, και Κεφάλαια Σποράς σε κοινωνικές επιχειρήσεις και δίκτυα, υπό το σύνθημα: «Ας επενδύσουμε στις Επιπτώσεις»»* (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, 2023, σελ. 48-49).

Το άρθρο 10 του Νόμου 4430/2016 προβλέπει τη σύσταση χρηματοδοτικού εργαλείου του Ν.Π.Ι.Δ. «Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας», το οποίο θα συγκεντρώνει όλους τους πόρους για να χρηματοδοτήσει την «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία». Οι πόροι προέρχονται από τον «Προϋπολογισμό Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)» (εθνικοί πόροι ή/και συγχρηματοδοτούμενο σκέλος) και από άλλες χρηματοδοτικές πηγές. Όμως, η κοινή υπουργική απόφαση η οποία θα καθορίζει τον οργανισμό και κανονισμό λειτουργίας του ταμείου δεν έχει δημοσιευτεί μέχρι σήμερα. Μια πρόταση στο «Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία & Κοινωνική Καινοτομία» είναι να συσταθεί σε μια πληρέστερη μορφή το χρηματοδοτικό εργαλείο «Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας και

Επιχειρηματικότητας», με σκοπό τη χρηματοδότηση της κοινωνικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας, το οποίο θα είναι αρμόδιο για τους σύγχρονους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς της ανωτέρω παραγράφου και θα χειρίζεται τον ειδικό ταμειακό λογαριασμό (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, 2023, σελ. 49).

Ο σχεδιασμός της προγραμματικής περιόδου 2021-2027 για την Κοινωνική Οικονομία στην Ελλάδα αποσκοπεί στην ανάπτυξή της και προτάσσει πρωτοβουλίες για να ενισχύσει την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα. Οι πρωτοβουλίες της Ελληνικής πολιτείας στόχο έχουν: α) να υποστηρίξουν τις λίγες για το χώρο υφιστάμενες συμβουλευτικές δομές ΚΑΛΟ και να δημιουργηθούν νέες, β) να δημιουργηθούν περισσότερες θερμοκοιτίδες/επιταχυντές για να ενισχύσουν νέους φορείς ΚΑΛΟ, γ) να χορηγήσουν άμεση βοήθεια σε υφιστάμενους φορείς ΚΑΛΟ, και δ) να αξιοποιήσουν την τεχνογνωσία που έχουν τα πανεπιστημιακά ιδρύματα στη σχεδίαση και την παραγωγή σε νέα καινοτόμα και χρηστικά προϊόντα και τις ιδέες τους (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, 2023, σελ. 58).

Το «Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2021-2027», αποτελεί νόμο και είναι συμφωνία εταιρικής σχέσης για την αντιμετώπιση οικονομικών και κοινωνικών αδυναμιών των κρατών μελών με την άντληση πόρων από πέντε Ταμεία³ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και εκτελείται μέσα από πολυετή Επιχειρησιακά Προγράμματα, ανά Τομέα ή Περιφέρεια ή Στόχο. Στην Ελλάδα, σύμφωνα με το άρθρο 3 του Νόμου 4914/2022 (ΦΕΚ 61/Α/21-3-2022), την περίοδο 2021-2027 υλοποιούνται εννέα Τομεακά Προγράμματα, δεκατρία Επιχειρησιακά Προγράμματα και δεκατρία Προγράμματα για τον Στόχο «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία» (INTERREG). Οι προβλέψεις του ΕΣΠΑ που ενισχύουν την Κοινωνική Οικονομία υλοποιούνται μέσα από:

- Το Τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό & Κοινωνική Συνοχή» (<https://espa-anthropinodynamiko.gr/>), στο οποίο προβλέπεται η

³ Σύμφωνα με την παράγραφο 37 του άρθρου 2 και την παράγραφο 1 του άρθρου 3 του Νόμου 4914/2022 (ΦΕΚ 61/Α/21-3-2022) με τίτλο: «Διαχείριση, έλεγχος και εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027, σύσταση Ανώνυμης Εταιρείας «Εθνικό Μητρώο Νεοφυών Επιχειρήσεων Α.Ε.» και άλλες διατάξεις», τα Ταμεία που χρηματοδοτούν τα προγράμματα του ΕΣΠΑ είναι: α) Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), β) το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+), γ) το Ταμείο Συνοχής (ΤΣ), δ) το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης (ΤΔΜ), και ε) το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας (ΕΤΘΑΥ). Επίσης, σύμφωνα με το στοιχείο α) της παραγράφου 1. του άρθρου 7 του ίδιου νόμου, η Διαχειριστική Αρχή του Τομεακού Προγράμματος του ΕΣΠΑ είναι: «η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή», που υπάγεται στον Ειδικό Γραμματέα Διαχείρισης Προγραμμάτων ΕΚΤ του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων.»

χρηματοδότηση από το «Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+)⁴» πλήθους στοχευμένων δράσεων σε συνεργασία με τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης για την ενίσχυση της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας. Οι επτά προτεραιότητες του Επιχειρησιακού Προγράμματος περιλαμβάνουν:

1. Οριζόντιες - Συστημικές Παρεμβάσεις
2. Την Απασχόληση & Αγορά Εργασίας
3. Την Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση
4. Την Κοινωνική Καινοτομία
5. Την Απασχόληση των Νέων
6. Την Επισιτιστική Βοήθεια & Αντιμετώπιση της Υλικής Στέρξης
7. Την Τεχνική Βοήθεια

Η πρόβλεψη για την χρηματοδότηση δράσεων γίνεται με γνώμονα την ανάπτυξη, την υποστήριξη και την προώθηση της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας στον Ελλαδικό χώρο. Αυτό περιλαμβάνει: α) οριζόντιες παρεμβάσεις για να αναπτυχθεί ένα πλαίσιο κινήτρων που θα οδηγήσει στη δημιουργία νέων κοινωνικών επιχειρήσεων, β) τον σχεδιασμό νέων χρηματοδοτικών εργαλείων για την διευκόλυνση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση, γ) θεσμικές παρεμβάσεις που θα ρυθμίσουν κατάλληλα το περιβάλλον για να δοθεί περαιτέρω ώθηση στο θεσμό της ΚΑΛΟ, δ) ενέργειες που έχουν στόχο να παρέμβουν στην πληρέστερη πληροφόρηση και κατ' επέκταση ευαισθητοποίηση των στελεχών της δημόσιας διοίκησης, των πολιτών/του κοινού, και όλων των υπόλοιπων που εμπλέκονται μέσα από φορείς στο οικοσύστημα, με την διοργάνωση εκπαιδευτικών σεμιναρίων, δράσεων γνωστοποίησης/δημοσιότητας και

⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Αριθμ. 97739/11-10-2022 (ΦΕΚ 5293/Β/13-10-2022) Υπουργικής Απόφασης με τίτλο: «Αναδιάρθρωση της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης Προγράμματος «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή», η οποία μετονομάστηκε με την παρ. 1 του άρθρου 65 του ν. 4914/2022 και κατάργηση της υπό στοιχεία 53684/ΕΥΘΥ460/18.5.2015 (Β' 948) υπουργικής απόφασης.», ορίζει το σκοπό της: «Η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Προγράμματος «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή», η οποία υπάγεται απευθείας στον/ην Ειδικό/η Γραμματέα Διαχείρισης Προγραμμάτων Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (εφεξής ΕΚΤ) του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων, έχει ως σκοπό την άσκηση των αρμοδιοτήτων διαχείρισης του Προγράμματος, ως Διαχειριστική Αρχή στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2021-2027 σύμφωνα με τα άρθρα 7 και 8 του ν. 4914/2022 (Α' 61) και το Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου.

Η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» εξακολουθεί να ασκεί τις αρμοδιότητες που προβλέπονται στον ν. 4314/2014 (Α' 265), για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΕΠ) «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» του ΕΣΠΑ 2014-2020.»

την οργάνωση κοινωνικού διαλόγου, και ε) τη δημιουργία ενός μόνιμου μηχανισμού που θα αφορά την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος για τον συντονισμό την παρακολούθηση και την αξιολόγηση αποτελεσματικότητας των δράσεων για την Κοινωνική Οικονομία (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, 2023, σελ. 58-61).

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται, στις δράσεις του Επιχειρησιακού Προγράμματος όπου προβλέπονται ενέργειες που αφορούν την πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση των στελεχών των φορέων του δημόσιου τομέα και ευρύτερου δημόσιου τομέα, καθώς η δημόσια διοίκηση εμπλέκεται ως έχει προαναφερθεί στο οικοσύστημα της Κοινωνικής Οικονομίας. Οι ενέργειες προβλέπουν τη διοργάνωση σεμιναρίων επιμόρφωσης, δράσεις δημοσιότητας και κοινωνικού διαλόγου, οι οποίες θα εμπλουτίσουν τις γνώσεις των δημοσίων υπαλλήλων γύρω από το οικοσύστημα, θα τους οδηγήσουν στην πληρέστερη κατανόησή του και θα τους βοηθήσουν να αναγνωρίζουν με σχετική ευκολία τις ανάγκες του. Τα προγράμματα επιμόρφωσης για τα στελέχη του δημοσίου διοργανώνει το «Ινστιτούτο Επιμόρφωσης (ΙΝ.ΕΠ.)» του «Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Κ.Δ.Δ.Α.)» (<https://www.ekdd.gr/>) (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, 2023, σελ. 58-61).

- Τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) 2021-2027 που υλοποιούνται στο επίπεδο των δεκατριών Περιφερειών της Ελλάδας. Με τα ΠΕΠ της περιόδου που διανύουμε, ενεργοποιούνται μέτρα, για να καλυφθούν όλα τα άτομα που αναζητούν εργασία και να βελτιώσουν/διευκολύνουν την πρόσβασή τους στην απασχόληση. Τα μέτρα απευθύνονται σε νέους, μακροχρόνια ανέργους, μειονεκτούσες ομάδες, και οικονομικά αδρανή άτομα, τους οποίους ενθαρρύνουν στην αυτοαπασχόληση και την κοινωνική οικονομία (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, 2023, σελ. 61-64).

Οι ανωτέρω παρεμβάσεις κινούνται στην κατεύθυνση των οδηγιών του σχεδίου δράσης για την Κοινωνική Οικονομία που έχει εγκρίνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 9 Δεκεμβρίου 2021 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2021).

Αρμόδιος φορέας για τον συντονισμό των δράσεων κοινωνικής καινοτομίας για την περίοδο 2021-2027 είναι η Ειδική Υπηρεσία «Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ Υπουργείου

Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων», της οποίας η σύσταση και διάρθρωση υπάγεται στις διατάξεις της Αριθμ. 103119/26-10-2022 Κοινής Υπουργικής Απόφασης (ΦΕΚ 5597/Α/1-11-2022). Η Ειδική Υπηρεσία διαρθρώνεται σε τρεις Υποδιευθύνσεις και την οριζόντια Μονάδα Γ, με περαιτέρω τμηματοποίηση των τριών Υποδιευθύνσεων σε οκτώ Μονάδες.

3.3 Οι ελλείψεις των στελεχών των Δημόσιων Αρχών στην Κοινωνική Οικονομία και Επιχειρηματικότητα

Σύμφωνα με το επικαιροποιημένο «Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία & Κοινωνική Καινοτομία» στην Ελλάδα, ο τομέας παρουσιάζει προβλήματα ή/και ελλείψεις ή/και περιορισμούς ή/και δυσλειτουργίες που οδηγούν σε υποανάπτυξη την Κοινωνική Οικονομία και συρρικνώνουν πολύ την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα. Οι παράγοντες του τομέα που παρουσιάζουν θέματα είναι:

- Το θεσμικό και ρυθμιστικό πλαίσιο που διέπει την κοινωνική οικονομία.
- Τα υπάρχοντα χρηματοδοτικά εργαλεία για τους φορείς ΚΑΛΟ.
- Η ενίσχυση των ικανοτήτων, με την βασική αιτία να εντοπίζεται στην περιορισμένη ευαισθητοποίηση ως διεργασία έλλειψης μάθησης για το οικοσύστημα ΚΑΛΟ, κάτι που αυξάνει τον βαθμό άγνοιας που υπάρχει έναντι του χώρου. Άμεσα διαφαίνονται τα κενά στη γνώση και η ανάγκη επιμόρφωσης όλων των εμπλεκομένων του οικοσυστήματος ΚΑΛΟ. Υπάρχουν και δευτερογενή αίτια που επηρεάζουν τον παράγοντα στη χώρα μας καθώς: α) διαθέτουμε λίγα παραδείγματα όπου η συνεργασία των οργανισμών ΚΑΛΟ με τους φορείς του δημοσίου ήταν επιτυχημένη, β) τα μέλη των οργανισμών ΚΑΛΟ δεν έχουν οικονομικά κίνητρα συμμετοχής/ίδρυσης που να εντείνει το ενδιαφέρον τους στην εποχή καταναλωτισμού που διαβαίνουμε, γ) λόγω της έλλειψης γνώσεων σχετικά με την κοινωνική επιχειρηματικότητα να δημιουργήσουν ένα κοινωνικό επιχειρηματικό μοντέλο ανάπτυξης μιας καινοτόμου επιχειρηματικής ιδέας και να συμπληρώσουν τον καμβά ενός επιχειρηματικού μοντέλου ΚΑΛΟ (Σταμπουλής & Μπάρλας, 2015), και δ) λόγω της έλλειψης γνώσεων των στελεχών του δημόσιου τομέα αλλά και του ιδιωτικού τομέα όσον αφορά τις

προβλέψεις του Νόμου 4430/2016 σχετικά με τις νομικές μορφές των κοινωνικών επιχειρήσεων.

- Η ενίσχυση της δικτύωσης και των συνεργασιών, όπου το οικοσύστημα ΚΑΛΟ δεν εμφανίζεται δικτυωμένο, οι οργανισμοί ΚΑΛΟ δεν συνεργάζονται μεταξύ τους και ο δημόσιος διάλογος είναι περιορισμένος σε αντίθεση με τις προβλέψεις του Νόμου 4430/2016.
- Τέλος, η ευαισθητοποίηση και επικοινωνία. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι περιορισμένες γνώσεις για το οικοσύστημα ΚΑΛΟ οδηγούν σε περιορισμό των ικανοτήτων των εμπλεκόμενων στον τομέα και αυτό εμφανίζεται ως μια γενικά περιορισμένη ευαισθητοποίηση. Άμεση αιτία του φαινομένου σχετιζόμενη με την επικοινωνία είναι η ανεπαρκής ενημέρωση και η μη διάχυση των πληροφοριών, ώστε να γίνουν οι γνώσεις του οικοσυστήματος ΚΑΛΟ κοινές σε όλους. Δευτερογενή αίτια αποτελούν η έλλειψη ενημέρωσης και γνώσεων περί: των εναλλακτικών με κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς όρους εγχειρημάτων όπως και για τους δρώντες επιχειρηματίες του τομέα. Οι ελλείψεις εντοπίζονται στο δημόσιο τομέα, στον ιδιωτικό τομέα και στο ίδιο το οικοσύστημα ΚΑΛΟ. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι πολίτες να εμποδίζονται να ιδρύουν επιχειρήσεις ΚΑΛΟ, να συμμετέχουν σε αυτούς, να αγοράζουν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους, και τα στελέχη του δημόσιου τομέα να συνάπτουν συμβάσεις μαζί τους και τα στελέχη του ιδιωτικού τομέα επίσης να συναλλάσσονται μαζί τους. Άλλα δευτερογενή αίτια που επηρεάζουν αρνητικά την ευαισθητοποίηση μέσω επικοινωνίας και διάχυσης της πληροφορίας είναι, η μικρή εμπλοκή που έχουν τα μέλη των εγχειρημάτων και τα ίδια τα εγχειρήματα ΚΑΛΟ στην αναπαραγωγή των καλών μηνυμάτων ώστε να λειτουργήσουν ως πρότυπα, το περιορισμένο ακαδημαϊκό ενδιαφέρον για τον τομέα, και η ανεπαρκής ενημέρωση των νέων της δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για το οικοσύστημα ΚΑΛΟ. Πέραν από την μεγάλη ανάγκη που δεικνύεται για εκπαίδευση του γενικού πληθυσμού που θα οδηγήσει σε ευαισθητοποίηση της κοινωνίας, είναι σημαντικό να δοθεί ακριβής και κατανοητός ορισμός της κοινωνικής οικονομίας, ποιοι είναι οι οργανισμοί της, ποιους σκοπούς επιτελεί, ποιες είναι οι συνεταιριστικές αρχές που υπηρετεί και να διαχωριστεί από τις ΜΚΟ τις ΑΜΚΕ κ.ά. Όσον αφορά τα στελέχη των δημόσιων υπηρεσιών επίσης θεωρείται αδυναμία τους η μη επαρκής επιμόρφωσή τους με αποτέλεσμα να προκύπτουν θέματα κατανόησης του τοπίου ΚΑΛΟ, καθώς υπάρχει η

διαπίστωση ότι λόγω του μικρού αριθμού 1.873 ενεργών φορέων ΚΑΛΟ στην Ελλάδα και της μικρής οικονομικής δραστηριότητας που έχουν αυτοί, τα στελέχη του δημοσίου δεν έχουν αποκτήσει την απαιτούμενη πείρα να χειριστούν τις υποθέσεις τους (Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, 2023, σελ. 171-190).

3.4 Η εκπαίδευση και επιμόρφωση των δημοσίων υπαλλήλων στην Κοινωνική Οικονομία και Επιχειρηματικότητα

Την επιμόρφωση των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα αναλαμβάνει το «Ινστιτούτο Επιμόρφωσης (ΙΝ.ΕΠ.)» και το «Περιφερειακό Ινστιτούτο Επιμόρφωσης Θεσσαλονίκης (Π.ΙΝ.ΕΠ.Θ.)». Η κεντρική υπηρεσία του ΙΝ.ΕΠ. στον Ταύρο Αττικής και η αποκεντρωμένη δομή της στην Θεσσαλονίκη, αποτελούν εκπαιδευτικές και επιστημονικές μονάδες του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Κ.Δ.Δ.Α.) (<https://www.ekdd.gr/>). Το ΙΝ.ΕΠ. σχεδιάζει και υλοποιεί βραχείας εκπαίδευσης προγράμματα με σκοπό την επιμόρφωση των στελεχών της δημόσιας διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Αρχικά, τα ινστιτούτα εκπονούν επιχειρησιακά σχέδια για την εκπαίδευση, σε συνεργασία με τις Εσωτερικές Ομάδες Επιμορφωτών στα Υπουργεία και τις Ειδικές Ομάδες Επιστημόνων σε ΝΠΔΔ/Περιφέρειες/Δήμους. Σύμφωνα με τα επιχειρησιακά σχέδια καταγράφονται τα γνωστικά κενά των στελεχών των οργανωτικών μονάδων κάθε υπηρεσίας και φορέα του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα, καθώς και τα χαρακτηριστικά κάθε ομάδας στελεχών των οποίων στοχεύουν να αναβαθμίσουν τις γνώσεις. Στη συνέχεια, καταρτίζονται τα εκπαιδευτικά προγράμματα και η διάρκειά τους σε ώρες, ώστε να καλύψουν τις επιμορφωτικές ανάγκες των στελεχών οι οποίες έχουν προσδιοριστεί από τα επιχειρησιακά σχέδια. Τα Αυτοτελή Τμήματα Εκπαίδευσης των επτά Αποκεντρωμένων Διοικήσεων της χώρας έχουν πολύ σημαντικό ρόλο στο επίπεδο του σχεδιασμού και της υλοποίησης της εν' λόγω επιμόρφωσης. Τα επιμορφωτικά προγράμματα του ΙΝ.ΕΠ. είναι πιστοποιημένα και αναφέρονται σε ένα μεγάλο εύρος θεματικών ενοτήτων και αντικειμένων. Καλύπτουν έξι τομείς: α) την Δημόσια Διοίκηση και Διακυβέρνηση, β) την Οικονομία και Δημοσιονομική Πολιτική, γ) τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και Κοινωνική Πολιτική, δ) την Βιώσιμη Ανάπτυξη, ε) την Πληροφορική και τις Ψηφιακές Υπηρεσίες, και στ) την Πολιτιστική και Τουριστική Ανάπτυξη. Υπάρχει ηλεκτρονικός κατάλογος με τα προγράμματα επιμόρφωσης που υλοποιούνται σε δύο χρονικές περιόδους κατ' έτος με

πληροφορίες για τον σκοπό τους, τις θεματικές ενότητες που καλύπτουν, την χρονική διάρκεια που έχουν και την ομάδα-στόχο στην οποία απευθύνονται. Κάθε δημόσιος υπάλληλος έχει την δυνατότητα να δει τον κατάλογο με τα προγράμματα επιμόρφωσης, να υποβάλει αίτηση συμμετοχής στην ηλεκτρονική πλατφόρμα του Ε.Κ.Δ.Δ.Α., εφόσον επιλεγεί να παρακολουθήσει την εκπαιδευτική διαδικασία, να αξιολογηθεί με το πέρας αυτής και να αποκτήσει το πιστοποιητικό επιτυχούς παρακολούθησης. Οι εκπαιδευτές και οι επιμορφωνόμενοι συμμετέχουν σε μία συνολική αξιολόγηση των προγραμμάτων.

Εστιάζουμε στο επιμορφωτικό πρόγραμμα του ΙΝ.ΕΠ. με τίτλο: «Η Κοινωνική Οικονομία ως Εργαλείο Καινοτομίας, Απασχόλησης και Κοινωνικής Συνοχής», το οποίο έχει υλοποιηθεί στον θεματικό τομέα «Ανθρώπινα Δικαιώματα και Κοινωνική Πολιτική». Η ομάδα-στόχος του προγράμματος έχει προσδιοριστεί στα στελέχη των: Υπουργείων, ΟΤΑ Α΄ & Β΄ βαθμού, Διαχειριστικών Αρχών, Ενδιάμεσων Φορέων Διαχείρισης Συγχρηματοδοτούμενων Προγραμμάτων και Επιμελητηρίων. Τα διοικητικά στελέχη που αποτελούν τον στόχο, ασχολούνται με την υλοποίηση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και Δράσεων της «Κοινωνικής Οικονομίας και Επιχειρηματικότητας» στη Ελλάδα. Δηλαδή, όσοι και όσες εμπλέκονται ή έχουν την ευθύνη αξιολόγησης και ελέγχου επιχειρηματικών σχεδίων, την διαχείριση χρηματοδοτικών επενδύσεων, την ενημέρωση επιχειρηματιών για την ίδρυση επιχειρήσεων κ.ά. Στο επόμενο κεφάλαιο της εργασίας, θα δημιουργηθεί ερωτηματολόγιο με ομάδα-στόχο και όσους/ες έχουν παρακολουθήσει το προαναφερόμενο επιμορφωτικό πρόγραμμα, καθώς αυτό έχει ως σκοπό να συμβάλει: στην άμεση ενεργοποίηση του τομέα της «Κοινωνικής Οικονομίας και Επιχειρηματικότητας», και στην δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος ώστε να αναπτυχθούν οι Κοιν.Σ.Επ. με την άρση κάποιων εμποδίων στην ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας όπως, άρση νομικών και διοικητικών εμποδίων, ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των αρχών σε τοπικό επίπεδο για τα οφέλη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, αξιοποίηση των καλών πρακτικών που εμφανίζουν άλλα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και αξιοποίηση των πρακτικών από την υλοποίηση του Νόμου 4430/2016. Έτσι, τα στελέχη επιμορφώνονται μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας και αποκτούν επιπλέον γνώσεις και δεξιότητες στο αντικείμενο της «Κοινωνικής Οικονομίας και Επιχειρηματικότητας».

Υπάρχουν και άλλες δυνατότητες ακαδημαϊκής εκπαίδευσης των δημοσίων υπαλλήλων σχετικά με την «Κοινωνική Οικονομία και Επιχειρηματικότητα», αλλά με διαφαινόμενα

εμπόδια την ασύγκριτα μεγάλη διάρκειά τους σε σχέση με τα προγράμματα του ΙΝ.ΕΠ., το κόστος που πρέπει να επωμιστεί ο καθένας/καθεμιά προσωπικά, και ο διαμοιρασμός του χρόνου ώστε αυτό να καταλήξει επωφελές. Το άκρως εξαιρετικό μεταπτυχιακό πρόγραμμα του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία», στα πλαίσια του οποίου εκπονείται και η παρούσα εργασία, είναι πρακτικό μεταπτυχιακό πρόγραμμα στο οποίο επιχειρείται μία σε βάθος και εύρος διαπραγμάτευση του αντικειμένου.

Επίσης, προγράμματα με προσανατολισμό στην κοινωνική οικονομία λειτουργούν: στο «Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών» το διατμηματικό μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Επιχειρηματικότητα και Συμβουλευτική στην Αγροτική Ανάπτυξη» (<http://www.farmbm.aua.gr/>), στο «Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο» το μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Βιώσιμη Ανάπτυξη» (<https://www.hua.gr/index.php/el/2011-08-02-11-25-06/1130-2019-05-08-06-40-26>), στο «Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου» με τη συνεργασία του «Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ)» το δι-ιδρυματικό μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Κοινωνική Καινοτομία και Στρατηγικές Ανάπτυξης» (<https://si-pms.uop.gr/>), στο «Πανεπιστήμιο Κρήτης» με τη συνεργασία του «Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου (ΕΛΜΕΠΑ)» το δι-ιδρυματικό μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Κοινοτική Εργασία και Κοινωνική Οικονομία» (<https://mcs.uoc.gr/>), και στο «Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κοινωνικής Αλληλέγγυας Οικονομίας (UnivSSE Coop)» το οποίο αποτελεί έναν κοινωνικό μη κερδοσκοπικό συνεταιρισμό (<http://www.univsse.gr/>). Η «Εκπαιδευτική Πλατφόρμα ΚΑΛΟ» <https://kalomathe.gr/> λειτουργεί ως ψηφιακό εκπαιδευτικό εργαλείο που υποστηρίζει: την εξ' αποστάσεως αμοιβαία εκπαίδευση των ενδιαφερομένων, την μεταφορά τεχνογνωσίας και την ανταλλαγή των εμπειριών τους από τις καλές πρακτικές ΚΑΛΟ. Επίσης, τα «κέντρα δια βίου μάθησης» (<https://kentradiaviou.gr/thematikes-enotites/>) λειτουργούν εκπαιδευτικά προγράμματα στη θεματική ενότητα «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα». Τα δύο ερευνητικά ιδρύματα στην Ελλάδα, το «Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ στη Θεσσαλονίκη» (<https://gr.boell.org/el/idryma>) και το «British Council στην Ελλάδα» (<https://www.britishcouncil.gr/>), έχουν προγράμματα για την κοινωνική καινοτομία.

Σε κάθε περίπτωση, οι δημόσιοι υπάλληλοι δύνανται να ανατρέξουν στη νομοθεσία και να ενημερωθούν μόνοι τους σχετικά με την κοινωνική οικονομία και κοινωνική

επιχειρηματικότητα, αλλά και στα πλαίσια της μεταξύ τους συνεργασίας ή μέσω της επικοινωνίας τους με τους οργανισμούς/φορείς ΚΑΛΟ και εξυπηρέτησης αυτών.

3.5 Συμπέρασμα

Η ΚΟ στην Ελλάδα αναφέρεται στις κοινωνικές επιχειρήσεις που αναγνωρίζει ως νομικά πρόσωπα ο Νόμος 4430/2016. Την ελληνική ΚΟ συμπληρώνουν μία σειρά ιδιωτικοί και δημόσιοι φορείς ως ενδιαφερόμενα μέρη και λειτουργούν υποστηρικτικά στην ΚΟ. Το σχέδιο δράσης για την ελληνική ΚΟ & την ΚΚ που δημοσιεύτηκε τον Μάρτιο 2023, επισημαίνει τα γνωστικά κενά των εμπλεκόμενων στο οικοσύστημα της ΚΟ.

4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΕΡΕΥΝΑ, ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

4.1 Μεθοδολογία: Σχεδιασμός ερευνητικού ερωτηματολογίου και ερευνητικά ερωτήματα

Στην παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή διεξάγεται έρευνα που στόχο έχει, να διερευνήσει πως τα στελέχη του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα, που εμπλέκονται στα πλαίσια των καθηκόντων τους με την διαχείριση της «Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (ΚΑΛΟ)», αντιλαμβάνονται το αντικείμενο και πως πιθανά αυτή η εμπλοκή τους επηρεάζει τις αντιλήψεις και στάσεις τους. Η έρευνα επιχειρεί να αποτυπώσει την Ελληνική πραγματικότητα, και έχει ως σκοπό να καταγράψει και διατυπώσει γενικευμένες απόψεις.

Η επιλογή της μεθοδολογίας έρευνας υπαγορεύεται αρχικά από το γεγονός ότι το αντικείμενο της «Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (ΚΑΛΟ)» ανήκει στον τομέα των κοινωνικών επιστημών (Σχολή Κοινωνικών Σπουδών), οι οποίες ενδιαφέρονται για τον άνθρωπο και τη συμπεριφορά του. Από τη φύση τους οι κοινωνικές επιστήμες εστιάζονται στο γενικότερο. Δηλαδή, προσπαθούν να ερμηνεύσουν πως συμπεριφέρονται ή πως θα συμπεριφερθούν σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, οι περισσότεροι από τους ανθρώπους μιας σχετικά ομοιογενούς κατηγορίας/ομάδας που έχουν ίδια χαρακτηριστικά και ίδιες ιδιότητες. Σημειώνεται ότι οι κοινωνικές επιστήμες δεν αναφέρονται ούτε στο μοναδικό ούτε στο μεμονωμένο άτομο (Ψιλούτσικου, 2023).

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται στην διεξαγωγή της παρούσας έρευνας βασίζεται στη συλλογή πρωτογενών ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων με συστηματικό τρόπο, με ερωτήσεις που συντελούν στη διαμόρφωση του προφίλ των ερωτηθέντων. Η συλλογή των δεδομένων γίνεται με τη χρήση δομημένου ερωτηματολογίου που απευθύνεται σε συγκεκριμένη ομάδα-στόχο, την οποία αποτελούν τα στελέχη του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα που εμπλέκονται με την διαχείριση της ΚΑΛΟ. Το ερωτηματολόγιο που απεστάλη ηλεκτρονικά περιέχει δεκαεπτά ερωτήσεις στις οποίες προσκαλούνται να απαντήσουν τα στελέχη, και έχει δημιουργηθεί στις Φόρμες Google. Οι Φόρμες Google αποτελούν διαδικτυακή εφαρμογή του Google Drive, στις οποίες

καταγράφονται οι απαντήσεις των συμμετεχόντων στην έρευνα. Οι ερωτώμενοι καλούνται να απαντήσουν, με συγκεκριμένη σειρά στο ίδιο ακριβώς πάντα σύνολο ερωτήσεων, διαδικτυακά και χωρίς την παρέμβαση της ομάδας των ερευνητών.

Η σύνταξη του ερωτηματολογίου βασίστηκε σε κάποια δεδομένα σχετικά με την ΚΑΛΟ και αυτά για την περίπτωση μας είναι: το νομοθετικό πλαίσιο που ισχύει στην Ελλάδα, οι δημόσιες πολιτικές που εφαρμόζονται στη χώρα μας, και οι επιλογές εκπαίδευσης που έχουν τα στελέχη της δημόσιας διοίκησης που εμπλέκονται με την διαχείριση της ΚΑΛΟ, όπως έχουν περιγραφεί στα προηγούμενα κεφάλαια της εργασίας.

Τα ερευνητικά ερωτήματα στα οποία πρέπει να απαντήσουν οι ερωτώμενοι στην παρούσα είναι τα εξής:

- 1) Ποιο είναι το γνωστικό υπόβαθρο, η εκπαίδευση, η εξειδίκευση των στελεχών του δημόσιου ή ευρύτερου δημόσιου τομέα σχετικά με την «Κοινωνική Οικονομία και Επιχειρηματικότητα»;
- 2) Τα στελέχη του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα γνωρίζουν το περιεχόμενο και που αποσκοπεί και στοχεύει η ανάπτυξη της «Κοινωνικής Οικονομίας και Επιχειρηματικότητας»;
- 3) Πως η εμπλοκή των στελεχών του δημοσίου και ευρύτερου δημόσιου τομέα με τους φορείς της «Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας» επηρεάζει τις στάσεις, τις αξίες, τις αντιλήψεις, τις ιδέες, τις συμπεριφορές των ίδιων των εμπλεκόμενων του τομέα;

Γίνεται αντιληπτό ότι η έρευνα είναι δειγματοληπτική και η δειγματοληπτική μονάδα είναι κάθε άτομο στέλεχος του δημοσίου και ευρύτερου δημόσιου τομέα που στα πλαίσια των καθηκόντων του εμπλέκεται με την διαχείριση της ΚΑΛΟ. Το ερωτηματολόγιο έχει προωθηθεί μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου: στις Διευθύνσεις Κοινωνικής Μέριμνας των δεκατριών Περιφερειών της Ελλάδας, στις δεκατρείς Ειδικές Υπηρεσίες Διαχείρισης Περιφερειακών Προγραμμάτων ΕΣΠΑ της χώρας και στην Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή». Σε κάθε περίπτωση δεν γνωρίζουμε πόσοι και πόσες από τους λαμβάνοντες και λαμβάνουσες το mail πρόσκληση για συμμετοχή στην έρευνα εμπλέκονται στις υπηρεσίες τους με την ΚΑΛΟ, παρά μόνο το γεγονός ότι η συγκεκριμένες υπηρεσίες έχουν αρμοδιότητες διαχείρισης προγραμμάτων σχετικά με την ΚΑΛΟ.

4.2 Μεθοδολογία: Η δομή του ερωτηματολογίου

Εργαλείο διεξαγωγής της παρούσας έρευνας είναι το ερωτηματολόγιο, το οποίο έχει δομηθεί σε δύο ενότητες.

- Η πρώτη ενότητα του ερωτηματολογίου αποτελείται από τις εξής δύο υποενότητες:
 - 1) Η πρώτη υποενότητα περιλαμβάνει το εισαγωγικό κείμενο που, προσκαλεί τα στελέχη του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα που εμπλέκονται με την διαχείριση της ΚΑΛΟ να συμμετάσχουν στην έρευνα, πληροφορεί σχετικά με τον σκοπό της έρευνας που διερευνεί πως τα στελέχη αντιλαμβάνονται το αντικείμενο της εργασίας τους με την ΚΑΛΟ και πόσο αυτό τα έχει επηρεάσει σαν πρόσωπα, δίνει τον μέγιστο χρόνο των δέκα λεπτών για την συμπλήρωση του ανώνυμου ερωτηματολογίου, πληροφορεί για την μη ύπαρξη σωστών και λάθος απαντήσεων, παρέχει την δέσμευση εμπιστευτικότητας για τα συλλεγμένα στοιχεία και την δυνατότητα τηλεφωνικής ή ηλεκτρονικής (mail) επικοινωνίας σχετικά με απορίες, και ευχαριστεί θερμά τους συμμετέχοντες.
 - 2) Η δεύτερη υποενότητα αφορά την συναίνεση των συμμετεχόντων στην έρευνα και τους πληροφορεί, για την σύννομη και ασφαλή επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων, για τον σεβασμό που δείχνει στις βασικές αρχές προστασίας προσωπικών δεδομένων που επιβάλλουν το ενωσιακό και εθνικό δίκαιο, για το γεγονός ότι η έρευνα βασίζεται στη συλλογή πληροφοριών οι οποίες αφορούν την εκπαίδευση που λαμβάνουν οι ίδιοι/ες σχετικά με την ΚΑΛΟ, για την μη συλλογή άμεσων πληροφοριών αλλά έμμεσων από τους συμμετέχοντες, για την μη δυνατότητα πρόσβασης άλλων στα δεδομένα εκτός από την ερευνητική ομάδα, για τη χρήση των δεδομένων μόνο σε ερευνητικούς σκοπούς και σε δημόσια πληροφόρηση, και για την οικειωθελή και ελεύθερη συμμετοχή όσων επιθυμούν να απαντήσουν.
- Η δεύτερη ενότητα του ερωτηματολογίου αποτελείται από δεκαεπτά ερωτήσεις που συγκεντρώνουν πληροφορίες και δομούν το προφίλ των ερωτηθέντων. Στη συνέχεια, ακολουθεί η κατά σειρά περιγραφή των ερωτήσεων με τα χαρακτηριστικά τους. Οι ερωτήσεις ζητούν από κάθε ερωτώμενο/η τα εξής:

- 1) Να αναγράψει το έτος γέννησης. Η ερώτηση είναι προαπαιτούμενη κλειστού τύπου σε κλίμακα λόγου και το πεδίο συμπληρώνεται ως έτος. Μετά από έλεγχο γίνεται αποδεκτή μία επιλογή για κάθε ερωτώμενο.
- 2) Να επιλέξει το φύλο ανάμεσα στις επιλογές: Άνδρας ή Γυναίκα ή Άλλο. Η ερώτηση είναι προαπαιτούμενη κλειστού τύπου σε ονομαστική κλίμακα, με αποδεκτή μία επιλογή για κάθε ερωτώμενο.
- 3) Να επιλέξει την εθνικότητα ως: Ελληνική ή Άλλη και να προσδιορίσει τη δεύτερη. Η ερώτηση είναι προαπαιτούμενη κλειστού τύπου σε ονομαστική κλίμακα και με την δυνατότητα συμπλήρωσης του πεδίου Άλλη. Η περίπτωση Άλλη δεν είναι προαπαιτούμενη για τεχνικούς λόγους. Αποδεκτή μία επιλογή για κάθε ερωτώμενο.
- 4) Να δηλώσει το επίπεδο εκπαίδευσης που έχει ολοκληρώσει, και να επιλέξει: Δημοτικό ή Γυμνάσιο ή Λύκειο ή Τεχνική Σχολή (να προσδιορίσει τον τίτλο πτυχίου) ή Πανεπιστήμιο/ΑΤΕΙ (να προσδιορίσει τον τίτλο πτυχίου) ή Μεταπτυχιακό/Διδακτορικό (να προσδιορίσει τον τίτλο πτυχίου/αντικείμενο). Η ερώτηση είναι προαπαιτούμενη κλειστού τύπου σε ονομαστική κλίμακα και με την δυνατότητα συμπλήρωσης του πεδίου τίτλος πτυχίου/αντικείμενο. Αποδεκτή μία επιλογή για κάθε ερωτώμενο. Βέβαια, η σειρά εκπαίδευσης στην ερώτηση είναι ιεραρχική και τα διαστήματα μεταξύ των επιλογών δεν μπορούν να θεωρηθούν ίσα.
- 5) Αφού λάβει υπόψη ότι το μέσο μηνιαίο εισόδημα ενός νοικοκυριού στην Ελλάδα είναι περίπου 1.750€, να κρίνει το εισόδημά του ως: Πολύ χαμηλό ή Χαμηλό ή Χαμηλό προς μεσαίο ή Μεσαίο ή Μεσαίο προς υψηλό ή Υψηλό ή Πολύ υψηλό, σε σχέση με το μέσο μηνιαίο. Η ερώτηση είναι προαπαιτούμενη κλειστού τύπου με θεώρηση κλίμακας διαστήματος (τα διαστήματα μεταξύ των επιμέρους επιλογών είναι ίσα), είναι μία κλίμακα Likert. Οι πιθανές διαθέσιμες απαντήσεις είναι ο περιττός αριθμός επτά, συνεπώς η κλίμακα είναι επταβάθμια. Το ουδέτερο σημείο της κλίμακας αποτελεί η επιλογή Μεσαίο. Οι επιλογές δείχνουν κλιμάκωση. Αποδεκτή μία επιλογή για κάθε ερωτώμενο.
- 6) Να δηλώσει την εμπλοκή που έχει με την ΚΑΛΟ κατά την άσκηση των καθηκόντων του μέσα από τις επιλογές: Α. Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης, Β. Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος: α) Τομεακού Προγράμματος, β) Περιφερειακού Προγράμματος, γ) Προγράμματος για τον Στόχο «Ευρωπαϊκή Εδαφική

Συνεργασία», Γ. Ενδιάμεσο Φορέα Διαχείρισης Συγχρηματοδοτούμενων Προγραμμάτων και να προσδιορίσει, Δ. Άλλο και να προσδιορίσει.

Η ερώτηση είναι προαπαιτούμενη κλειστού τύπου σε ονομαστική κλίμακα και με την δυνατότητα προσδιορισμού των πεδίων: Ενδιάμεσο Φορέα Διαχείρισης Συγχρηματοδοτούμενων Προγραμμάτων και Άλλο. Αποδεκτή μία επιλογή για κάθε ερωτώμενο.

- 7) Να δηλώσει πόσο καιρό εμπλέκεται στο πλαίσιο των καθηκόντων του με αυτό το αντικείμενο σε χρόνια & μήνες.

Η ερώτηση είναι προαπαιτούμενη κλειστού τύπου σε κλίμακα λόγου με δύο επιλογές μία για τα χρόνια από 0 έως 10 με τελευταία επιλογή την περισσότερα από 10 (χρόνια) και μία για τους μήνες από 0 έως 11. Ο ερωτώμενος απαιτείται να διαλέξει μία επιλογή από τις σύνολο 12 για τα χρόνια και μία από τις επίσης σύνολο 12 για τους μήνες.

- 8) Να δηλώσει πόσο καιρό εργάζεται στο φορέα του σε χρόνια & μήνες.

Η ερώτηση είναι προαπαιτούμενη κλειστού τύπου σε κλίμακα λόγου με δύο επιλογές μία για τα χρόνια από 0 έως 10 με τελευταία επιλογή την περισσότερα από 10 (χρόνια) και μία για τους μήνες από 0 έως 11. Ο ερωτώμενος απαιτείται να διαλέξει μία επιλογή από τις σύνολο 12 για τα χρόνια και μία από τις επίσης σύνολο 12 για τους μήνες.

- 9) Να δηλώσει αν εκτός από τον θεσμικό του ρόλο έχει κάποια άλλου είδους εμπλοκή με το αντικείμενο της ΚΑΛΟ, να επιλέξει ανάμεσα στο ΝΑΙ ή ΟΧΙ, και αν απαντήσει ΝΑΙ να προσδιορίσει.

Η ερώτηση είναι προαπαιτούμενη κλειστού τύπου σε ονομαστική κλίμακα και με την δυνατότητα συμπλήρωσης του πεδίου ΝΑΙ. Παρά το γεγονός ότι οι απαντήσεις είναι αρχικά δύο (ΝΑΙ, ΟΧΙ), η πρώτη επιλογή μπορεί να οδηγήσει κατά τον προσδιορισμό σε περισσότερες της μιας απαντήσεις. Αποδεκτή μία επιλογή για κάθε ερωτώμενο.

- 10) Να δηλώσει αν εκτός από την βιωματική, θεσμική του εμπλοκή με την ΚΑΛΟ λόγω της θέσης του, έχει παρακολουθήσει ή παρακολουθεί κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης, και να επιλέξει: ΟΧΙ ή ΝΑΙ, ΠΠΣ - πρόγραμμα προπτυχιακών σπουδών ή ΝΑΙ, ΠΜΣ - πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών ή ΝΑΙ, ΠΚ - πρόγραμμα κατάρτισης ή ΝΑΙ,

ΣΕΜ - σεμινάριο/-α ή ΝΑΙ, ΑΥΤΟ - αυτοεκπαίδευση ή ΝΑΙ, Άλλο και να το προσδιορίσει.

Η ερώτηση είναι προαπαιτούμενη κλειστού τύπου σε ονομαστική κλίμακα και με την δυνατότητα προσδιορισμού του πεδίου Άλλο. Αποδεκτές περισσότερες από μία επιλογές για κάθε ερωτώμενο.

- 11) Στην περίπτωση που έχει απαντήσει θετικά στην προηγούμενη ερώτηση να προσδιορίσει για κάθε πρόγραμμα που παρακολούθησε ή παρακολουθεί: το είδος (δηλ. ΠΠΣ, ΠΜΣ, ΠΚ, ΣΕΜ, ΑΥΤΟ, Άλλο), τον τίτλο του, τον φορέα που το διοργανώνει και τη χρονική διάρκειά του (σε μήνες).

Η ερώτηση είναι προαιρετική κλειστού τύπου σε κλίμακα διαλόγου, το πεδίο συμπληρώνεται με κείμενο από τον ερωτώμενο, ενώ εξαρτάται από την επιλογή στην ερώτηση 10. Αποδεκτές περισσότερες από μία απαντήσεις για κάθε ερωτώμενο.

- 12) Να δηλώσει το βαθμό που είναι εξοικειωμένος με το Νόμο 4430/2016 (205 Α΄) «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις», μέσα από την επιλογή του: ελάχιστα 1 ή 2 ή 3 ή 4 ή 5 ή 6 ή 7 πλήρως.

Η ερώτηση είναι προαπαιτούμενη κλειστού τύπου με θεώρηση κλίμακας διαστήματος (τα διαστήματα μεταξύ των επιμέρους επιλογών είναι ίσα), και είναι μία κλίμακα σημαντικού διαφορικού. Οι πιθανές διαθέσιμες απαντήσεις είναι ο περιττός αριθμός 7, συνεπώς η κλίμακα είναι επταβάθμια. Την επιλογή «ελάχιστα» αντιπροσωπεύει ο αριθμός 1, την επιλογή «πλήρως» αντιπροσωπεύει ο αριθμός 7, το κεντρικό σημείο της κλίμακας αποτελεί ο αριθμός 4, και η κατανομή των επιλογών είναι συμμετρική ως προς το 4. Οι επιλογές δείχνουν κλιμάκωση ως προς το βαθμό εξοικείωσης. Αποδεκτή μία επιλογή για κάθε ερωτώμενο.

- 13) Να πει αν το θεσμικό πλαίσιο της Ελλάδας, δίνει τη δυνατότητα στους φορείς ΚΑΛΟ να συνάψουν σύμβαση με φορείς του δημοσίου, επιλέγοντας: ΝΑΙ ή ΟΧΙ ή Δεν γνωρίζω.

Η ερώτηση είναι προαπαιτούμενη κλειστού τύπου σε ονομαστική κλίμακα με τρεις επιλογές. Αποδεκτή μία επιλογή για κάθε ερωτώμενο.

- 14) Να πει αν το θεσμικό πλαίσιο της Ελλάδας, επιτρέπει στους Δήμους να συνάπτουν κάποιου είδους σύμβαση με φορείς ΚΑΛΟ, επιλέγοντας: ΝΑΙ ή ΟΧΙ ή Δεν γνωρίζω.

Η ερώτηση είναι προαπαιτούμενη κλειστού τύπου σε ονομαστική κλίμακα με τρεις επιλογές. Αποδεκτή μία επιλογή για κάθε ερωτώμενο.

- 15) Να πει αν η έννοια της κοινωνικής επιχειρηματικότητας ορίζεται στο Νόμο 4430/2016, επιλέγοντας: ΝΑΙ ή ΟΧΙ ή Δεν γνωρίζω.

Η ερώτηση είναι προαπαιτούμενη κλειστού τύπου σε ονομαστική κλίμακα με τρεις επιλογές. Αποδεκτή μία επιλογή για κάθε ερωτώμενο.

- 16) Να τοποθετηθεί κατά πόσο κάποιες προτάσεις/θέσεις συνάδουν με την έννοια της κοινωνικής οικονομίας (ΚΟ) και κοινωνικής επιχειρηματικότητας (ΚΕ) όπως αυτές προσεγγίζονται στην Ελλάδα. Εδώ ο ερωτώμενος, πρέπει να συμφωνήσει ή διαφωνήσει με τις εξής προτάσεις: 1) στους φορείς ΚΟ συμπεριλαμβάνεται το Δημόσιο και ο ευρύτερος δημόσιος τομέας, 2) στους φορείς ΚΟ συμπεριλαμβάνονται οι κοινωνικές επιχειρήσεις, 3) στους φορείς ΚΟ συμπεριλαμβάνονται ομάδες και οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών, 4) στους φορείς ΚΟ συμπεριλαμβάνονται τα άτομα του γενικού πληθυσμού, 5) οι φορείς της ΚΟ έχουν κοινωνικό σκοπό, 6) οι φορείς της ΚΟ μπορεί να έχουν κερδοσκοπική μορφή, 7) οι φορείς της ΚΟ έχουν απαραίτητα συνεταιριστική μορφή, 8) οι φορείς της ΚΟ δημιουργούν υπεραξία που την διανέμουν στα μέλη τους, 9) οι φορείς της ΚΟ ασκούν επιχειρηματική δράση, 10) οι φορείς της ΚΟ έχουν σκοπό την εξασφάλιση κέρδους για τα μέλη τους, 11) οι φορείς της ΚΟ έχουν δημοκρατική οργάνωση, 12) οι φορείς της ΚΟ επανεπενδύουν μέρος των πλεονασμάτων τους σε δραστηριότητες κοινωνικού σκοπού συλλογικού συμφέροντος, 13) ΚΕ και ΚΟ είναι ταυτόσημες έννοιες, 14) ΚΕ αναπτύσσει μόνο ο δημόσιος τομέας, 15) η ΚΕ αναπτύσσεται από ιδιώτες με γνώμονα το κέρδος, 16) η ΚΕ επιδιώκει την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων, 17) η ΚΕ αναπτύσσεται κατά βάση από τοπικούς δρώντες, 18) ΚΕ ασκούν όλοι οι επιχειρηματίες ώστε να διατηρήσουν βιώσιμες τις επιχειρήσεις τους, 19) η ΚΕ αναπτύσσεται από φορείς με συγκεκριμένη νομική μορφή, και 20) Η ΚΕ δεν αποσκοπεί απαραίτητα στην αντιμετώπιση περιβαλλοντικών προκλήσεων.

Η εν' λόγω ερώτηση είναι προαπαιτούμενη κλειστού τύπου που επιτρέπει μία από τις δύο απαντήσεις συμφωνίας ή διαφωνίας σε κάθε πρόταση. Αποδεκτή μία επιλογή για κάθε μία από τις 20 προτάσεις/θέσεις που αφορούν την ΚΟ και ΚΕ.

17) Σε κλίμακα από 0 (διαφωνώ) έως 10 (συμφωνώ), να τοποθετηθεί σε κάποιες προτάσεις/θέσεις για την ΚΟ. Εδώ ο ερωτώμενος, πρέπει να δηλώσει τον βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας του στις εξής προτάσεις: 1) η ΚΟ μπορεί να έχει σημαντική επίδραση στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη, 2) η ΚΟ μπορεί να έχει σημαντικό κοινωνικό αποτέλεσμα, 3) η ΚΟ μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων, 4) η ανάπτυξη της ΚΟ είναι αναγκαία μόνο όταν το κράτος και η οικονομία δεν λειτουργούν αποτελεσματικά, 5) το κράτος πρέπει να ενδυναμώνει την ΚΟ ανεξάρτητα από το αν τα κοινωνικά προβλήματα αντιμετωπίζονται επιτυχώς και υπάρχει οικονομική ανάπτυξη, 6) η ΚΟ στην Ελλάδα έχει όλη την απαραίτητη βοήθεια από το κράτος για να αναπτυχθεί, 7) η ΚΟ χρειάζεται θεσμική ενδυνάμωση για να μπορέσει να αναπτυχθεί, 8) η ΚΟ χρειάζεται οικονομική υποστήριξη για να μπορέσει να αναπτυχθεί, 9) οι αξίες που προάγει η ΚΟ είναι προς όφελος της κοινωνίας, 10) οι στόχοι της ΚΟ είναι φιλόδοξοι και κάπως ουτοπικοί, 11) οι πολίτες γνωρίζουν την έννοια της ΚΟ, 12) οι πολίτες τάσσονται θετικά υπέρ της ΚΟ, 13) αυτοί που ασκούν πολιτική σε τοπικό επίπεδο κατανοούν την έννοια της ΚΟ, 14) οι γραφειοκράτες και τα στελέχη του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα κατανοούν την έννοια της ΚΟ, 15) η εκπαίδευση των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα στο αντικείμενο της ΚΟ είναι ικανοποιητική, 16) οι γνώσεις των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα στο αντικείμενο της ΚΟ είναι επαρκής, 17) η εμπειρία των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα στο αντικείμενο της ΚΟ είναι υψηλή, 18) η εμπειρία χωρίς εκπαίδευση στο αντικείμενο της ΚΟ είναι αρκετή ώστε τα στελέχη του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα να λειτουργούν αποτελεσματικά στο έργο τους, 19) η εμπλοκή των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα με το αντικείμενο της ΚΟ επηρεάζει θετικά τις αντιλήψεις τους για την ΚΟ, 20) η εκπαίδευση των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα με το αντικείμενο της ΚΟ επηρεάζει θετικά την άποψή τους για την ΚΟ, 21) η εμπλοκή των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα με το αντικείμενο της ΚΟ επηρεάζει θετικά τις στάσεις τους για συμμετοχή σε δράσεις με κοινωνικό πρόσημο, και 22) η εκπαίδευση των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα με το αντικείμενο της ΚΟ επηρεάζει θετικά τις στάσεις τους για συμμετοχή σε δράσεις με κοινωνικό πρόσημο.

Η τελευταία ερώτηση είναι προαπαιτούμενη κλειστού τύπου με θεώρηση κλίμακας διαστήματος (τα διαστήματα μεταξύ των επιμέρους επιλογών είναι ίσα), και είναι μία κλίμακα σημαντικού διαφορικού. Οι πιθανές διαθέσιμες απαντήσεις είναι ο περιττός αριθμός 11, συνεπώς η κλίμακα είναι εντεκαβάθμια. Την επιλογή «διαφωνώ» αντιπροσωπεύει ο αριθμός 0, την επιλογή «συμφωνώ» αντιπροσωπεύει ο αριθμός 10, το κεντρικό σημείο της κλίμακας αποτελεί ο αριθμός 5, και η κατανομή των επιλογών είναι συμμετρική ως προς το 5. Οι επιλογές δείχνουν κλιμάκωση ως προς το βαθμό συμφωνίας. Αποδεκτή μία επιλογή για κάθε μία από τις 22 πρότασεις/θέσεις.

Το πλήρες κείμενο του ερωτηματολογίου παρατίθεται αυτούσιο στο Παράρτημα της εργασίας.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από τις 14 Δεκεμβρίου 2023 έως τις 12 Ιανουαρίου 2024. Οι απαντήσεις που έχουν δοθεί, έχουν καταγραφεί σε αρχείο excel στις Φόρμες Google. Στη συνέχεια, οι απαντήσεις οι οποίες αποτελούν τα δεδομένα της έρευνας, ελέγχονται, και κάθε απάντηση που αντιστοιχεί σε ποιοτική ή λεκτική μεταβλητή κωδικοποιείται και αντιστοιχίζεται με έναν αριθμό. Ακολουθεί η ανάλυση των δεδομένων από την οποία θα προκύψουν τα αποτελέσματα της έρευνας. Η ανάλυση γίνεται με την βοήθεια της περιγραφικής στατιστικής και των τύπων που χρησιμοποιεί για να ορίσει μια σειρά από στατιστικά στοιχεία που αποτυπώνουν την πραγματικότητα, δίνουν την δυνατότητα ερμηνείας της, απαντούν στα ερευνητικά ερωτήματα, και ικανοποιούν τον σκοπό της έρευνας.

4.3 Συμπέρασμα

Σχεδιάστηκε ερευνητικό ερωτηματολόγιο, το οποίο απευθύνεται στα στελέχη του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα που εμπλέκονται με την διαχείριση της ΚΑΛΟ, με σκοπό να διερευνήσει πως τα στελέχη αντιλαμβάνονται το αντικείμενο και πως πιθανά αυτή η εμπλοκή τους επηρεάζει τις αντιλήψεις και στάσεις τους.

5. ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

5.1 Τα χαρακτηριστικά του δείγματος

Οι απαντήσεις που συλλέχθηκαν κατά την δειγματοληπτική έρευνα είναι 36. Η σύνθεση του δείγματος κατά ηλικία ερωτηθέντων αποτυπώνεται στον Πίνακα 5.1. Το μεγαλύτερο σε ηλικία στέλεχος του δημόσιου ή ευρύτερου δημόσιου τομέα που απάντησε στο ερωτηματολόγιο είναι 68 ετών ενώ το νεότερο σε ηλικία είναι 40 ετών. Οι ερωτηθέντες έχουν κατά μέσο όρο ηλικία 53,8 έτη. Σύμφωνα με την έρευνα, σήμερα το μέσο στέλεχος είναι γεννημένο μεταξύ των ετών 1970-1971 και είναι 53-54 ετών (Χαλικιάς, Μανωλέσσου & Λάλου, 2015).

1 ^η Ερώτηση	Ηλικία	Κατανομή (%)	Συνολικός αριθμός απαντήσεων (N)	Μέσος όρος (Μ.Ο.)	Τυπική απόκλιση (Τ.Α.)	Διάμεσος
Ηλικία (έτη)	40	2,8	1	53,8	6,4	53
	45	2,8	1			
	46	5,6	2			
	47	5,6	2			
	48	2,8	1			
	49	2,8	1			
	50	11,1	4			
	51	5,6	2			
	52	2,8	1			
	53	11,1	4			
	54	11,1	4			
	55	8,3	3			
	57	2,8	1			
	59	5,6	2			
	61	8,3	3			
	62	2,8	1			
64	2,8	1				
68	5,6	2				
	Σύνολο:		36			

Πίνακας 1.1: Ηλικιακά χαρακτηριστικά του δείγματος

Η σύνθεση του δείγματος κατά: φύλο, εθνικότητα, επίπεδο εκπαίδευσης, και σχετικό μηνιαίο εισόδημα του νοικοκυριού των ερωτηθέντων, αποτυπώνεται στον Πίνακα 5.2. Ως προς το φύλο, το 50% των στελεχών που απάντησαν είναι άντρες (18) και τα υπόλοιπα σε ποσοστό 50% είναι γυναίκες (18). Όλοι και όλες οι ερωτηθέντες είναι Ελληνικής εθνικότητας (100%). Το δείγμα, δείχνει ότι στο δημόσιο υπάρχει ισοκατανομή στην εργασία όσον αφορά το φύλο άνδρας - γυναίκα και είναι όλοι/ες Ελληνικής εθνικότητας.

Ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτηθέντων, το 5,6% έχει τελειώσει το Λύκειο (2 απαντήσεις), το 41,7% το Πανεπιστήμιο ή ΑΤΕΙ (15 απαντήσεις), και το υπόλοιπο 52,8% είναι κάτοχοι Μεταπτυχιακού ή Διδακτορικού διπλώματος (19 απαντήσεις). Το 94,5% των ερωτηθέντων είναι πτυχιούχοι και διπλωματούχοι.

Περαιτέρω, οι ερωτηθέντες έδωσαν 15 απαντήσεις με τις οποίες προσδιόρισαν τον τίτλο πτυχίου του Πανεπιστημίου ή ΑΤΕΙ που κατέχουν, και είναι οι εξής: 1 Βιολογία, 1 Κοινωνικής Εργασίας, 3 Οικονομικά/Οικονομικών Επιστημών, 1 Πάντειο Πανεπιστήμιο - Σχολή Διεθνών Σπουδών, 1 Πολιτικός Δομικών Έργων ΤΕ, 1 ΣΔΟ - ΤΕΙ Λογιστικής, 1 Χημικός Μηχανικός, 1 Ευρωπαϊκός Πολιτισμός, 1 Κοινωνιολογία Πάντειο Πανεπιστήμιο, 1 ΑΤΕΙ Δημόσια Υγιεινή, 1 Τμήμα Φυσικής - ΕΚΠΑ, 1 ΤΕΙ Γεωπονίας, και 1 Σχολή Οικονομικών Επιστημών Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο.

Επίσης, οι 16 από τους 19 ερωτηθέντες που απάντησαν ότι είναι κάτοχοι Μεταπτυχιακού ή Διδακτορικού διπλώματος, προσδιόρισαν τον τίτλο και το αντικείμενο των σπουδών τους, και οι απαντήσεις τους είναι οι εξής: 1 Ευρωπαϊκή Δημόσια Διοίκηση, 1 ΤΠΕ στην Εκπαίδευση, 1 Εγκληματολογία - Εκπαίδευση Ενηλίκων, 1 Μεταπτυχιακό Βιώσιμη Ανάπτυξη/Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, ένα στέλεχος κάτοχος δύο διπλωμάτων 1 Ιστορία-Ανθρωπολογία και 1 στην Χωροταξία, 1 Εφαρμοσμένη Δημόσια Υγεία και Περιβαλλοντική Υγιεινή, 1 Οργάνωση και Διοίκηση Δημοσίων Οργανισμών και Επιχειρήσεων, 1 Βιοφυσική - Τμήμα Βιολογίας - ΕΚΠΑ, 1 Tourist Management, 1 Δημόσια Διοίκηση, 1 MSc Τηλεπικοινωνίες, 1 Μεταπτυχιακό στην Δημόσια Υγεία και Διοίκηση Υπηρεσιών Υγείας Ιατρικής Σχολής Πανεπιστήμιο Κρήτης, 1 Διαχείριση Τεχνικών Έργων, 1 Σπουδές στην Εκπαίδευση, και 1 Σχεδιασμός και Πολιτική Περιβάλλοντος.

Παρατηρούμε, ότι υπάρχει μία ποικιλία διαφορετικών πτυχίων, μεταπτυχιακών και διδακτορικών διπλωμάτων που κατέχουν οι ερωτώμενοι. Γενικά, η συντριπτική πλειψηφία των στελεχών αλλά και το μέσο στέλεχος είναι ανώτατης εκπαίδευσης, με περισσότερους από τους μισούς να είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού ή διδακτορικού διπλώματος.

Όσον αφορά την ερώτηση πως βλέπουν τα στελέχη το εισόδημά τους, σε σχέση με το μέσο μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα των 1.750€ των Ελλήνων, απάντησαν από χαμηλό (σε ποσοστό 5,6%) έως υψηλό (σε ποσοστό 11,1%), αλλά δεν απάντησαν ακραία πολύ χαμηλό ή πολύ υψηλό. Το ποσοστό των 19,5% των στελεχών κρίνει το μηνιαίο εισόδημά

του χαμηλό (5,6%) και χαμηλό προς μεσαίο (13,9%) αλλά κάτω του μεσαίου. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων σε ποσοστό 69,4% απάντησε ότι το μηνιαίο εισόδημα του νοικοκυριού του είναι μεσαίο (33,3%) και μεσαίο προς υψηλό (36,1%). Γενικά, το μέσο δημόσιο στέλεχος κρίνει ότι το μηνιαίο εισόδημα του νοικοκυριού του είναι σε επίπεδο μεσαίο ή μεσαίο προς υψηλό.

2 ^η -5 ^η Ερώτηση	Κατανομή (%)	Συνολικός αριθμός απαντήσεων (N)	Μέσος όρος (M.O.)	Τυπική απόκλιση (T.A.)	Διάμεσος
Φύλο	Ανδρες (1)	50,0	36		
	Γυναίκες (2)	50,0			
	Άλλο (3)	0,0			
Εθνικότητα	Ελληνική (1)	100,0	36		
	Άλλη (2)	0,0			
Επίπεδο εκπαίδευσης	Δημοτικό (1)	0,0	36	5,4	1,1
	Γυμνάσιο (2)	0,0			
	Λύκειο (3)	5,6			
	Τεχνική Σχολή (4)	0,0			
	Πανεπιστήμιο/ΑΤΕΙ (5)	41,7			
	Μεταπτυχιακό/Διδακτορικό (6)	52,8			
Σχετικό μηνιαίο εισόδημα νοικοκυριού (€)	Πολύ χαμηλό (1)	0,0	36	4,3	1,0
	Χαμηλό (2)	5,6			
	Χαμηλό προς μεσαίο (3)	13,9			
	Μεσαίο (4)	33,3			
	Μεσαίο προς υψηλό (5)	36,1			
	Υψηλό (6)	11,1			
	Πολύ υψηλό (7)	0,0			

Πίνακας 2.2: Άλλα χαρακτηριστικά του δείγματος

5.2 Η εμπλοκή των στελεχών με την ΚΑΛΟ

Η σύνθεση του δείγματος που αφορά την εμπλοκή των στελεχών με την ΚΑΛΟ μέσα από την άσκηση των καθηκόντων τους ή εκτός αυτών, καθώς και του χρονικού διαστήματος εμπλοκής τους, αποτυπώνεται στον Πίνακα 5.3. Ως προς την εμπλοκή των ερωτηθέντων με την ΚΑΛΟ κατά την άσκηση των καθηκόντων τους απάντησαν, μέσα από: Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Περιφερειακού Προγράμματος το 47,2% των ερωτηθέντων, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Τομεακού Προγράμματος το 19,4%, Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης το 16,7%, Άλλο 13,9%, και Ενδιάμεσο Φορέα Διαχείρισης Συγχρηματοδοτούμενων Προγραμμάτων το 2,8%. Οι περαιτέρω 5 απαντήσεις που έδωσαν οι ερωτώμενοι για να προσδιορίσουν την επιλογή Άλλο, είναι οι εξής: 1 Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρία ΟΤΑ, 1 Αξιολογήτρια Εθνικής Στρατηγικής για την

Κοινωνική Οικονομία - μελετήτρια του τομέα, 1 Δεν εμπλέκομαι, 1 ΕΥΔ Προγράμματος «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή», και 1 Παράρτημα Ρομα Κέντρου Κοινότητας για την Κοινωνική και Οικονομική ένταξη των Ρομα. Με εξαίρεση μία απάντηση όλες οι υπόλοιπες δείχνουν την εμπλοκή των ερωτώμενων με το αντικείμενο του θέματος που διερευνάται. Η απεικόνιση υπηρεσιακής κατανομής των εμπλεκόμενων στελεχών με την ΚΑΛΟ φαίνεται στο Σχήμα 5.1.

Ο χρόνος υπηρεσίας των στελεχών με το αντικείμενο της ΚΑΛΟ είναι από νεοεμπλεκόμενους (0 μήνες) έως περισσότερα από δέκα χρόνια. Γενικά, ένα στέλεχος εμπλέκεται στα πλαίσια των καθηκόντων του με την ΚΑΛΟ κατά μέσο όρο 5,1 χρόνια (60,7 μήνες).

Όλα τα εμπλεκόμενα στελέχη που απάντησαν υπηρετούν στο φορέα τους από 13 μήνες έως περισσότερα από 10 χρόνια, οπότε δεν είναι νεοδιόριστοι υπάλληλοι. Γενικά, ένα στέλεχος υπηρετεί στο φορέα του κατά μέσο όρο περισσότερα από 10 χρόνια.

Όσον αφορά την εμπλοκή των στελεχών με την ΚΑΛΟ εκτός υπηρεσίας τους, η πλειονότητα 86,1% απάντησε ότι δεν έχει κάποιου άλλου είδους εμπλοκή εκτός, και το 13,9% απάντησε ότι έχει. Οι περαιτέρω 4 απαντήσεις που έδωσαν οι ερωτώμενοι και προσδιορίζουν την επιλογή ΝΑΙ στην εκτός υπηρεσίας εμπλοκή τους με την ΚΑΛΟ, είναι οι εξής: 1 Μέλος συνεταιρισμών - φορέων Κοινωνικής Οικονομίας (σύλλογοι, σωματεία κλπ) και φορέων ΚΑΛΟ, 1 Μέλος Δ.Σ. Κοιν.Σ.Επ., 1 Μόνο ως πολίτης, και 1 Φοιτητής μεταπτυχιακού. Γενικά, το μέσο στέλεχος έχει εμπλοκή με την ΚΑΛΟ μόνο μέσα από την υπηρεσία του και κατά την άσκηση των καθηκόντων του.

Σχήμα 1.1: Απεικόνιση υπηρεσιακής κατανομής εμπλεκόμενων στελεχών με την ΚΑΛΟ

6 ^η -9 ^η Ερώτηση	Κατανομή (%)	Συνολικός αριθμός απαντήσεων (N)	Μέσος όρος (Μ.Ο.)	Τυπική απόκλιση (Τ.Α.)	
Εντός υπηρεσίας εμπλοκή στελεχών με την ΚΑΛΟ	Ενδιάμεσο Φορέα Διαχείρισης Συγχρηματοδοτούμενων Προγραμμάτων (1)	2,8	36	60,7	42,6
	Άλλο (2)	13,9			
	Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης (3)	16,7			
	Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Τομεακού Προγράμματος (4)	19,4			
	Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Περιφερειακού Προγράμματος (5)	47,2			
	Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος για τον Στόχο «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία» (6)	0,0			
Χρόνος υπηρεσίας στο αντικείμενο της ΚΑΛΟ (Μήνες)	0	11,1	36	95,7	36,4
	12	5,6			
	13	2,8			
	14	2,8			
	15	2,8			
	34	2,8			
	36	5,6			
	38	2,8			
	39	5,6			
	51	2,8			
	54	8,3			
	55	2,8			
	60	2,8			
	71	2,8			
	74	2,8			
83	2,8				
90	2,8				
96	5,6				
99	2,8				
>120	22,2				
Χρόνος υπηρεσίας στο φορέα (Μήνες)	13	2,8	36	95,7	36,4
	27	2,8			
	30	2,8			
	34	2,8			
	36	2,8			
	38	2,8			
	39	2,8			
	54	2,8			
	71	2,8			
	72	2,8			
	86	2,8			
90	2,8				
96	2,8				
>120	63,9				
Εκτός υπηρεσίας εμπλοκή στελεχών με την ΚΑΛΟ	ΝΑΙ (1)	13,9	36		
	ΟΧΙ (2)	86,1			

Πίνακας 3.3: Εμπλοκή των στελεχών με την ΚΑΛΟ

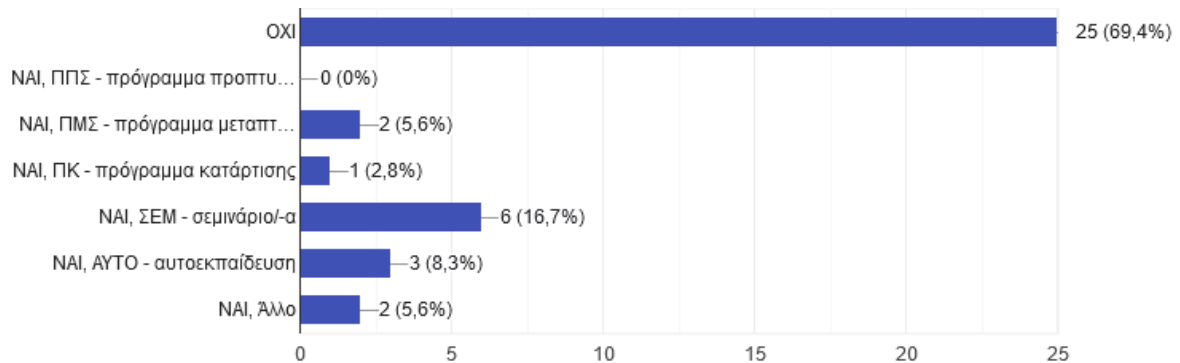
5.3 Η εκπαίδευση και επιμόρφωση των στελεχών στην ΚΑΛΟ

Η σύνθεση του δείγματος που αφορά την εκπαίδευση ή και επιμόρφωση των ερωτηθέντων σχετικά με την ΚΑΛΟ εκτός από την βιωματική και θεσμική τους εμπλοκή μέσα από την άσκηση των καθηκόντων τους, αποτυπώνεται στον Πίνακα 5.4. Ένα στέλεχος απάντησε ότι έχει παρακολουθήσει ή παρακολουθεί ή κάνει: «ΠΚ - πρόγραμμα κατάρτισης, ΣΕΜ - σεμινάριο/-α, ΑΥΤΟ - αυτοεκπαίδευση, και την επιλογή Άλλο προσδιορίζει ως workshops στο πλαίσιο προγραμμάτων ανάπτυξης της Κοινωνικής Καινοτομίας». Επίσης, ένα στέλεχος προσδιόρισε την επιλογή Άλλο ως: «Ημερίδα / ΚΑΛΟ / Γενική Γραμματεία ΚΑΛΟ / 4 ώρες». Την επιλογή ΑΥΤΟ - αυτοεκπαίδευση έχουν επιλέξει τρία συνολικά στελέχη και ένα εξ' αυτών την προσδιορίζει περαιτέρω ως: «Σεμινάρια της ΕΕ και άλλων φορέων που δραστηριοποιούνται στο χώρο. Μελέτη Εκθέσεων και συγγραμμάτων». Δύο στελέχη επέλεξαν ΠΜΣ - πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών και ένα εξ' αυτών προσδιορίζει το «Πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία ΕΑΠ 24». Έξι στελέχη έχουν παρακολουθήσει ΣΕΜ - σεμινάριο/-α, και τα πέντε προσδιορίζουν: «1 ΕΚΔΔΑ, 1 Σεμινάριο / Κοινωνική & Αλληλέγγυα Οικονομία / ΠΙΝΕΠΘ / 40 ώρες, 1 ΣΕΜ / Κοινωνική & Αλληλέγγυα Οικονομία / ΕΚΚΔΑ / 35 Ώρες, 1 ΣΕΜ Κυκλική Οικονομία 2 Μήνες». Η πλειοψηφία των στελεχών (25) σε ποσοστό 69,4% απάντησαν αρνητικά στην ερώτηση, αν έχουν παρακολουθήσει ή παρακολουθούν κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης σχετικά με την ΚΑΛΟ, ενώ δεν υπήρχε καμία απάντηση σχετική με την παρακολούθηση ΠΠΣ - πρόγραμμα προπτυχιακών σπουδών. Γενικά, το μέσο στέλεχος δεν έχει παρακολουθήσει ή παρακολουθεί κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης σχετικά με την ΚΑΛΟ.

10 ⁿ -11 ⁿ Ερώτηση		Κατανομή (%)	Συνολικός αριθμός απαντήσεων (N)
Εκπαίδευση, επιμόρφωση στελεχών στην ΚΑΛΟ, εκτός βιωματικής & θεσμικής εμπλοκής	ΝΑΙ - πρόγραμμα κατάρτισης ΝΑΙ, Άλλο ΝΑΙ - πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών ΝΑΙ - αυτοεκπαίδευση ΝΑΙ - σεμινάριο/-α ΟΧΙ ΝΑΙ - πρόγραμμα προπτυχιακών σπουδών	2,8 5,6 5,6 8,3 16,7 69,4 0,0	39

Πίνακας 4.4: Η εκπαίδευση και επιμόρφωση των στελεχών στην ΚΑΛΟ

Το Σχήμα 5.2 είναι μια απεικόνιση της κατανομής στην οποία εμφανίζονται οι ερωτηθέντες και τα επίπεδα επιμόρφωσης που έχουν στην ΚΑΛΟ.

Σχήμα 2.2: Απεικόνιση κατανομής εμφανίζουσα τα στελέχη ανά επιμορφωτικό επίπεδο στην ΚΑΛΟ

5.4 Ο βαθμός προσέγγισης του Νόμου 4430/2016 από τα στελέχη

Η σύνθεση του δείγματος όσον αφορά, τον βαθμό εξοικείωσης των ερωτηθέντων με τον Νόμο 4430/2016 σχετικά με την ΚΑΛΟ, τις δυνατότητες που παρέχει το θεσμικό πλαίσιο της χώρας μας στους φορείς ΚΑΛΟ να συνάψουν συμβάσεις με φορείς του δημοσίου και ιδιαίτερα με τους Δήμους, και την ύπαρξη ή μη ορισμού της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στο Νόμο 4430/2016, αποτυπώνονται στον Πίνακα 5.5 καθώς και στα Σχήματα 5.3 - 5.6. Οι απαντήσεις για τον βαθμό εξοικείωσης των στελεχών αρχίζουν από ελάχιστα σε ποσοστό 27,8% έως πλήρως σε ποσοστό 5,6%. Το 50,0% (διάμεσος 3) των ερωτηθέντων θεωρούν ότι είναι εξοικειωμένοι με τον Νόμο 4430/2016 και συνεπώς αντιλαμβάνονται την έννοια της ΚΑΛΟ κάτω του μέσου όρου (3,4) και γενικά κάτω από το ήμισυ (4) της επταβάθμιας κλίμακας της μέτρησης. Καθώς, το 52,8% (=27,8%+13,9%+11,1%) περίπου κατατάσσουν τις γνώσεις τους ως ελλιπής γύρω από τον 4430/16, το υπόλοιπο 47,3% (=11,1%+16,7%+13,9%+5,6%) περίπου των ερωτηθέντων θεωρούν ότι είναι από μέτρια 4 εξοικειωμένοι με τον Νόμο έως 7 πλήρως.

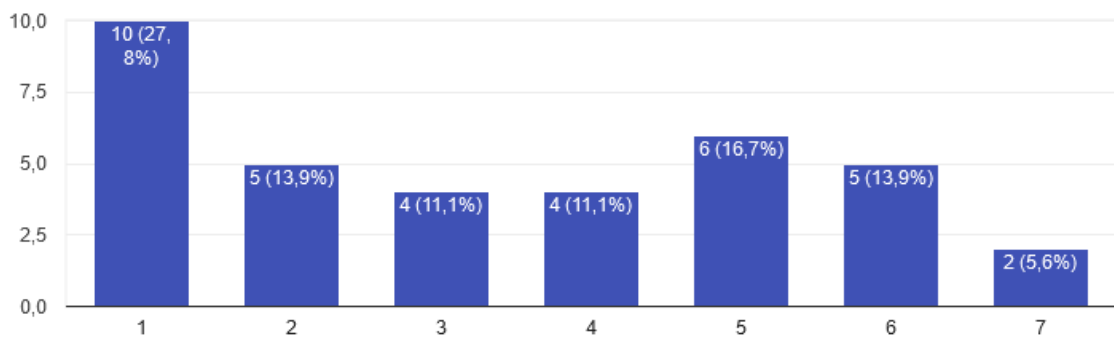
Ως προς τις απαντήσεις στην ερώτηση αν το θεσμικό πλαίσιο της Ελλάδας δίνει την δυνατότητα στους φορείς ΚΑΛΟ να συνάψουν συμβάσεις με το δημόσιο, το 38,9% των ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν γνωρίζουν και αρνητικά, ενώ το 61,1% απάντησε θετικά. Ως προς τις απαντήσεις στην ερώτηση αν το θεσμικό πλαίσιο της Ελλάδας δίνει την

δυνατότητα στους φορείς ΚΑΛΟ να συνάψουν συμβάσεις με του Δήμους, το 44,5% των ερωτηθέντων απάντησε ότι δεν γνωρίζουν και αρνητικά, ενώ το 55,6% απάντησε θετικά. Γενικά, 6 στα 10 στελέχη γνωρίζουν ότι το θεσμικό πλαίσιο της χώρας μας δίνει την δυνατότητα στους φορείς ΚΑΛΟ να συνάψουν συμβάσεις με το δημόσιο και ιδιαίτερα με τους Δήμους.

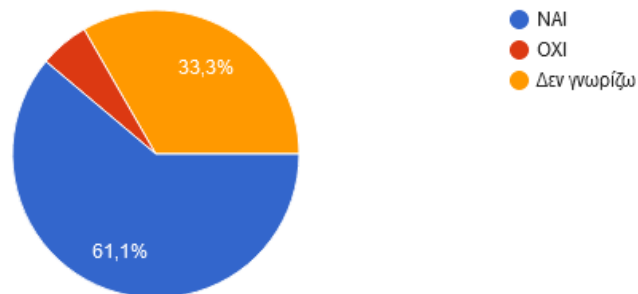
Ως προς τις απαντήσεις στην ερώτηση αν ο Νόμος 4430/2016 αναγράφει τον ορισμό της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, το 94,3% των ερωτηθέντων απάντησαν θετικά (60,0%) ή ότι δεν γνωρίζουν (34,3%), και το 5,7% απάντησαν αρνητικά. Καθώς το άρθρο 2 του 4430/16 δεν αναγράφει τον ορισμό της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, το 5,7% των ερωτηθέντων γνώριζαν αυτή την παράλειψη του Νόμου, κάτι που συνάδει και με τον βαθμό εξοικείωσης που θεωρούν ότι έχουν με τον Νόμο τα στελέχη του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα που στα πλαίσια των καθηκόντων τους εμπλέκονται με την ΚΑΛΟ.

12 ^η -15 ^η Ερώτηση	Κατανομή (%)	Συνολικός αριθμός απαντήσεων (N)	Μέσος όρος (Μ.Ο.)	Τυπική απόκλιση (Τ.Α.)	Διάμεσος
	Ελάχιστα: 1	27,8	36	3,4	3
Βαθμός εξοικείωσης με το Ν.4430/2016	2	13,9			
	3	11,1			
	4	11,1			
	5	16,7			
	6	13,9			
	Πλήρως: 7	5,6			
Σύναψη σύμβασης φορέων ΚΑΛΟ με δημόσιο	OXI	5,6	36		
	Δεν γνωρίζω	33,3			
Σύναψη Σύμβασης φορέων ΚΑΛΟ με Δήμους	NAI	61,1			
	OXI	5,6	36		
	Δεν γνωρίζω	38,9			
Ορισμός έννοιας ΚΕ στο Ν.4430/2016	NAI	55,6			
	OXI	5,7	35		
	Δεν γνωρίζω	34,3			
	NAI	60,0			

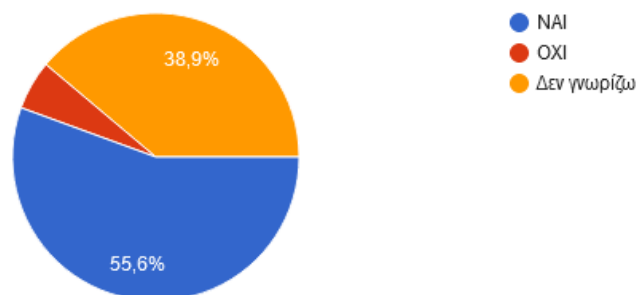
Πίνακας 5.5: Ο βαθμός προσέγγισης του Νόμου 4430/2016 από τα στελέχη

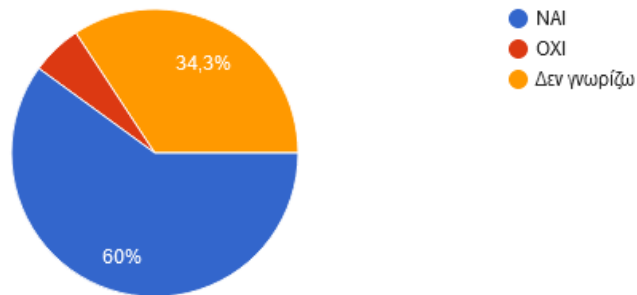
Σχήμα 3.3: Απεικόνιση κατανομή εμφανίους τα στελέχη στο βαθμό εξοικείωσής τους στην ΚΑΛΟ

Σχήμα 4.4: Απεικόνιση κατανομής απαντήσεων στελεχών για τη σύναψη σύμβασης φορέων ΚΑΛΟ με το δημόσιο

Σχήμα 5.5: Απεικόνιση κατανομής απαντήσεων στελεχών για τη σύναψη σύμβασης φορέων ΚΑΛΟ με τους Δήμους

Σχήμα 6.6: Απεικόνιση κατανομής απαντήσεων στελεχών σχετικά με την ύπαρξη ορισμού κοινωνικής επιχειρηματικότητας στον Νόμο 4430/2016

5.5 Εννοιολογική προσέγγιση της ΚΟ & ΚΕ από τα στελέχη

Ακολουθεί η σύνθεση του δείγματος όσον αφορά την τοποθέτηση των στελεχών, σε μία σειρά από 20 προτάσεις-θέσεις και κατά πόσο αυτές συνάδουν με τις έννοιες της ΚΟ και ΚΕ όπως αυτές προσεγγίζονται στην Ελλάδα, η οποία αποτυπώνεται στον Πίνακα 5.6. Επίσης, στον πίνακα αποτυπώνονται και τα ποσοστά συμφωνίας και διαφωνίας που συγκεντρώνει κάθε πρόταση από τους 36 συμμετέχοντες στην έρευνα.

16 ^η Ερώτηση	Κατανομή (%)	Συνολικός αριθμός απαντήσεων (N)
1 Στους φορείς ΚΟ συμπεριλαμβάνεται το Δημόσιο και ο ευρύτερος δημόσιος τομέας	Συμφωνώ	47,2
	Διαφωνώ	52,8
2 Στους φορείς ΚΟ συμπεριλαμβάνονται οι κοινωνικές επιχειρήσεις	Συμφωνώ	97,2
	Διαφωνώ	2,8
3 Στους φορείς ΚΟ συμπεριλαμβάνονται ομάδες και οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών	Συμφωνώ	77,8
	Διαφωνώ	22,2
4 Στους φορείς ΚΟ συμπεριλαμβάνονται τα άτομα του γενικού πληθυσμού	Συμφωνώ	44,4
	Διαφωνώ	55,6
5 Οι φορείς της ΚΟ έχουν κοινωνικό σκοπό	Συμφωνώ	94,4
	Διαφωνώ	5,6
6 Οι φορείς της ΚΟ μπορεί να έχουν κερδοσκοπική μορφή	Συμφωνώ	33,3
	Διαφωνώ	66,7
7 Οι φορείς της ΚΟ έχουν απαραίτητα συνεταιριστική μορφή	Συμφωνώ	50,0
	Διαφωνώ	50,0
8 Οι φορείς της ΚΟ δημιουργούν υπεραξία που την διανέμουν στα μέλη τους	Συμφωνώ	52,8
	Διαφωνώ	47,2
9 Οι φορείς της ΚΟ ασκούν επιχειρηματική δράση	Συμφωνώ	75,0
	Διαφωνώ	25,0
10 Οι φορείς της ΚΟ έχουν σκοπό την εξασφάλιση κέρδους για τα μέλη τους	Συμφωνώ	30,6
	Διαφωνώ	69,4
11 Οι φορείς της ΚΟ έχουν δημοκρατική οργάνωση	Συμφωνώ	94,4
	Διαφωνώ	5,6

12	Οι φορείς της ΚΟ επανεπενδύουν μέρος των πλεονασμάτων τους σε δραστηριότητες κοινωνικού σκοπού συλλογικού συμφέροντος	Συμφωνώ	88,9	36
		Διαφωνώ	11,1	
13	ΚΕ και ΚΟ είναι ταυτόσημες έννοιες	Συμφωνώ	27,8	36
		Διαφωνώ	72,2	
14	ΚΕ αναπτύσσει μόνο ο δημόσιος τομέας	Συμφωνώ	13,9	36
		Διαφωνώ	86,1	
15	Η ΚΕ αναπτύσσεται από ιδιώτες με γνώμονα το κέρδος	Συμφωνώ	19,4	36
		Διαφωνώ	80,6	
16	Η ΚΕ επιδιώκει την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων	Συμφωνώ	75,0	36
		Διαφωνώ	25,0	
17	Η ΚΕ αναπτύσσεται κατά βάση από τοπικούς δρώντες	Συμφωνώ	75,0	36
		Διαφωνώ	25,0	
18	ΚΕ ασκούν όλοι οι επιχειρηματίες ώστε να διατηρήσουν βιώσιμες τις επιχειρήσεις τους	Συμφωνώ	22,2	36
		Διαφωνώ	77,8	
19	Η ΚΕ αναπτύσσεται από φορείς με συγκεκριμένη νομική μορφή	Συμφωνώ	63,9	36
		Διαφωνώ	36,1	
20	Η ΚΕ δεν αποσκοπεί απαραίτητα στην αντιμετώπιση περιβαλλοντικών προκλήσεων	Συμφωνώ	63,9	36
		Διαφωνώ	36,1	

Πίνακας 6.6: Εννοιολογική προσέγγιση της ΚΟ & ΚΕ από τα στελέχη

Από την ανάλυση των απαντήσεων που έδωσαν τα 36 στελέχη και τα οποία συμφώνησαν ή διαφώνησαν με τις 20 προτάσεις, προέκυψαν για κάθε στέλεχος ένα πλήθος σωστών ή λάθος τοποθετήσεων (των στελεχών) έναντι των δύο εννοιών, ως εξής:

Στέλεχος	Σωστές τοποθετήσεις	Λάθος τοποθετήσεις	Στέλεχος	Σωστές τοποθετήσεις	Λάθος τοποθετήσεις
1	19	1	19	14	6
2	19	1	20	14	6
3	18	2	21	14	6
4	18	2	22	14	6
5	18	2	23	13	7
6	18	2	24	13	7
7	18	2	25	13	7
8	16	4	26	13	7
9	16	4	27	13	7
10	16	4	28	13	7
11	15	5	29	12	8
12	15	5	30	12	8
13	15	5	31	11	9
14	15	5	32	11	9
15	15	5	33	11	9
16	15	5	34	11	9
17	15	5	35	10	10
18	14	6	36	10	10

Πίνακας 7.7: Πλήθος σωστών και λάθος τοποθετήσεων, που αφορούν τις έννοιες της ΚΟ & ΚΕ, από τα στελέχη

Όλοι οι συμμετέχοντες έχουν από 10-19 σωστές τοποθετήσεις και από 1-10 λάθος τοποθετήσεις. Ο Πίνακας 5.8 αποτυπώνει τις σωστές απαντήσεις που έδωσαν τα στελέχη

στην έρευνα και την βαθμολογία που συγκέντρωσαν, το ποσοστό των στελεχών που συγκέντρωσαν την συγκεκριμένη βαθμολογία, τον μέσο όρο των σωστών απαντήσεων και την τυπική απόκλιση. Βλέπουμε ότι ο μέσος όρος σωστών τοποθετήσεων είναι 14,36, οπότε το μέσο στέλεχος έχει τοποθετηθεί σωστά σε 14 ερωτήσεις και λάθος σε 6 ερωτήσεις.

Στελέχη που απάντησαν σωστά	Βαθμολογία	Ποσοστό (%)	Μέσος όρος (Μ.Ο.)	Τυπική απόκλιση (Τ.Α.)
2	19	5,6	14,36	2,54
5	18	13,9		
3	16	8,3		
7	15	19,4		
5	14	13,9		
6	13	16,7		
2	12	5,6		
4	11	11,1		
2	10	5,6		

Πίνακας 8.8: Πλήθος σωστών απαντήσεων, που αφορούν τις έννοιες της ΚΟ & ΚΕ, από τα στελέχη

5.6 Η αντίληψη της ΚΟ & ΚΕ από τα στελέχη

Η σύνθεση του δείγματος όσον αφορά την τελευταία ερώτηση στην έρευνα, σύμφωνα με την οποία ζητήθηκε από τα στελέχη να τοποθετηθούν σε μια σειρά από 22 προτάσεις-θέσεις για την ΚΟ και ΚΕ, αποτυπώνεται στον Πίνακα 5.5. Στον πίνακα επίσης αποτυπώνονται, σε κάθε πρόταση-θέση ο αριθμός των απαντήσεων σε κάθε ένα επίπεδο της κλίμακας (0-10) που έχουν δώσει οι 36 συμμετέχοντες στην έρευνα, το ποσοστό κατανομής που έχει συμπληρώσει κάθε πρόταση ανά επίπεδο κλίμακας, ο μέσος όρος των απαντήσεων κάθε ερώτησης και η τυπική απόκλιση. Τα ποσοστά κατανομής των υποερωτήσεων και ο μέσος όρος τους (ΜΟ) δείχνουν πως αντιλαμβάνονται, καταλαβαίνουν, τι γνώμη και άποψη έχουν οι ερωτηθέντες για τις δύο έννοιες της ΚΟ και ΚΕ, καθώς και για την εκπαίδευσή τους και την εμπειρία τους.

		17 ^η Ερώτηση											N	ΜΟ	ΤΑ		
1	Η ΚΟ μπορεί να έχει σημαντική επίδραση στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη																
	Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		5,31	1,78		
	Αριθμός απαντήσεων		1	4	4		10	5	9	1	1	1	36				
	Κατανομή (%)	0,0	2,8	11,1	11,1	0,0	27,8	13,9	25,0	2,8	2,8	2,8					
2	Η ΚΟ μπορεί να έχει σημαντικό κοινωνικό αποτέλεσμα																

Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	5,97	1,85
Αριθμός απαντήσεων		1	2	1	2	6	7	13	1	2	1	36	
Κατανομή (%)	0,0	2,8	5,6	2,8	5,6	16,7	19,4	36,1	2,8	5,6	2,8		
3	Η ΚΟ μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων												
Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	4,69	1,78
Αριθμός απαντήσεων		1	5	4	5	8	5	8				36	
Κατανομή (%)	0,0	2,8	13,9	11,1	13,9	22,2	13,9	22,2	0,0	0,0	0,0		
4	Η ανάπτυξη της ΚΟ είναι αναγκαία μόνο όταν το κράτος και η οικονομία δεν λειτουργούν αποτελεσματικά												
Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	2,06	2,42
Αριθμός απαντήσεων	8	8	11	3	2		2	1	1			36	
Κατανομή (%)	22,2	22,2	30,6	8,3	5,6	0,0	5,6	2,8	2,8	0,0	0,0		
5	Το κράτος πρέπει να ενδυναμώσει την ΚΟ ανεξάρτητα από το αν τα κοινωνικά προβλήματα αντιμετωπίζονται επιτυχώς και υπάρχει οικονομική ανάπτυξη												
Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	5,31	1,78
Αριθμός απαντήσεων		1	2	4	6	4	7	10	1		1	36	
Κατανομή (%)	0,0	2,8	5,6	11,1	16,7	11,1	19,4	27,8	2,8	0,0	2,8		
6	Η ΚΟ στην Ελλάδα έχει όλη την απαραίτητη βοήθεια από το κράτος για να αναπτυχθεί												
Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	2,19	2,37
Αριθμός απαντήσεων	5	6	11	6	7	1						36	
Κατανομή (%)	13,9	16,7	30,6	16,7	19,4	2,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
7	Η ΚΟ χρειάζεται θεσμική ενδυνάμωση για να μπορέσει να αναπτυχθεί												
Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	5,33	1,78
Αριθμός απαντήσεων		1	3	6	2	6	8	5	2		3	36	
Κατανομή (%)	0,0	2,8	8,3	16,7	5,6	16,7	22,2	13,9	5,6	0,0	8,3		
8	Η ΚΟ χρειάζεται οικονομική υποστήριξη για να μπορέσει να αναπτυχθεί												
Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	4,89	1,77
Αριθμός απαντήσεων		1	4	4	9	6	7		1	1	3	36	
Κατανομή (%)	0,0	2,8	11,1	11,1	25,0	16,7	19,4	0,0	2,8	2,8	8,3		
9	Οι αξίες που προάγει η ΚΟ είναι προς όφελος της κοινωνίας												
Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	5,50	1,79
Αριθμός απαντήσεων		2	3	4	3	3	5	12	1	1	2	36	
Κατανομή (%)	0,0	5,6	8,3	11,1	8,3	8,3	13,9	33,3	2,8	2,8	5,6		
10	Οι στόχοι της ΚΟ είναι φιλόδοξοι και κάπως ουτοπικοί												
Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	3,00	2,10
Αριθμός απαντήσεων	4	5	8	8	3		5	3				36	
Κατανομή (%)	11,1	13,9	22,2	22,2	8,3	0,0	13,9	8,3	0,0	0,0	0,0		
11	Οι πολίτες γνωρίζουν την έννοια της ΚΟ												
Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1,33	2,72
Αριθμός απαντήσεων	11	12	8	3		1	1					36	
Κατανομή (%)	30,6	33,3	22,2	8,3	0,0	2,8	2,8	0,0	0,0	0,0	0,0		
12	Οι πολίτες τάσσονται θετικά υπέρ της ΚΟ												
Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	2,72	2,19
Αριθμός απαντήσεων	1	6	10	11	3	4		1				36	
Κατανομή (%)	2,8	16,7	27,8	30,6	8,3	11,1	0,0	2,8	0,0	0,0	0,0		
13	Αυτοί που ασκούν πολιτική σε τοπικό επίπεδο κατανοούν την έννοια της ΚΟ												
Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	2,03	2,43
Αριθμός απαντήσεων	6	8	12	4	2	3	1					36	
Κατανομή (%)	16,7	22,2	33,3	11,1	5,6	8,3	2,8	0,0	0,0	0,0	0,0		
14	Οι γραφειοκράτες και τα στελέχη του δημοσίου και ευρύτερου δημόσιου τομέα												

κατανοούν την έννοια της ΚΟ													
Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1,94	2,50
Αριθμός απαντήσεων	4	11	13	4		3	1					36	
Κατανομή (%)	11,1	30,6	36,1	11,1	0,0	8,3	2,8	0,0	0,0	0,0	0,0		
15	Η εκπαίδευση των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα στο αντικείμενο της ΚΟ είναι ικανοποιητική												
Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1,72	2,55
Αριθμός απαντήσεων	6	12	10	4	3		1					36	
Κατανομή (%)	16,7	33,3	27,8	11,1	8,3	0,0	2,8	0,0	0,0	0,0	0,0		
16	Οι γνώσεις των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα στο αντικείμενο της ΚΟ είναι επαρκής												
Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1,58	2,61
Αριθμός απαντήσεων	8	10	10	6	1	1						36	
Κατανομή (%)	22,2	27,8	27,8	16,7	2,8	2,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
17	Η εμπειρία των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα στο αντικείμενο της ΚΟ είναι υψηλή												
Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1,58	2,61
Αριθμός απαντήσεων	7	12	10	4	2	1						36	
Κατανομή (%)	19,4	33,3	27,8	11,1	5,6	2,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
18	Η εμπειρία χωρίς εκπαίδευση στο αντικείμενο της ΚΟ είναι αρκετή ώστε τα στελέχη του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα να λειτουργούν αποτελεσματικά στο έργο τους												
Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1,78	2,53
Αριθμός απαντήσεων	8	7	12	5	2	2						36	
Κατανομή (%)	22,2	19,4	33,3	13,9	5,6	5,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
19	Η εμπλοκή των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα με το αντικείμενο της ΚΟ επηρεάζει θετικά τις αντιλήψεις τους για την ΚΟ												
Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	4,00	1,86
Αριθμός απαντήσεων		4	2	11	5	6	5	1	2			36	
Κατανομή (%)	0,0	11,1	5,6	30,6	13,9	16,7	13,9	2,8	5,6	0,0	0,0		
20	Η εκπαίδευση των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα με το αντικείμενο της ΚΟ επηρεάζει θετικά την άποψή τους για την ΚΟ												
Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	4,47	1,80
Αριθμός απαντήσεων		2	3	9	6	6	3	4	1	2		36	
Κατανομή (%)	0,0	5,6	8,3	25,0	16,7	16,7	8,3	11,1	2,8	5,6	0,0		
21	Η εμπλοκή των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα με το αντικείμενο της ΚΟ επηρεάζει θετικά τις στάσεις τους για συμμετοχή σε δράσεις με κοινωνικό πρόσημο												
Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	4,25	1,82
Αριθμός απαντήσεων		2	5	9	4	6	5	3	1	1		36	
Κατανομή (%)	0,0	5,6	13,9	25,0	11,1	16,7	13,9	8,3	2,8	2,8	0,0		
22	Η εκπαίδευση των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα με το αντικείμενο της ΚΟ επηρεάζει θετικά τις στάσεις τους για συμμετοχή σε δράσεις με κοινωνικό πρόσημο												
Κλίμακα	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	4,39	1,81
Αριθμός απαντήσεων		3	3	9	5	3	8	2	2	1		36	
Κατανομή (%)	0,0	8,3	8,3	25,0	13,9	8,3	22,2	5,6	5,6	2,8	0,0		

Πίνακας 9.9: Η αντίληψη των στελεχών για την ΚΟ & ΚΕ

5.7 Συμπεράσματα

Ο στόχος της παρούσας έρευνας είναι να μελετηθεί και κατανοηθεί η πραγματικότητα του οικοσυστήματος της ελληνικής ΚΟ και να αποτυπωθεί το γνωστικό κενό περί της ΚΑΛΟ των στελεχών Δημόσιων Αρχών, με σκοπό να καταγραφούν και διατυπωθούν γενικευμένες απόψεις.

Γενικά, το πλήθος των συλλεγμένων απαντήσεων (36) δείχνει μία διστακτικότητα και μπορεί αδιαφορία από μέρος των ερωτηθέντων να συμμετάσχουν στην έρευνα. Το γεγονός πιθανολογείται ότι άρχεται από την περιορισμένη γνώση του αντικειμένου της ΚΑΛΟ στο σύνολο της Ελληνικής κοινωνίας, κάτι που άλλωστε επισημαίνει και το επικαιροποιημένο σχέδιο δράσης για την ΚΟ και ΚΚ έτους 2023, καθώς έννοιες όπως η ΚΟ και ΚΕ αλλά και αυτή της ΚΑΛΟ έχουν περιορισμένη απήχηση. Άλλωστε, όπως πληροφορηθήκαμε από το Ε.Κ.Δ.Δ.Α. το πρόγραμμα επιμόρφωσης «Η Κοινωνική Οικονομία ως Εργαλείο Καινοτομίας, Απασχόλησης και Κοινωνικής Συνοχής» το έχουν παρακολουθήσει 40 στελέχη Δημόσιων Αρχών, στα τρία χρόνια που ήταν ενεργό μέχρι το καλοκαίρι του 2023. Τέλος, κατά μέσω όρου τα στελέχη που απάντησαν το ερευνητικό ερωτηματολόγιο θεωρεί ότι η ΚΟ ελαφρώς απαλύνει αλλά δεν μπορεί να λύσει κοινωνικά προβλήματα, και η εμπλοκή τους με το πεδίο δεν τους έχει επηρεάσει και ιδιαίτερα ώστε να αλλάξουν την οπτική τους.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

«ΑτζένταΟΗΕ2030», (2023). «*Η Ατζέντα 2030 των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης*». *Βιώσιμης Ανάπτυξης Στόχοι*. Ανακτήθηκε 10 Νοεμβρίου, 2023, από: <https://hellenicaid.mfa.gr>

Βουλή των Ελλήνων (2016). *Αιτιολογική Έκθεση & Λοιπές Συνοδευτικές Εκθέσεις για το Νόμο 4430/2016 ΦΕΚ (205/Α/31-10-2016)*. Ανακτήθηκε από: https://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=de53343e-dbb3-4c24-b7c9-a69700b7f2bb

Βουλή των Ελλήνων (2019). *ΦΕΚ (211/Α/24-12-2019), Σύνταγμα της Ελλάδας*. Ανακτήθηκε από: <https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/>

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2009). *P6_TA(2009)0062, Κοινωνική οικονομία*, Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 19^{ης} Φεβρουαρίου 2009 σχετικά με την κοινωνική οικονομία (2008/2250(INI)). Ανακτήθηκε από: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-6-2009-0015_EL.html

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (2018). *Βέλτιστες πρακτικές στις δημόσιες πολιτικές σχετικά με την ευρωπαϊκή κοινωνική οικονομία μετά την οικονομική κρίση*, σ. 1-13. Ανακτήθηκε από: https://op.europa.eu/el/search-results?p_p_id=eu_europa_publications_portlet_search_executor_SearchExecutorPortlet_INSTANCE_q8EzsBteHybf&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&queryText=%CE%92%CE%AD%CE%BB%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%82+%CF%80%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82+%CF%83%CF%84%CE%B9%CF%82+%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CF%8C%CF%83%CE%B9%CE%B5%CF%82+%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82+%CF%83%CF%87%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC+%CE%BC%CE%B5+%CF%84%CE%B7%CE%BD+%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AE+%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE+%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1+%CE%

[BC%CE%B5%CF%84%CE%AC+%CF%84%CE%B7%CE%BD+%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE+%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7+%3A+%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%BF%CF%80%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE+%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%83%CE%B7.&facet.collection=EUPub&startRow=1&resultsPerPage=10&SEARCH_TYPE=SIMPLE](#)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2021). Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. *Οικοδόμηση μιας οικονομίας στην υπηρεσία των ανθρώπων: σχέδιο δράσης για την κοινωνική οικονομία*. Βρυξέλλες, 9 Δεκεμβρίου 2021. Ανακτήθηκε από:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0778&qid=1644937802979>

Καβουλάκος, Κ. Ι., & Γριτζάς, Γ. (2015). Εναλλακτικοί Οικονομικοί και Πολιτικοί χώροι (σελ. 17). Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Σταμπουλής, Γ., Μπάρλας Α., (2015). *Καινοτομία, Επιχειρηματικότητα και Διεθνές Οικονομικό Περιβάλλον: Επιχειρηματική Καινοτομία: Σημειώσεις 4^{ης} διδακτικής ενότητας*. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Πανεπιστήμιο Πατρών, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, (2023). *Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία & την Κοινωνική Καινοτομία*. Ανακτήθηκε από: <https://ypergasias.gov.gr/apascholisi/ethniko-schedio-drasis-gia-tin-koinoniki-oikonomia-kai-tin-koinoniki-kainotomia/>

Ψιλούτσικου, Μ. (2023). *Μεθοδολογία έρευνας στις διοικητικές επιστήμες – Σχεδιασμός και υλοποίηση ερευνών μάρκετινγκ, διοίκησης ανθρώπινου δυναμικού και μανάτζμεντ* [Μεταπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-111>

Χαλικιάς, Μ., Μανωλέσου, Α., Λάλου, Π., (2015). *Μεθοδολογία Έρευνας και Εισαγωγή στη Στατιστική Ανάλυση Δεδομένων με το IBM SPSS STATISTICS* [Ηλεκτρονικό βιβλίο] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/gr/>

Deakins, D. & Freel M. (2017). *Επιχειρηματικότητα και μικρές επιχειρήσεις. Νεοφυείς επιχειρήσεις / Μια δυναμική απάντηση των νέων στην ανεργία* (μτφρ. Α. Σοκοδήμος και επιμ. Β. Πέκκα-Οικονόμου & Ι. Χατζηδημητρίου). Αθήνα: Rosili (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2012)

Ξενόγλωσση

Adnane Derbani, & Refius Pradipta Setyanto (2020). Review Article: Social Marketing & Social Entrepreneurship-is there a match? *International Sustainable Competitiveness Advantage* 2020, p. 579-591. Ανακτήθηκε από:

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewiMra_686-

CAxVKQvEDHf_sDPYQFnoECBMQAQ&url=http%3A%2F%2Fjp.feb.unsoed.ac.id%2Findex.php%2Fscsca-

<1%2Farticle%2Fdownload%2F1888%2F1763&usg=AOvVaw0Gv57RC-Ae6o-b0MCaq4za&opi=89978449>

Chaves-Avila, R. & Gallego-Bono, J. R. (2020). Transformative Policies for the Social and Solidarity Economy: The New Generation of Public Policies Fostering the Social Economy in Order to Achieve Sustainable Development Goals. The European and Spanish Cases. *MDPI, Sustainability* 2020, 12, 4059, 1-29. Ανακτήθηκε από:

<https://ideas.repec.org/a/gam/jsusta/v12y2020i10p4059-d358616.html>

CIRIEC/EESC (International Centre of Research and Information on the Public, Social and Cooperative Economy) (2017). *Recent evolutions of the Social Economy in the European Union - Study - 2017* (p. 9 & 11). Report prepared for the European Economic and Social Committee, Bruxelles. Ανακτήθηκε από:

<https://www.ciriec.uliege.be/en/publications/etudesrapports/recent-evolutions-of-social-economy-study/>

Defourny, J., Develtere, P. (1999). *The social economy: The worldwide making of a third sector* (p. 4-5, 16). Universite de Liege. Ανακτήθηκε από:

https://www.researchgate.net/publication/240335888_The_Social_Economy_The_Worldwide_Making_of_a_Third_Sector

Defourny, J. & Nyssens, M. (2006). Social Enterprise. *Defining Social Enterprise*, Vol. 233, No. 32, p. 5-6. Ανακτήθηκε από:

https://www.researchgate.net/publication/277151275_Defining_Social_Enterprise

Defourny, J. & Nyssens, M. (2010). Conceptions of social enterprises and social entrepreneurship in Europe and the United States convergence and divergence, *Journal of Social Entrepreneurship*, 1(1), p. 32-53. Ανακτήθηκε από:

https://www.researchgate.net/publication/238106607_Conceptions_of_Social_Enterprise_and_Social_Entrepreneurship_in_Europe_and_the_United_States_Convergences_and_Divergences

Mertens, S. (1999). Nonprofit organizations and social economy: two ways of understanding the third sector, *Annals of Public and Cooperative Economics*, Vol. 70, No. 3, p. 501- 520. Ανακτήθηκε από:

https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1467-8292.00122?purchase_referrer=www.google.gr&purchase_site_license=&r3_referer=wol&show_checkout=1&tracking_action=preview_click

Moulaert, F. and Ailenet, O. (2005). *Economy, Third Sector and Solidarity Relations: A Conceptual Synthesis for History of Present* (p. 2038-2041). *Urban Studies*, Vol. 42, No. 11, p. 2037-2053, October 2005. Ανακτήθηκε από:

https://www.researchgate.net/publication/228351973_Social_Economy_Third_Sector_and_Solidarity_Relations_A_Conceptual_Synthesis_from_History_to_Present

Seelos, C. & Mairb, J. (2005). Social entrepreneurship: Creating new business models to serve the poor *Business Horizons* (2005) Vol. 48, No. 3, p. 241-246. Ανακτήθηκε από:

https://www.researchgate.net/publication/4885197_Social_Entrepreneurship_Creating_New_Business_Models_to_Serve_the_Poor

Westlund, H. (2003). Social economy and employment - the case of Sweden (p. 165), Article in *Review of Social Economy*. February 2003. Ανακτήθηκε από:

https://www.researchgate.net/publication/24089296_Social_economy_and_employment_-_The_case_of_Sweden

Westerdahl S., Westlund, H. (1998). *Social, economy, and new jobs, A summary of twenty case studies in European regions*. Blackwell. United Kingdom

Anderson, J. (2006), *Public policymaking: An Introduction* (p. 6-9), Eighth Edition, Texas A&M University, 2015.

Νομοθεσία

Προεδρικό Διάταγμα 456/1984 (ΦΕΚ 164/Α/24-10-1984). Αστικός Κώδικας και Εισαγωγικός του Νόμος.

Νόμος 1667/1986 (ΦΕΚ 196/Α/6-12-1986). Αστικοί συνεταιρισμοί και άλλες διατάξεις.

Νόμος 2716/1999 (ΦΕΚ 96/Α/17-5-1999). Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών ψυχικής υγείας και άλλες διατάξεις

Νόμος 3463/2006 (ΦΕΚ 114/Α/8-6-2006). Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων.

Νόμος 4019/2011 (ΦΕΚ 251/Α/30-9-2011). Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις.

Νόμος 4384/2016 (ΦΕΚ 78/Α/26-4-2016). Αγροτικοί Συνεταιρισμοί, μορφές συλλογικής οργάνωσης του αγροτικού χώρου και άλλες διατάξεις.

Νόμος 4412/2016 (ΦΕΚ 147/Α/8-8-2016). Δημόσιες Συμβάσεις Έργων, Προμηθειών και Υπηρεσιών (προσαρμογή της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ και 2014/25/ΕΕ)

Νόμος 4423/2016 (ΦΕΚ 182/Α/27-9-2016). Δασικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις και άλλες διατάξεις.

Νόμος 4430/2016 (ΦΕΚ 205/Α/31-10-2016). Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις.

Νόμος 4447/2016 (ΦΕΚ 241/Α/23-12-2016). Χωρικός σχεδιασμός - Βιώσιμη ανάπτυξη και άλλες διατάξεις.

Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 61621/Δ5.2643/30-12-2016 (ΦΕΚ 56/Β/18-1-2017). Τήρηση και λειτουργία του Γενικού Μητρώου Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας του ν.4430/2016 (ΦΕΚ 205/Α/31.10.2016) «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις.

Νόμος 4513/2018 (ΦΕΚ 9/Α/23-1-2018). Ενεργειακές Κοινότητες και άλλες διατάξεις.

Νόμος 4555/2018 (ΦΕΚ 133/Α/19-7-2018). Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης - Εμβάθυνση της Δημοκρατίας - Ενίσχυση της Συμμετοχής - Βελτίωση της οικονομικής και αναπτυξιακής λειτουργίας των Ο.Τ.Α. [Πρόγραμμα «ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ Ι»] - Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας των ΦΟΔΣΑ - Ρυθμίσεις για την αποτελεσματικότερη, ταχύτερη και ενιαία άσκηση των αρμοδιοτήτων σχετικά με την απονομή ιθαγένειας και την πολιτογράφηση - Λοιπές διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών και άλλες διατάξεις.

Νόμος 4673/2020 (ΦΕΚ 52/Α/11-3-2020). Αγροτικοί Συνεταιρισμοί και άλλες διατάξεις.

Νόμος 4700/2020 (ΦΕΚ 127/Α/29-6-2020). Ενιαίο κείμενο Δικονομίας για το Ελεγκτικό Συνέδριο, ολοκληρωμένο νομοθετικό πλαίσιο για τον προσυμβατικό έλεγχο, τροποποιήσεις στον Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, διατάξεις για την αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης και άλλες διατάξεις.

Νόμος 4820/2021 (ΦΕΚ 130/Α/23-7-2021). Οργανικός Νόμος του Ελεγκτικού Συνεδρίου και άλλες ρυθμίσεις.

Νόμος 4914/2022 (ΦΕΚ 61/Α/21-3-2022). Διαχείριση, έλεγχος και εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027, σύσταση Ανώνυμης Εταιρείας «Εθνικό Μητρώο Νεοφυών Επιχειρήσεων Α.Ε.» και άλλες διατάξεις.

Κοινή Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 103119/26-10-2022 (ΦΕΚ 5597/Α/1-11-2022). Τροποποίηση και αντικατάσταση της υπ' αρ. 99520/17.10.2022 κοινής απόφασης των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων και Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων «Σύσταση και Διάρθρωση της Ειδικής Υπηρεσίας “Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων” και κατάργηση των υπό στοιχεία 58994/ΕΥΘΥ/18.6.2019 (Β' 2343), 88239/ΕΥΘΥ812/31.8.2016 (Β' 2733), 83071/ΕΥΘΥ781/25.8.2016 (Β' 2643) και υπ' αρ. 237/2020 (Β' 1610) κοινών υπουργικών αποφάσεων» (Β' 5417).

Νόμος 5019/2023 (ΦΕΚ 27/Α/14-2-2023). Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2020/1828 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Νοεμβρίου 2020 «σχετικά με τις αντιπροσωπευτικές αγωγές για την προστασία των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών και για την κατάργηση της Οδηγίας 2009/22/ΕΚ», ενίσχυση της

προστασίας των καταναλωτών, ρυθμιστικό πλαίσιο για την παλαίωση οίνων και άλλες επείγουσες διατάξεις.

Παράρτημα: Το ερευνητικό ερωτηματολόγιο

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ: «ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

ΕΝΟΤΗΤΑ 1:

1. Εισαγωγικό Κείμενο

Αγαπητές κυρίες, αγαπητοί κύριοι στελέχη του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα,

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιείται στα πλαίσια της μεταπτυχιακής μου διατριβής και έχει σκοπό να διερευνήσει, πως τα στελέχη του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα που εμπλέκονται με την διαχείριση της «Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας» αντιλαμβάνονται το αντικείμενο και πως πιθανά αυτή η εμπλοκή τους επηρεάζει τις αντιλήψεις και στάσεις τους.

Ο συνολικός χρόνος που απαιτείται για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου δεν ξεπερνά τα 10 λεπτά. Είναι πολύ σημαντικό να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις διαβάζοντας τες προσεκτικά. Δεν υπάρχουν σωστές ή λάθος απαντήσεις.

Το ερωτηματολόγιο συμπληρώνεται ανώνυμα και δεν ζητείται η παροχή άμεσων προσωπικών πληροφοριών (όπως: όνομα, τηλέφωνο, email, κτλ.) που θα μπορούσαν να ταυτοποιήσουν κάποιο πρόσωπο. Επιπλέον, τα δεδομένα που συλλέγονται είναι απολύτως εμπιστευτικά και έχουν παρθεί όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να μην μπορούν με κανένα τρόπο να ταυτοποιηθούν και να συνδεθούν με τα φυσικά πρόσωπα που συμμετέχουν στην έρευνα (δεν αποθηκεύονται ηλεκτρονικές διευθύνσεις, ονόματα, κτλ.).

Για απορίες ή περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την έρευνα μπορείτε να επικοινωνήσετε μαζί μου Ευαγγελία Κάντζαρη, email: evakantzari@gmail.com, κιν: 6973046381 ή με τον επιβλέποντα καθηγητή Πασχάλη Αρβανιτίδη (Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μέλος Σ.Ε.Π. Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου), email: arvanitidis.paschalis@ac.eap.gr

Σας ευχαριστούμε θερμά εκ των προτέρων για τη συμμετοχή σας

2. Ενήμερη συγκατάθεση για την έρευνα

Το ΕΑΠ αποδίδει μεγάλη σημασία στην σύννομη και ασφαλή επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων, η οποία και πραγματοποιείται με σεβασμό προς τις βασικές αρχές προστασίας προσωπικών δεδομένων, τις οποίες επιβάλλει ο Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Δεδομένων - ΓΚΠΔ), ήτοι της νομιμότητας, αντικειμενικότητας και διαφάνειας της επεξεργασίας, του περιορισμού του σκοπού της επεξεργασίας, της ελαχιστοποίησης των δεδομένων, της ακρίβειας αυτών, του περιορισμού της περιόδου αποθήκευσης, της ακεραιότητας και εμπιστευτικότητας και, τέλος, της λογοδοσίας.

Η διενέργεια της παρούσας έρευνας βασίζεται στη συλλογή πληροφοριών που αφορούν την σχετική εκπαίδευση που λαμβάνουν τα στελέχη του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα που εμπλέκονται με την διαχείριση της «Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας» και πως πιθανά αυτή η εμπλοκή τους επηρεάζει τις αντιλήψεις και στάσεις τους. Η εν λόγω έρευνα δεν συλλέγει άμεσα αναγνωρίσιμα προσωπικά δεδομένα (π.χ. όνομα, διεύθυνση, email, κτλ.) αλλά έμμεσα τέτοια δεδομένα (φύλο, έτος γέννησης, μορφωτικό επίπεδο, κτλ.) και ειδικές κατηγορίες προσωπικών δεδομένων (π.χ. στάση του ερωτώμενου για τον εθελοντισμό, την εμπιστοσύνη κλπ.). Η νομική βάση της επεξεργασίας των δεδομένων αυτών είναι, πως αυτή είναι απαραίτητη για την άσκηση δημόσιας εξουσίας που έχει ανατεθεί στο Πανεπιστήμιο. Ειδικότερα, το Πανεπιστήμιο έχει, μεταξύ άλλων την αρμοδιότητα να διενεργεί έρευνες επιστημονικού ενδιαφέροντος, όπως η παρούσα.

Μόνο τα μέλη της ερευνητικής ομάδας έχουν πρόσβαση στα δεδομένα της έρευνας. Τα δεδομένα, μετά από ομαδοποίηση και ανάλυση, θα χρησιμοποιηθούν μόνο για ερευνητικούς σκοπούς και για δημόσια πληροφόρηση σε πιθανές επιστημονικές αναφορές, δημοσιεύσεις και ανακοινώσεις στο πλαίσιο συνεδρίων. Τα δεδομένα δεν δύναται να οδηγήσουν στην άμεση ταυτοποίηση του συμμετέχοντος, καθώς αυτή δεν επιδιώκεται στα πλαίσια της παρούσας έρευνας, ούτε εξυπηρετεί το σκοπό αυτής. Δεσμευόμαστε ότι έχουμε λάβει κατάλληλα οργανωτικά και τεχνικά μέτρα για την ασφάλεια και την προστασία των δεδομένων σας. Η συμμετοχή στην έρευνα είναι

εθελοντική, ενώ οι συμμετέχοντες έχουν την δυνατότητα να μην απαντήσουν σε ερωτήσεις που δεν επιθυμούν.

Η συμπλήρωση και η επιστροφή του ερωτηματολογίου αποτελεί αυτομάτως την αποδοχή σας να συμμετάσχετε στην έρευνα.

Έχω διαβάσει τις παραπάνω πληροφορίες, συμφωνώ με τη συμμετοχή μου σε αυτήν την έρευνα και με την επεξεργασία των προσωπικών μου δεδομένων όπως περιγράφηκε παραπάνω.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2:

Προφίλ ερωτώμενου

1. Έτος γέννησης: _____ 2. Φύλο: Άνδρας Γυναίκα Άλλο

3. Εθνικότητα: Ελληνική Άλλη... προσδιορίστε: _____

4. Επίπεδο εκπαίδευσης που έχετε ολοκληρώσει:

Δημοτικό

Γυμνάσιο

Λύκειο

Τεχνική Σχολή

τίτλος πτυχίου:

Πανεπιστήμιο/ΑΤΕΙ

τίτλος πτυχίου:

Μεταπτυχιακό/Διδακτορικό

τίτλος πτυχίου / αντικείμενο:

5. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το μέσο μηνιαίο εισόδημα ενός νοικοκυριού στην Ελλάδα είναι περίπου 1.750€ πως θα κρίνατε το δικό σας εισόδημα:

Πολύ χαμηλό

Χαμηλό

Χαμηλό προς μεσαίο

Μεσαίο

Μεσαίο προς υψηλό

Υψηλό

Πολύ υψηλό

6. Η εμπλοκή σας με την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (ΚΑΛΟ) κατά την άσκηση των καθηκόντων σας, είναι μέσα από:

A. Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης

B. Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος:

α) Τομεακού Προγράμματος

β) Περιφερειακού Προγράμματος

γ) Προγράμματος για τον Στόχο «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία»

Γ. Ενδιάμεσο Φορέα Διαχείρισης Συγχρηματοδοτούμενων Προγραμμάτων
Παρακαλώ προσδιορίστε

Δ. Άλλο

Παρακαλώ προσδιορίστε

7. Πόσο καιρό εμπλέκεστε στο πλαίσιο των καθηκόντων σας με αυτό το αντικείμενο;
_____ χρόνια & _____ μήνες

8. Πόσο καιρό εργάζεστε στο φορέα σας; _____ χρόνια & _____ μήνες

9. Εκτός από τον θεσμικό σας ρόλο έχετε κάποιο άλλου είδους εμπλοκή με το αντικείμενο της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (ΚΑΛΟ);

ΝΑΙ ΟΧΙ

Αν ΝΑΙ προσδιορίστε.....

10. Εκτός από την βιωματική, θεσμική σας εμπλοκή με την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (ΚΑΛΟ) λόγω της θέσης σας, έχετε παρακολουθήσει ή παρακολουθείτε κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης; (μπορείτε να δώσετε περισσότερες από μία απαντήσεις)

- ΟΧΙ
- ΝΑΙ, ΠΠΣ - πρόγραμμα προπτυχιακών σπουδών
- ΝΑΙ, ΠΜΣ - πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών
- ΝΑΙ, ΠΚ - πρόγραμμα κατάρτισης
- ΝΑΙ, ΣΕΜ - σεμινάριο/-α
- ΝΑΙ, ΑΥΤΟ - αυτοεκπαίδευση
- ΝΑΙ, Άλλο, προσδιορίστε

11. Αν απαντήσατε θετικά στην προηγούμενη ερώτηση παρακαλώ προσδιορίστε για κάθε πρόγραμμα που παρακολουθήσατε ή παρακολουθείτε: το είδος (δηλ. ΠΠΣ, ΠΜΣ, ΠΚ, ΣΕΜ, ΑΥΤΟ, Άλλο) τον τίτλο του, τον φορέα που το διοργανώνει; τη χρονική διάρκειά του (σε μήνες);

1. Είδος Τίτλος..... Φορέας..... διάρκεια (μήνες).....
2. Είδος Τίτλος..... Φορέας..... διάρκεια (μήνες).....
3. Είδος Τίτλος..... Φορέας..... διάρκεια (μήνες).....
4. Είδος Τίτλος..... Φορέας..... διάρκεια (μήνες).....
5. Είδος Τίτλος..... Φορέας..... διάρκεια (μήνες).....
[προσθέστε παραπάνω γραμμές αν χρειάζεται]

12. Σε ποιο βαθμό είστε εξοικειωμένοι με το Νόμο 4430/2016 (205 Α') «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις.»;

ελάχιστα							πλήρως
1	2	3	4	5	6	7	

13. Το θεσμικό πλαίσιο της Ελλάδας, δίνει τη δυνατότητα στους φορείς ΚΑΛΟ να συνάψουν σύμβαση με φορείς του δηmosίου;

ΝΑΙ ΟΧΙ δεν γνωρίζω

14. Το θεσμικό πλαίσιο της Ελλάδας, επιτρέπει στους Δήμους να συνάπτουν κάποιου είδους σύμβαση με φορείς ΚΑΛΟ;

ΝΑΙ ΟΧΙ δεν γνωρίζω

15. Η έννοια της κοινωνικής επιχειρηματικότητας ορίζεται στο Νόμο 4430/2016;

ΝΑΙ ΟΧΙ δεν γνωρίζω

16. Παρακαλώ τοποθετηθείτε κατά πόσο οι παρακάτω θέσεις συνάδουν με την έννοια της κοινωνικής οικονομίας (ΚΟ) και κοινωνικής επιχειρηματικότητας (ΚΕ) όπως προσεγγίζονται στην Ελλάδα:

		Συμφωνώ	Διαφωνώ
1	Στους φορείς ΚΟ συμπεριλαμβάνεται το Δημόσιο και ο ευρύτερος δημόσιος τομέας		X
2	Στους φορείς ΚΟ συμπεριλαμβάνονται οι κοινωνικές επιχειρήσεις	X	
3	Στους φορείς ΚΟ συμπεριλαμβάνονται ομάδες και οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών	X	
4	Στους φορείς ΚΟ συμπεριλαμβάνονται τα άτομα του γενικού πληθυσμού		X
5	Οι φορείς της ΚΟ έχουν κοινωνικό σκοπό	X	
6	Οι φορείς της ΚΟ μπορεί να έχουν κερδοσκοπική μορφή	X	
7	Οι φορείς της ΚΟ έχουν απαραίτητα συνεταιριστική μορφή		X
8	Οι φορείς της ΚΟ δημιουργούν υπεραξία που την διανέμουν στα μέλη τους		X
9	Οι φορείς της ΚΟ ασκούν επιχειρηματική δράση	X	
10	Οι φορείς της ΚΟ έχουν σκοπό την εξασφάλιση κέρδους για τα μέλη τους		X
11	Οι φορείς της ΚΟ έχουν δημοκρατική οργάνωση	X	
12	Οι φορείς της ΚΟ επανεπενδύουν μέρος των πλεονασμάτων τους σε δραστηριότητες κοινωνικού σκοπού συλλογικού συμφέροντος	X	
13	ΚΕ και ΚΟ είναι ταυτόσημες έννοιες		X
14	ΚΕ αναπτύσσει μόνο ο δημόσιος τομέας		X
15	Η ΚΕ αναπτύσσεται από ιδιώτες με γνώμονα το κέρδος		X
16	Η ΚΕ επιδιώκει την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων	X	
17	Η ΚΕ αναπτύσσεται κατά βάση από τοπικούς δρώντες	X	

18	ΚΕ ασκούν όλοι οι επιχειρηματίες ώστε να διατηρήσουν βιώσιμες τις επιχειρήσεις τους		X
19	Η ΚΕ αναπτύσσεται από φορείς με συγκεκριμένη νομική μορφή	X	
20	Η ΚΕ δεν αποσκοπεί απαραίτητα στην αντιμετώπιση περιβαλλοντικών προκλήσεων	X	

17. Σε κλίμακα από 0 (διαφωνώ) έως 10 (συμφωνώ), παρακαλώ τοποθετηθείτε στις παρακάτω θέσεις:

		Κλίμακα
1	Η ΚΟ μπορεί να έχει σημαντική επίδραση στην τοπική οικονομία και ανάπτυξη	0-10
2	Η ΚΟ μπορεί να έχει σημαντικό κοινωνικό αποτέλεσμα	0-10
3	Η ΚΟ μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων	0-10
4	Η ανάπτυξη της ΚΟ είναι αναγκαία μόνο όταν το κράτος και η οικονομία δεν λειτουργούν αποτελεσματικά	0-10
5	Το κράτος πρέπει να ενδυναμώσει την ΚΟ ανεξάρτητα από το αν τα κοινωνικά προβλήματα αντιμετωπίζονται επιτυχώς και υπάρχει οικονομική ανάπτυξη	0-10
6	Η ΚΟ στην Ελλάδα έχει όλη την απαραίτητη βοήθεια από το κράτος για να αναπτυχθεί	0-10
7	Η ΚΟ χρειάζεται θεσμική ενδυνάμωση για να μπορέσει να αναπτυχθεί	0-10
8	Η ΚΟ χρειάζεται οικονομική υποστήριξη για να μπορέσει να αναπτυχθεί	0-10
9	Οι αξίες που προάγει η ΚΟ είναι προς όφελος της κοινωνίας	0-10
10	Οι στόχοι της ΚΟ είναι φιλόδοξοι και κάπως ουτοπικοί	0-10
11	Οι πολίτες γνωρίζουν την έννοια της ΚΟ	0-10
12	Οι πολίτες τάσσονται θετικά υπέρ της ΚΟ	0-10
13	Αυτοί που ασκούν πολιτική σε τοπικό επίπεδο κατανοούν την έννοια της ΚΟ	0-10
14	Οι γραφειοκράτες και τα στελέχη του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα κατανοούν την έννοια της ΚΟ	0-10
15	Η εκπαίδευση των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα στο αντικείμενο της ΚΟ είναι ικανοποιητική	0-10
16	Οι γνώσεις των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα στο αντικείμενο της ΚΟ είναι επαρκής	0-10
17	Η εμπειρία των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα στο αντικείμενο της ΚΟ είναι υψηλή	0-10
18	Η εμπειρία χωρίς εκπαίδευση στο αντικείμενο της ΚΟ είναι αρκετή ώστε τα στελέχη του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα να λειτουργούν	0-10

	αποτελεσματικά στο έργο τους	
19	Η εμπλοκή των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιο τομέα με το αντικείμενο της ΚΟ επηρεάζει θετικά τις αντιλήψεις τους για την ΚΟ	0-10
20	Η εκπαίδευση των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιο τομέα με το αντικείμενο της ΚΟ επηρεάζει θετικά την άποψή τους για την ΚΟ	0-10
21	Η εμπλοκή των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιο τομέα με το αντικείμενο της ΚΟ επηρεάζει θετικά τις στάσεις τους για συμμετοχή σε δράσεις με κοινωνικό πρόσημο	0-10
22	Η εκπαίδευση των στελεχών του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιο τομέα με το αντικείμενο της ΚΟ επηρεάζει θετικά τις στάσεις τους για συμμετοχή σε δράσεις με κοινωνικό πρόσημο	0-10

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.